

Forelæsninger
over
Det græske Sprogs Historie
af.
Professor Dr. phil. Vilh. Thomsen
i
Efteraarsemestret 1898.
(I: De græske Dialekter).

Aksel Svendsen.

[p. 1]

Indledning

Grækerne og deres Naboer

Grækerne høre til den indoeuropæiske Sprogæt (sammen med italienske, keltiske, germanske, baltiske, slaviske, illyriske, armenisk og indo-iranske Sprog). De er ganske vist et af de mindste, men alligevel betydeligste Folk i vor Æt. De optræde tidlig som sondret i flere Dialekter; et fælles Navn som et fælles Sprog faar de jo først sent. – Tidl. mente man, at vor Æt hørte hjemme i Asien og var indvandret til Europa, i den nyere Tid mene mange, at den opr. har hørt hjemme i Europa. Grækerne er i hvert Fald indvandrede til Grækenland nordfra, endog sandsynlig mere nordvestfra. Naar Curtius mente, at Jonerne blev tilbage i Lilleasien paa Grækernes Vandring, maa vi sige, at det er aldeles umuligt. Angående grækernes Slægtskab til andre Folk, maa vi sige, at der ogsaa her er Tvivl til Stede. Særlige Tilknytningspunkter i sproglig Henseende mellem de latinske og græske Sprog mangle. Man har ment, at i Udviklingen af medial bh > ph > f er der noget fælles, men denne Udvikling er foregaaet til forskellig Tid. I Italien kender man ikke Melleltrinnet, det aspirerede p. I græsk er det foregået

[p. 2]

langt senere. Saaledes er det eneste punkt, hvor de ligne hinanden alene, det at Stammer paa -o er Hankøn i begge Sprog ; alt andet genfindes ogsaa i andre Sprog. I Ordforraadet er der en Del Overensstemmelse, særlig i Gudenavne (Ἑστία = Vesta), men Ordene er ikke altid absolut ens dannede (dexter - δέξιλος). Vi kan ikke sige , at Græsk staar noget enkelt Sprog i Ætten nærmere end de andre. At grækerne er komne nordvestfra kan ikke betvivles. Hos grækerne selv var der ikke Traditioner om Indvandring ; men dette beviser intet ; thi Indvandring glemmes hurtig, hvorfor grækerne jo ogsaa betragte sig *αὐτόχθονες*. Næsten ligesaa lidet er der Erindringer om en anden Befolkning i Landet ; at der har været en saadan er vistnok hævet over enhver

Tvivl ifølge den historiske Arkæologis Resultater i Grækenland. Pelasger er det Folk, hvis navn staar forrest i Grækernes Sagn, et meget omtvistet Problem. De senere Græker synes ikke at have tænkt sig nogen dybere Forskel mellem Pelasger og senere Hellener. Pelasger betegner hos dem maaske ingen Nationalitetsmodsatning, men blot Hellenerne paa et tidligere Udviklingsstandpunkt. I virkeligheden maa man vist opfatte det som Minde om en tidligere Befolkning, som de har forefundet ved deres Indvandring. Ved siden af Pelasger forekomme enkelte Stammenavne, der senere skylles bort (f.Eks: Minyer, Danaer, Leleger, som vi ikke forbinde noget bestemt Begreb ved).

[p. 3]

Den første Indvandring, der foretages er Thessalernes Indvandring fra Epirus (Herod 7,76): det var dem, der først medbragte Navnet: Hellener; hertil knytter sig bøtiske og doriske Vandringer. Ved disse Vandringer (afsluttede c 1000) fik de de Boliger, som de beholdt den historiske Tid igennem : paa Fastlandet, Øerne og Lilleasiens Vestkyst ; først senere foregaar der Nedsættelser paa andre Steder. Alle, der boede udenfor græsk Kultur, kaldte Grækerne jo *βάρβαροι* ; det interesserede dem ikke at give sig af med fremmede Folk ; derfor ved vi ikke meget om deres

Nabofolk. Vanskelighederne frembyde sig straks, naar vi vil bestemme Nordgrænsen for Grækerne, idet vi her træffe en Mængde Folkenavne, der i kulturel Henseende høre til Barbarerne, men i sproglig Henseende godt kan høre til Grækenland, saaledes i Egnene om Peneios Folket : Perrhaber, om hvem man ikke ved, om de hører til Grækerne eller snarere til Makedonerne eller de illyriske Folk. Ligesaa med Folkene i Epirus. Senere hen i Tiden er Epirus græsk; hos de tidligere Forf. nævnes kun enkelte Folk (Molasper, Doloper). Strabon siger (p 221), at mange har kaldt Epiroterne for Pelasger, hvorved betegnes Grækere, der er blevne tilbage (sml. Ilias 16,233). At "Thessaler" afledes af Theoproter, tyder ogsaa paa, at Thesproterne maa være Grækere. Navnet *Γράϊκοι* maa stamme fra Epirus, hvorfra det gennem illyriske Stammer synes at være kommen til Italien. Dersom disse Stammer har været Grækere, maa de være

blevne barbariserede af nordfra

[p. 4]

kommende Barbarer ; men det modsatte kan ligesaa godt være Tilfældet. Senere blev jo, som sagt, Epirus græsk. – Angaaende Dialekten i Epirus har vi ingen direkte Overlevering gennem Indskrifter ; kun hos senere Gramm., som Hesychius, findes enkelte Gloser, der henføres til Epiroterne (som δάξα = θάλασσα, ἄσπαλος = ἰχθυς, er atamansk, κάστορ = ξύλον); heraf kan der jo intet afgøres.

Nord for Epirus finde vi forskellige Stammer, som vi kalde “Illyrer”. De sydøstligste har været Paianer og Dardaner, thi disse har rimeligvis været Illyrer. Mod Nordvest har vi haft Istrer og bag dem Japister. Disse illyriske Stammer har vistnok strakt sig ned i Epirus, hvor de vel dels kan have boet oprindelig og dels være trængt ned. Om deres Sprogform ved vi kun lidt : vi have væsentlig kun Personavne og Stednavne. Men vi have endnu et Sprog, tebanesisk, der kun kan være en Fortsættelse af et illyrisk Sprog. Paa den anden Side Adriaterhavet har vi i Oldtiden en Befolkning (særlig i Calabrien og Apulien), sydligst Messapioi, Japyges, der synes at være Illyrer (Iapyges = Iapytes). Man har fundet messapiske Gravskrifter, der kan give os en almindelig Forestilling om Sprogets Bygning ; vi finde da en Mængde Navne, der stemme med, hvad vi finde hos Illyrerne (Dasius, Dasimius, der findes begge Steder). Gennem Epirus er de sikkert komne til Italien. Men Messapisk stemmer overens i væsentlige Forhold med Illyrisk, f.Eks. er de aspirerede

[p. 5]

mediae fortsatte ; et oprindeligt o er paa Messapisk blevet til a (**Dazonias**, hvor -as = os). Dette er ogsaa Tilfældet i Albanesisk. Ordforraadet i Messapisk er ringe. Hos

Strabon (p 228) siges det, at et Hjortehoved paa Messapisk hedder *βρέντιον*, hvilket vi genfinder i det nye Albanesisk.

Oppe ved Adriaterhavets nordlige Del har vi Veneterne, der synes at staa i Forbindelse med Illyrerne. Vi have nogle Sprog minder tilbage (behandlet af Pauly : Die Veneter und ihre Sprachdenkmäler. 1891). Dersom Venetisk er Illyrisk, maa vi med Kretschmer (Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache 1896) tro, at der har været stor Forskel mellem Nord- og Sydillyrisk. Saameget er vist, at Illyrisk har været en ejendommelig Art indenfor vor Æt.

Mod Øst træffer vi først Makedonerne, om hvem vi ved ligeså lidt som om Sproget i Epirus ; dog har vi en Del Gloser hos Forff. Det Billede, der saaledes dannes, bliver dog mangelfuldt ; tillige er det klart, at Grækerne tidligt har fået Indflydelse paa Makedonerne (se Herod. 5,22), hvor Kongeslægten paastod, at den stammede fra en By paa Peloponnes (Herod 8,137. og Thukyde. II,99 er Hovedstæderne til M's ældre Historie). Fra Philips Tid trænger det græske Sprog mere og mere ind, saaat det makedonske Sprog forandredes under Indflydelse heraf ; der opstod et blandet Sprog, der udbredtes til de undertvungne Folk ; dette Sprog kalder Gramm. ogsaa Makedonsk, hvorved Vanskeligheden opstaar (Stärz: de dial. Maced. et Alexandrina 1808; endv. Fick

[p. 6]

i "Orient und Occident" 1864. II, p 718). I stedet for græske Aspirater havde man *β, γ, δ* ; saaledes i Berenike af gr. *φερνίκη* (Latin : Veronica). Makedonerne sagde *Βίλιππος, κεβαλή*, der aabenbart er græske Laaneord ; men *ἄβροῦτες = ὄφρυς* synes at være et opr. makedonsk Ord ; paa græsk er Vokalen *o* yngre, ligesaa paa Makedonisk ; *δάνος* (=θάνατος, hos Plutarch), og *δανῶν* (=κτείνων, hos Hesychius) høre naturligvis sammen ; *ἄδη* (=οὐρανός) er maaske beslægtet med *ἄιθηρ* ; *ἄγρίπους* (=ἄετός) hænger aabenbart sammen med armen. artsin, zend: erezifya, sansk. rigya ; *δάρυλλος = δρύς* er aabenbart dannet af en nær beslægtet Stamme (til Vokalisationen, sml *δόρυ*) ; *ινδέα* (=μεσήμβρια) maa formelt sammenlignes med *εν-δια*, men her har vi *ιν* svarende til *έν* ; ligesom vi her har *ι* for *ε*, saaledes har vi *υ* for *ο* i: *ἄκρουνοί = ὄροι*, der maa smlgns m. Gr. *ἄκρων*, saaat

ou staar for ω (v for ð), hvilket genfindes i Thessalisk ; endelig ἰλεξ = ορίνος (sml. ilex paa Latin). Men adskillige Ord ved vi ikke, hvad vi skal gøre med ; saaledes: γόδα = ἔντερα (sammenstillet med "Kød"), γούταν = ὕν. Der lader sig ikke strængt nøjagtigt udlede noget heraf. – Om Makedonerne kan kun faa fælde en upartisk Dom af Forff. ; saal. kalder Demosthenes M. for βάρβαροι, mens der ikke tales om det hos Aischines. Hos Polybios kaldes de ὀμόφυλοι med Græker. Det makedonske Sprog maa dog have været nær beslægtet med Græsk ; det har ikke været en græsk Dialekt,

[p. 7]

men sandsynligvis et Græsk sideordnet Sprog (omtr. samme Forhold som mellem Nordisk og Tysk); men M. har sikkert intet haft at gøre med Illyrer, som nogle har hævdet.

Langt borte træffe vi Thrakerne, om hvem Herodot (V,3) fortæller, at det er det talrigste Folkeslag efter Inderne. Nær op til Thraker høre Dacer og Geter. Alle disse Folkeslag stod for Grækerne som barbarer ; at de har været beslægtede indbyrdes fremgaar f.Eks. af Strabon p. 304-305. Angaaende deres Sprog ved vi kun lidt ; ganske faa Ord, samlede af Boetschner i "Arica" (1851) ; han mener, at alle disse Sprog har hørt til den iranske Stamme ; dette er ogsaa hævdet af Roester, at de er et Led af en stor iransk Kæde, der har strakt sig om Det sorte Hav : altsaa Skyther, Messageter o.s.v. ; de sidste er aabenbart Iraner ; at Skytherne ogsaa væsentligt er Iraner, er bevist af Müllenhoff. Der er dog adskilligt, der viser hen til europæiske Sprog, saaledes daciske plantenavne (opbevarede hos Dioskurides), der viser hen til Slægtskab med Lithauisk. Men, hvad mere er : det daciske Sprog har e, o, a, mens de iranske Sprog har blandet alt dette sammen til a. (behandlet af Thomaschek og Kretschmer). For at naa videre Forstaaelse maa vi gaa over til Lilleasien, hvor vi træffe Folk, der har staaet i Forbindelse med Thraker, først og fremmest Phryger, hvilket vi ved af de gamle Forff. Saaledes fortæller Herodot (VII,37), at de egl. hed Βρίγες og havde boet sammen med Makedoner ; men efter at de var

[p. 8]

naaet over til Asien, havde de forandret Navnet til Φρύγες ; og han tilføjer, at Armenierne var ἄποικοι Φρύγων (ligesaa Strabon p. 295. 471.). Men de er ogsaa i Familie med andre Folk, f.Eks. sandsynligvis ogsaa Troer, fremdeles Myser og Thyner og Bithyner, der først skal være vandret over i det 7ende Århundrede. Dersom vi nu kan danne os en Forestilling om disse Sprog, kan vi ogsaa faa meget at vide om Thrakisk. Fra disse Sprog har vi nu forskellige Gloser, hvoraf vi ser, at der er nært Slægtskab med Thrakisk: βέχος (Herod. 2,2 = Brød) staar maaske i Forb. med Armen.; βέδν (Vand) vel i Forb. med Stammen vedu, paa Armen.: getu ; ἄζην (=πώγων) maa være beslægtet med γένυς = Hage, men nærmest beslægtet med Armen.: ts(e)nōt ; ζέλκια (=Grøntsager) maa hænge sammen med lith. Zelo og Zelti at grønnes, hertil svarer paa Græsk χ (χλώη). Vi have her e-vokal, ikke som paa Iransk a. – Man har nu tillige nogle frygiske Indskrifter med græske Bogstaver, nogle gamle, andre yngre. De tidl. kendte er behandlede af Lassen i Zeitschrift d. Morgenl. Gesellschaft X Bind ; men ved Hamiltons og Ramsays Rejser er der bragt flere Indskrifter frem. Ramsay og Fick har behandlet dem ; endv. Norden anden Torp og Kretschmer. Former som μάτηραν (Akk.) og μάτηρες (Genit.) vise. at vi har et indoeuropæisk Sprog. – Følgende er en gammel-phrygisk Indskrift: “ατες ακριαεφαις ακεναωολαφος μιδαι γαφαριδει φανακτει εδαες”. Her er nu

[p. 9]

ατες et Navn, hvortil det følgende hører, der er dannet som et Patronymikon, der er blevet til Familienavn ; ἀκενανολας, (i Genetiv: ακενανολαφος) er hans Fader ; μιδαι er Dativ af μιδας ; γαφαριδει er ligesom ακριαεφαις Patronymikon ; om φαρακτει er Græsk, eller om græsk ἄναξ er laant herfra ved vi ikke ; endelig er εδαες en Barbarform, en Slags Aorist, dannet af Roden -θε- (i τίθημι) ; vi have her Augment og δ svarende til græsk Aspirant. – De yngre Indskrifter er c 1000 Aar yngre, f.Eks.: “ιος νι σεμουν κνουμανει κακουν αδδακετ . . . . . ετιπτετικμενος ειτου δινικος”. Dette indeholder en Forbandelsesformular, der ogsaa findes paa Græsk: “ὅστις ἂν τῷ ἠρώω κακῶς ποιήσει

ὑποκατάρατος ἔστω”. Her maa nu *ιος* være et relativt Pronomen (=Skr. *ia*, i Genetiv: *ias*);
νι er en Partikel omtrent som *ἄν* ; *αινικος*, der findes undertiden for *ιος νι* : *αι* = *ει* ;
 Verbet maa være *ἄδδακετ* : St. *δακ-*, noget som at gøre = *ἔ-θηκ-α* og *ἄββερετ*
 (*βερ* = *φερ*) begge steder en slags Imperativ ; *κνουμαν* maa betyde noget som Gravsted ;
σεμουν maa være Dativ, sml. slavisk *semŭ* = denne, *se* = *ci* (*citra*, *hice*, lith. og slavisk *s*
 = græsk og latinsk *k*; *κακουν* = *κακῶς* ; *ειτου* = ἔστω, dog etymologisk snarere *ἴτω*
 (=gaa), men vi ved intet nærmere herom ; *ετιτετικμενος* af Stammen *τικ-* med
 Præpositionen *ετι* ; paa lithauisk har vi en lignende Stamme i Betydningen
 “vanartet” – Phrygisk maa da høre sammen med Thrakisk, og de

[p. 10]

to Sprog maa tilsammen have udgjort en egen Gruppe, indenfor vor Æt. De have *e,o,a*
 adskilt fra hinanden og *ō > ū* ; i Stedet for aspirerede Mediae uaspirerede Mediae ;
 endv. stemt *s* og ustemt *z* svarende til græsk *γ* og *κ*, hvori de slutte sig til Slavisk og
 iranske Sprog ; derimod *k* og *g* svarende til græsk *σ* og *β* (?). – Phrygerne og
 Armenierne blev, som sagt, sat i Forbindelse med hinanden.

Armenisk, som vi kender godt, er et Sprog, der er blevet stærkt forandret gennem
 Tiden. Det maa betragtes som Repræsentant for en egen Afdeling inden for vor
 Æt – det hører ikke til de iranske Sprog. I Armenisk har vi da den eneste Rest af en
 særlig Gruppe inden for vor Æt, der i Oldtiden har strakt sig vidt om.

Sammen med Phrygerne maa man regne Troerne, der meget tidligt maa være
 vandret over til Lilleasien. Kretschmer har paavist Overensstemmelsen mellem Fund i
 Thrakien og Phrygien og i dag i Troia. For lang Tid siden har Curtius gjort opmærksom
 paa noget lignende (Kuhn. Zeitschrift. I,35), at vi ved Siden af græske Navne hos
 Homer træffe adskillige, der ikke kan forklares ad denne Vej. Saaledes Paris =
 Alexandros ; man har paavist, at Paris ikke er noget græsk Navn, men genfindes i
 Thrakisk, dels som Paris, dels som Poris : Dareios betyder “den, der holder”, altsaa =
 Hektor, dog maaske tvivlsomt. Dardanos genfindes ogsaa i Grækenland ; Ilion har
 Tilknytningspunkter ogsaa i Thrakien ;

sandsynligt er det da, at Troerne har været Thraker.

Angaaende Lilleasiens Befolkning maa vi sige, at dette Spørgsmaal høre til de dunkleste ; noget videre maa man dog her kunne naa ved Indskrifter. Fra Lykien har vi saaledes mange Indskrifter (Lykerne kalde sig selv Trmmili ; paa Græsk : Τερμίλης), for Tiden c 100, for største Delen korte Gravindskrifter. Nogle af dem er større, een enkelt er meget stor (paa en στήλη på Xanthos). Denne Indskrift, der synes at være i 2 Sprog, er endnu til Dels uopklaret og utydet ; enkelte af de kortere Indskrifter er paa Græsk og Lykisk. Alfabetet er dannet efter det græske, men enkelte Tegn for visse Lyd er tilføjede. Indskrifterne er udgivne af Moritz Schmidt, Jena 1868 (og i Neuen Lykischen Studien von Schmidt 1869). Endvidere en hel Del nye Gengivelser af Indskrifter har Petersen og Lauschaw. M. H. T. Grundlaget er Fortolkningen givet af Schmidt (saal. i "Vorstudien"), og mange andre har bidraget hertil. At det er et indoeuropæisk Sprog, har man altid været enig om, hvorimod dog Kretschmer er optraadt. Der er vel meget, der kunne tyde paa, at det er Indoeuropæisk, men meget ser ogsaa mærkeligt ud ; f.Eks : lada (en Hustru, Nom.), ladan (Akk.), ladai (Dat.), ladah (Genit.) ser meget indoeuropæisk ud ; men saa komme hertil, at Gen.Sing. atter bøjes, saaledes kommer Genitiv til at ende paa -hu, naar den staar ved en Akkusativ, og paa -hi, naar den staar ved en Dativ. I Ordforraadet er det allermeste underlig fremmed,

med Undtagelse af rene Laaneord (som χσσαδραπα) ; man tør vist ikke kalde det et indoeuropæisk Sprog. Men Nøglen til Løsningen kan man maaske finde oppe i Kaukasus i den saakaldte avariske Gruppe ; her hedder en Hustru tadi, der minder om lykisk lada ; en Grav hedder paa Lykisk: uppa, paa Avarisk : χob ; en Søn hedder paa Lykisk : τιδειμι, hvilket maaske staar i Forbindelse med avarisk "tider". Lykisk er da vel Levning af et Sprog, der har været langt mere udbredt.

Hvad Karisk angaar, har vi ogsaa her Indskrifter, men korte, vanskelige at læse

(Revue archeol. XXI, p 151. Transactions of ... IX Bind, 1893 af Sayze). Karer har vist hverken været Indoeuropæer eller Semiter. En engelsk Forsker har antaget, at der har været Forbindelse mellem Lykier og Karer, vist med Rette; hvorimod man vist ikke med ham kan antage begge for Indoeuropæer. Et Hovedbevis for ham er Bynavnet "Mabanda", der efter Stephanus betyder *ἰππονίκος*, hvorved der faas Overensstemmelse gennem Sanskrit. Karer har da vel været beslægtet med den ikke-indoeuropæiske Del af Lykisk. – Ejendommeligt er for Resten Stednavnene paa a(e)nda, der findes over hele Lilleasien.

Om Lyderne ved vi endnu mindre, idet kun med Sikkerhed kan paavise een lydisk Indskrift (offentliggjort af Sayce): "Alus mṛṣtl zul" = "Alys (Ϸ: Alyattes) Myrsos' Søn". Her har vi da sikkert et Sprog, der hører hen til samme

[p. 13]

Klasse som Lyker. Herodot fortæller (I,94), at Tyrhenerne (Ϸ: Etruskerne) var udvandrede Lyder, hvilket ikke er umuligt, da Genitiv paa Etruskisk ender paa l, ligesom paa Lykisk, hvilket hverken finder Sted paa Semitisk eller Indoeuropæisk. – Paa Lemnos er der for 13-14 Aar siden fundet 2 Indskrifter med Etruskisk (behandl. af Bugge og Pauly). Paa Lemnos boede der (ifølge Herodot og Thukydid) et fremmed Folkeslag : Pelasger. Dette kunde vel synes at tyde paa etruskiske Vandringer.

Kan vi hos noget af de her omtalte Folk finde eet, der er beslægtet med Grækerne? Jo! meget muligt. Særlig karakteristisk for lilleasiatiske Stednavne var jo -nd- (-nda), og når vi nu træffe dem i Grækenland, f.Eks. i Tiryns, har vi maaske Levninger af et beslægtet Sprog. Dog noget sikkert ved vi ikke herom.

Omtales bør endnu Phønikerne. Indenfor græsk Område finde vi tidligt Nedsættelser af Phøniker (paa Kypros og Kreta f Eks). Men navnlig har jo Grækerne lært Bogstavskriften af Phønikerne, mens sikkert ogsaa mange Ord i Græsk er af phønikisk Oprindelse ; saal. *κάδος* fra Hebraisk, endv. *λίθρον* (Herod.: *λίθρον*), *Βύσσος* (=bus), *σάκκος* (=saq) er semitiske Ord.

Skriftens Historie hos Grækerne.

(Af Arbejder herom mærk: Kirchhoff: Studien zur Geschichte des

[p. 14]

griechischen Alphabets).

Det græske Alfabet er jo som bekendt udledt af det fønikiske eller rettere moabitiske Sprog. Det ældste Mindesmærke (fra 896 f.Chr.) er rejst af en Moabiterkonge. Af fønikiske Indskrifter er den ældste en Gravskrift over en Konge fra det 15 Aarh. Det semitiske Alfabet, der skrives fra højre til venstre, bestod af 22 Bogstaver ; dette Alfabet optages næsten uforandret af Grækerne ; endvidere beholdtes de semitiske Bogstavnavne ; endvidere foretoges der flere vigtige Forandringer, f.Eks. Indførelsen af bestemte Vokaltegn. – Allerede tidlig begyndte man at skrive anderledes i Indskrifter paa mere end een Linie, nl. saaledes : } : βουστροφεδόν ; men man skrev Bogstaverne omvendt. I Begyndelsen af det 5 Aarh. opgives denne Skrivemaade overalt, og man skriver nu fra venstre til højre, og den Form, Bogstaverne derved havde, blev den eneraadende.

Moabitisk.	Sidonisk.		Græsk
𐤀	𐤁	'Aleph	Α Α
𐤂	𐤃	b.	Β Β
𐤄	𐤅	g	Γ Γ Γ
𐤆	𐤇	d	Δ

≡	≡	h	≡ F (e)
Y	4	w	7 F
I	~	z	I
H	H	h	H

[p. 15]

.	⊕	t.	⊖
Z	~	j	z y
7	xy	k	7 K
6	L	l	~ L J
wy	4H	m.	wy M
y	4	n.	y N
≠	≠	š	≠ 田
o	o	o	o
J	J	p	J P
lv	lv	s.	lv M

φ	ϕ	q	φ ϕ
ϑ	ϑ	r.	ϑ ϑ
ω	ω	s.	ω ρ ξ
χ	τ	t.	τ τ

Grækerne skaffede sig altsaa Vokaltegn af overflødige semitiske Konsonanttegn. Paa Semitisk havde man Tegn for w; paa den Tid Alfabetet blev optaget af Grækerne var w endnu i Sproget, og man har derfor dannet Ϝ, men tillige Υ (ypsilon) af det moab. Υ. – Men efterhaanden undergik dette Alfabet forskellige Forandringer. Vi havde jo 3 forskellige Tegn for Hvislelyd; heraf bliver ω slet ikke fra den ældste Tid, brugt som Bogstav, derimod som Taltegn, og først senere som ξ. Oprindeligt blev Μ brugt alm. som s, men fra c 600

gaar man over til Ω; medens Ϝ skrives som ϝ og bruges som

[p. 16]

Taltegn (Psampi). Ligesaa gaar Koppa over til Taltegn.

Der foretages nu forskellige Forandringer. E udtrykte opr. baade kort og langt e, endv. ει; o betegnede dels o, dels ω, dels ov (f.Eks. ΔΕΜΟΣ = δήμος, ΕΜΙ = εἰμί, ΤΟΙ = τῶι, ΤΟΣ = τούς). Det synes nu, at man faar Trang til at faa lange Lyd; paa Øerne og Fastlandet bruges all. tidlig Η for at betegne langt e (opr. : héta). En Tidlang vakler man; men endelig trænger det igennem hos Jonerne og bliver nu almindeligt, idet h lades ubetegnet; hvilket vel har sin Grund i, at h tidlig faldt kort hos Jonerne. Fra den doriske Ø: Thera har vi nogle Indskrifter fra 2 Halvdelen af 7 Aarh: ο ϑ ο ϑ τ Η Μ. Ogsaa tidlig forsøger man at faa Tegn for langt o. Paa Melos betyder (fra medio 6 Aarh – til c 400) Ο = o og ov, o = ω; paa Thera finder vi o = o, ov og o = ω. Paa Paros og Thasos finder vi Ω = o, mens vi har o, o = ω. Hos Jonerne findes de samme Udtryk,

men i omvendt Betydning; dette gaar omtr. tilbage til c 550. Paa Fastlandet vedblev stadig det gamle Ξ at betyde h og de gamle E og O at have deres gamle Betydning, indtil den joniske Skrift optages. I Athen blev det joniske Alfabet indført 403 under Eukleides' Arkontat. Men man vedblev i en Snes Aar at bruge E som kort e (ϵ) og enkeltlydende e (senere $\epsilon\iota$), og ligesaa med o, indtil 380, da man i $\epsilon\mu\iota$ indfører $\epsilon\iota$. Det joniske Alfabet antages efterhaanden af alle.

Side om Side hermed gaar den Bevægelse at skaffe

[p. 17]

Tegn for Aspiraterne, hvoraf man kun havde Θ , samt for sammensatte Hvislelyd. I en gammel Indskrift betegnes χ og ϕ ved $K\Theta$ og $\Gamma\Theta$, samt $\xi = KM$: f.Eks. $\chi\epsilon\gamma\alpha\mu\epsilon\tau\alpha$ (skrevet bagvendt). Paa Kreta har man fundet mærkelige Indskrifter (f.Eks. fra Gortyn), hvor κ bruges for χ ($K\wedge E\wedge\mu\wedge\tau\wedge\alpha$), og π for ϕ . Udenfor disse Indskrifter har vi intet græsk Alfabet, der ikke har nye Tegn, idet mindste for Aspiraterne og ogsaa undertiden for Forbindelser med s. Næmlig $X\uparrow$, ϕ , $\downarrow\psi$; disse maa være dannede tidlig, men der er Afvigelser mellem de Anvendelser, man giver dem. I Lilleasien, paa Øerne, i Korinth og i Argos sættes $\phi X\downarrow (= \phi, \chi, \psi)$; endv. af $\boxplus$: $\boxplus$ eller $\boxplus$. Vi have nogle Indskrifter fra Nubien (fra omtr. 600), hvor vi finder disse Tegn. Men i hele Vesten (m. Undt. af Korinth og Argos, samt Athen, der indtager en Særstilling) gik man en anden Vej: $X (= \xi)$, $\Phi (= \phi)$, $\downarrow (= \chi) = \downarrow\wedge\epsilon\wedge\mu\wedge\tau\wedge\alpha = \chi\rho\eta\mu\alpha\tau\alpha$; derimod havde man ikke Tegn for ps; kun Lokrerne havde et særligt Tegn. $\uparrow$ for ps, som vi ikke træffe andetsteds. Endelig indtager Athen en Mellemstilling, idet dets ældre Alfabet nærmest er beslægtet med det østlige. Derimod udtrykkes ξ og ψ altid ved $X\Sigma$ og $\Phi\Sigma$: $E\Delta O X \Sigma E N T E I B O \Lambda E I K A I T O I \Delta E M O I$.

Vi har altsaa nu efterhaanden faaet 2 forskellige Hovedalfabeter: Det østlige Alfabet ($H = \eta$, $E = \epsilon$, $\epsilon\iota$, $\Omega = \omega$; $o = o$, ou ; $Z = \xi$, $\Phi = \phi$, $X = \chi$, $\downarrow = \psi$) og det vestlige

(H = h ; E = ε, ει, η ; O = ο, ου, ω ; X = ξ, Φ = φ, ψ = χ) ; samt indtagende en Mellemstilling mellem disse, det attiske Alfabet (opr. kun eet E og eet O, samt H = h og ψ = χ). Af disse sejrer nu det østlige, joniske ; efterat det længe havde været i Privatbrug, blev det ved et ψήφισμα 403 optaget i Athen. Fra Athen trænger det helt igennem til de vestlige Grækere. I større Indskrifter fra vestlige Egne har vi det joniske Alfabet f.Eks i Tavlerne fra Heraklea (hvor vi dog finder h udtryk ved Ϡ, kun kendt herfra). Dette Tegn : Ϡ bliver ogsaa benyttet af de alexandrinske Grammatikere som h : Ϡα = ha ; paa samme Maade er Spiritus lenis opstaaet af den højre Halvdel af h = Ϡ ; det skal være Aristophanes fra Byzanz, der først opfandt dette. Accenttegn tilhører en langt senere Tid, sandsynligvis det 7 Aarh. e. Chr. –

Den Retskrivning, der blev slaaet fast i Athen 403, holdt sig væsentlig uforandret lige ned til vore Dage.

De græske Dialekter

Ligefra første Tid vi træffe Græsk, er det delt i mange Dialekter, som tildels træde os i Møde i Litteraturen, men her under ejendommelige Former ; navnlig i Poesien findes mange Dialekter anvendte, men her har de intet at gøre med Forf's Hjemsted. Dernæst se vi ogsaa, at de forskellige Dialekter rette sig efter Stilarterne.

Den første, vi møde, er den episke Poesi i den joniske Dialekt ; men her findes ogsaa Indblanding af æoliske Bestandele, fordi Epos'et vel er bleven til i æoliske Stammer, men saa optagen blandt Jonerne og udviklet videre. Det homeriske Sprog udviklede saa en stor Indflydelse paa Digtersproget. – I Lyrikken har vi to Arter Sprog : Dorisk og Æolisk, hvilket Forhold varer ved til langt ned i Tiden. – I Prosaen møder vi ogsaa først den joniske Sprogform, vistnok ogsaa lidt konventionelt. Imidlertid bliver Attisk den vigtigste Bærer af en Litteratur, og heraf udvikler der sig et ejendommeligt farvet Fællessprog (*ἡ κοινή*), der ogsaa efterhaanden bliver det almindelige Sprog, mens Dialekterne synke ned til rene Folkesprog. Paa *κοινή* grunder sig hele den senere Udvikling til

[p. 20]

Byzantisk og Nygræsk. Litteraturen giver os kun et meget ufuldkomment Billede af de Dialekter, der er blevne talte; ligesom Overleveringen vel ogsaa er bleven forfalsket paa mange Punkter. Det meste, vi kan gaa efter, er Indskrifterne, som er fremdragne i Mængde, navnlig i de sidste Aar. De give Indtryk af at være affattet i vedkommende Steds Dialekt ; selvom de ikke give os noget fotografisk Billede af dem. Dette gælder navnlig de ældre, idet de længere nede i Tiden paavirkes af *κοινή*. Af Samlinger har vi “corpus inscriptionum graecarum”, “corpus script. Atticarum” og Roehl: inscrip. Graecae antiquissimae (praeter Atticas). Særligt Hensyn til Dialekterne tager Caver: delectus inscript. Graec. ; hertil slutter sig Kroll: Sammlung der griech. Dialektinschriften.

Den græske Grammatik begynder med Philosopherne, navnlig Stoikerne : den dyrkes af de saakaldte Grammatikere, navnlig i Alexandria (Tekstkritik) ; dette førte efterhaanden til det, vi maa kalde Grammatik. Hovednavnene er: Dionysius Thrax og Apollonius Dyskolos. Til dem slutter de følgende Tideres Grammatik sig, egentlig helt ned i den nyeste Tid. Først i vort Årh. er der Tale om virkeligt Fremskridt ved “den sammenlignende Sprogvidenskab”, der imidlertid har fundet særlig Modstand hos de klassiske Filologer. Denne Modstand er imidlertid trængt tilbage i vore Dage. For

fremhæves som den, der har jævnet Overgangen mellem den gamle og nye klassiske Filologi ("Grundzüge der griechischen Etymologi"). Af alm. arbejder maa nævnes G. Meyer: Griechische Grammatik ; Brugmanns: Griech. Gramm. og Grundrisz der vergleich. Sprachwissenschaft.

Det nye Fremskridt viser sig navnlig i Dialekterne. Man betragtede dem før næsten som en Forvanskning af Attisk (Maittaire: Graecae linguae dialecti). Først efter den sprogsammenlignende Methodes Fremkomst har man faaet et bedre Blik for dette. Særlig Fortjeneste har den unge Filolog Guise ; kort Tid efter udkom: Ahrens : de Graecae linguae dialectis (I de æoliske Dialekter. II de doriske Dialekter), der i lang Tid var Hovedværket. Egentlig blev det ikke færdigt, da f.Eks. den joniske mangler ; desuden mangler en Sammenarbejden af det hele. En Afløsning har vi i Meister : Die Griechischen Dialekte. Desuden foreligger der mangfoldige Enkeltundersøgelser.

De græske Dialekter kan henføres til adskillige Grupper: 1) den doriske Gruppe ; 2) den nordvestgræske ; 3) Thessalisk ; 4) Bøotisk ; 5) lesbisk-æolisk. 6) Eleisk. 7) Arkadisk. 8) Kyprisk. 9) Pamphylisk. 10) Jonisk m. Attisk. – Dialekterne 3-8 er ofte blevne slaede sammen til een større Gruppe ; men det er rigtigst at skille dem. Der har vel nok været flere, som dog er forsvundne. Angaaende Forh. mell. Dialekterne, sml. Arbejder af Kollitz, Johannson, Hoffmann.

En historisk-sammenlignende Fremstilling

af
det græske Sprogs Bygning

Forelæsninger

af

Prof. Dr. phil. Vilh. Thomsen

i

Foraarssemestret 1899
og Efteraarssemestret 1899

II Bind

Aksel Svendsen.

[p. 1]

Det græske Sprogs Bygning
historisk sammenlignet
med de andre Sprog i den

kommen til Klarhed over, at de europæiske Sprog repræsenterer det oprindelige, at vor Sprogæt oprindeligt har haft alle Vokalerne, men at Sanskrit og andre asiatiske Sprog har bortkastet nogle. Accentuationen har spillet en overordentlig stor Rolle. Accenten var opr. fuldstændig fri (ikke som i Græsk f.Eks.), naturligvis lovbunden i hvert enkelt Tilfælde. Det opr. Vokalsystem er man endnu ikke enig om ; men noget er dog fastslaaet : den opr. Hovedvokal er kort e, der kan veksle med kort o ; men Forholdet her er man ikke paa det rene med. Paa den anden Side kan et *ë* svækkes, naar det kommer til at staa foran den accentuerede Stavelse. I en Række af Tilfælde kan *ë* og *ö* forlænges.

§ I . Kort E. (græsk : *ε*).

Dette Bogstav maa historisk set betragtes som Hovedvokalen. Udtalen har været et kort e ; fra først af mere

[p. 3]

aaent som i Dansk Hest. Et og andet tyder paa, at temmelig tidlig en mere lukket Udtale af *ε* har fundet Sted i nogle Dialekter ; herpaa tyder *εvs*'s Overgang til *εῖs*, der altid har været udtalt som en Enkeltlyd. Derimod betegner dorisk *ῆς* af *ἔvs* en mere aaben Udtale (sml. den aabne Udtale i lokrisk *φάρειν* = *φέρειν*).

ε forekommer baade i Rod- og Endestavelser.

I Rodstavelserne er det den alm. Vokal, hvor Roden opr. har været accentueret. Saaledes i Præsens-Stammer af Verber, hertil slutter sig Futurum og 1ste Aorist (f.Eks: *ἔπομαι*, *φέρω*, *ἔρπω*, *τρέω* for *tres - *ō*) ; ligesaa med Diphtonger : *πείθω*, *φεύγω*, *γέυω* for *geus-*ō* (sml. Lat. *gūsto*). Endvidere er *ε* overvejende Vokal i Neutrumsstammer paa *os*. (*γένος*, Sanskrit *a*, *νέφος*, *κλέος*, *βέλος*, homer. *βένθος* = *βάθος* m. Indflydelse fra Adj. *βαθύς*, hvor *a* er paa sin Plads, *πένθος* = *πάθος*, *θάρσος* opr. *θέρσος* f.Eks i Egnavne hos Homer. Fremdeles findes *ε* som fromherskende Vokal ved Afledningsendelsen *-μα* (f.Eks : *ῥεῦμα*, *πεῖσμα* for *πενθμα, samme Rod som binde). Det er Reglen, at *ε* i Rodstavelsen altid er betonet : *μέθυ*, ???, Sanskrit : *mādhū* ; *μέσ(σ)ος*, *medius*, *miḍr*, Sanskr : *madhya*. Ved Siden af det Alm. *ε* finder vi paa Græsk et kort *ε*, der maa have en

anden Oprindelse, nemlig det, der afveksler med η (τίθημι, τιθέμεν).

I Endestavelserne findes ε ofte : φέρε, φέρετε hvor Accenten øjensynlig ikke kan have meget at sige. I Neutrumsord paa

[p. 4]

-ος har vi i Nominativ og Akkusativ ο : Endelsen i de andre Kasus ε : (γένος, γένει = genus, genere). Grunden til, at der her indtræder ο, kan vi ikke oplyse. Undertiden synes af Fordelingen af Vokaler at staa i et vist Forhold til Accentueringen f.Eks : πατήρ, πατέρα, men ὀβριμοπάτωρ, ποιμέν – , men ἄκμων – ; men snart vil vi finde det modsatte : νυκτός, νύκτες. – Undertiden finde vi i Dialekterne rent phonetiske Forandringer. Saaledes finde vi i Dorisk og hos Herodot τράπω, στράφω etc ; her maa vist Aarsagen søges i Indflydelsen fra andre Former (ἔτρασον). I nogle Dialekter finder dette Sted i stort Omfang, saaledes i Forb. med ρ i Lokrisk : παταρα, og i Eleisk : φαργον, παρ (=περι). – Endvidere findes enkelte Ord, hvor e er forandret til i (ἵππος equus . Grundaf. ekno-s), baade i Dialekter og i Hovedsproget (fremdeles : ἰν = ἐν : i Arkadisk og Kyprisk).

§ 2. Svækkelse og Bortkastelse af ε .

At ε kan falde bort er vel kendt (ἐπλετο - πέλομαι). Dette Fænomen staar i Forb. med noget i kende rundt om i vor Sprogæt og har staaet i Forb. med de opr. Accentuationslove. – ε var jo den egl. Hovedvokal og Rødvokalen, naar denne var Accentueret. Heraf kan der nu fremkaldes Svækkelse (ə). Der kan nu følge et i eller u, og vi kan da betragte den Form, hvor e er bortkastet, som Lavtrin (φεύγω, ἔφυγον). Naar vi efter

[p. 5]

ε have λ eller ρ kan ε kastes bort, dog kun naar vokal følger efter λ eller ρ (ἐπλετο); almindelig er det dog, at vi have en fuld Stavelse, ved stavelsesdannende λ eller ρ (l r); andre betegne det som en Stump Vokal (əl ər). Saaданne Lyd har man da opr. haft ; og disse Lyd have udviklet sig forskelligt, i Germansk f.Eks. til ol, ul og or, ur (urðum,

orðium) ; paa Latin som ul og or (pello : pulsus ; verto : vorto). Paa Græsk vokaliseres disse Lyd med *a*, hvoraf vi dels faa Forb. *αλ, αρ* (hvor Roden ender paa *λ* eller *ρ*) eller *λα, ρα* (hvor der følger endnu en Konsonant efter *λ* og *ρ*) : *έσταλκα* af *στέλλω*, *ἔρακον* af *δέρκω*, sml. homer. *καρδίη* eller *κραδίη* (sml. Latin : *cor*). Undertiden findes dette *a*, hvor der følger et *ε* efter *ρ* eller *λ* : *ἔτραπον* af *τρέπω*. – Naar man efter *ε* har haft *ν, μ* kan det ske, at *ε* bortkastes : *ἔπεφνον* ; men opr. kan der ogsaa være indtraadt Svækkelse, hvorved man har faaet hel Stavelse, altsaa faaet sonantisk *m* og *n* (*ῃ, ῆ*). Paa græsk vokaliseres de med *a*, men selve Næselyden fremtræder kun foran Vokal: *τέμνω, ἔταμον* ; ellers bortkastes Nasalen, og der bliver kun *a* tilbage : *τείνω* (egl : *τεν-ιω*) : *τέταται*. Paa Sanskrit har vi *a* : *tata-s* (= *τατός*) ; paa Latin er der i dette Tilfælde ingen Forskel i Roden ; Paa Germansk svarer binda til bundum. – Naar der efter *ε* følger en anden Konsonant, kan *ε* bortkastes (*ἐπτόμην*), naar

[p. 6]

den derved fremkomme i Forbindelse kan udtales; alm. kan det ikke bortkastes (i *λέγω, στέφον* kan *ε* ikke bortkastes).

1) I Rodstavelser indtræder den svage Form i en Række Præsensformer, i Dualis og Pluralis af *-μι*. Verber : *εἶμι .. ἴμεν* (Sanskrit : *Émi, imás*); denne Aflydsvekslen maa staa i Forbindelse med Accentualismen. Paa mange Steder i græsk er dette dog udvisket : *ἔιμι : ἔσμεν* (Sanskrit. *ásmi, ásti* Fl. 1 smas, 3 santi). Ogsaa i andre Præsensstammer, f.Eks : de, der er dannede ved Reduplikation, finder vi Lavtrin *γι|γν|ομαι, μι|μν|ω, πι|πτ|ω*. I Præsensdannelser med *σχω* finder vi ejendommelige Former med Lavtrin : *πάσχω, πείσομαι* (St: *πενδ-*). Præsensdannelser med *ν* :

2) *τίνω, τείσω*. – Lavtrinnet findes dernæst i det stærke, thematiske Aorist (ο: hvor Sanskrit ender paa *ε* ell *ο*) ; 2den Aorist : *ἐ|πτ|ομην, ἐ|σχ|ον, ε|πλ|ετο ε|λιπ|ον, ε|φυγ|ον ; ἐ|δρα|κον, ἐ|πρα|θον ; ἔπαθον*. Ogsaa i de reduplicerede Former : *έκεκλετο*.
Hele

denne Række Former er beslægtet med Præsensformerne. Accentuationen i Imp., Inf. (*λιπειν*), Part. har sikkert haft Indflydelse paa Rodens Svækkelse. – Fremdeles

optræder

3) Lavtrinet i visse Former i Perfektum ; i Singularis har man opr. haft o, men udenfor Singul. har man haft Lavtrinet (sml. Sanskrit: papáta, paptimá og Gotisk bait (Oldn. beitt), Fl. bitǫm). Paa Græsk er der foregaaet en meget stærk Udjævning Sted; Accenten findes jo

[p. 7]

kun sidst i Participium. Ligesaa med Vokalerne. Af de opr. Form har vi dog Levninger, særlig hos Homer. Vi finde det saaledes i φοῖδα (vida, veit) φιδμεν (vedina); endv. i επιπιθμεν, i εοικα, m. Part. εικως, εικυια; δεδοικα der egl. har heddet *δεδφοια, i Plur.: δε(ι)διμεν, Enkelttalsformen δεδια forekommer vist ikke hos Homer, men vel hos senere Digtere; τετροφα og τετραφα findes ved Siden af hinanden, hvor der da er foregaaet en Udjævning. Med m har vi μεμορα, Plur. μεμαμεν, hvorimod μεμαα aldrig har eksisteret; ligeledes i γεγona, hvortil vi hos Homer finder Sideformen: Inf. γεγαμεν, γεγαως, γεγαασι; γεραα forekommer hos Homer ikke ;. – Forholdet paa Græsk er bleven særlig udvisket ved den ganske fremmede Nydannelse med K, hvilken Maade at danne Perfektum paa jo bliver meget almindeligt. – I Medium findes flere Former paa denne svage Former φεύγω : πεφυγμένος (hos Homer), πέπυσμαι, ἔσταλμαι, πέφαται (=er dræbt). – For det fjerde finder Lavtrinet 4)

i visse Nominalformer, men temmelig udvisket. Saaledes i Verbaladjektiver paa -τος, hvor det som sagt er meget udvisket. Nogle Levninger findes dog: πιστός opr. dannet af Roden i πείθω, χυτός dannet af χέω (egl. χεύω), φυκτός af φεύγω, τυκτός af τεύχω, ἀνάπυστος = udforsket af πυνθάνομαι, σπαρτός af σπείρω, og vel ogsaa στρατός = Hær; τατός af τείνω.

Af andre Nominaldannelser er det kun spredte Tilfælde:

[p. 8]

saaledes Adj. paa betonet v (opr. ov). βαθύς hos Homer: βένθος, ligesaa δαούς (sml: lat. denouo) βαρύς (sml. Lat gravis, Sanskr. gúru-s); (sandsynligvis). Endv. andre spredte:

φυγή (af φεύγω, staaende i Forb. m. Accenten paa Endestavelsen), θάρσος (i Forb. med θέρσομαι); καρδία (κρᾶδία), samme Stamme som Lat cor, m. opr. Stamme hrd; ἄρκτος (=ursus); ἄρσεν (jonisk ἔρσεν), hvor der ligeledes tidlig maa være foregaaet en Accentflytning; ἑκατόν, εἴκοσι; St. ἐν (opr. *sem) til εἶς=een., hertil har man den svækkede μία (egl. σμία), sml. οὐδαμός, ἄμοθεν (samme St. som i Oldn. sumi); den mest svækkede Form findes i ἄπαξ, ἀπλούς (=Lat. semel, simplex); λύκος (=germ. vulfa, opr. *ulq-o).

I Endelsesstavelser indtræder en lignende Svækkelse. I Afledsændelser skulde det særlig ventes at indtræde, hvor Tønen ligger paa Kasusændelsen: πατήρ, πατέρα, men i Gen. og Dat. πατρός og πατρί og endelig πατράσι. Spor findes i Stammer paa n : ποιμεν-, kun i Afled= ninger: ποιμνή (en Hjerd), en anden Form i ποιμαίνω (for egl.: ποιμανῶ); ligeledes i φρεν-, hvortil findes en Dativ φράσι; hos Homer har vi den aldeles uoprindelige Form: φρέσι, ligesaa i εὐφραίνω (som ποιμαίνω). Eksempel paa α opstaaet paa denne Maade haves i Stammer paa -μα: ὄνομα (opr. μᾶν). Stammer paa ι og υ er det vanskeligt at bringe ind under bestemte Syns=

[p. 9]

punkter: πόλις πόλεις. – (I Bøjningsændelser finder der ogsaa Svækkelse Sted. I Præs. Hertil er Endelsen -nti, af Verbet) – Naar Accenten staaer foran, have vi sonantisk -nti (paa Græsk vilde hertil svare -ατι, men vi have jo -άντι paa Dorisk, alm. -ᾶσι), denne græske Form maa skyldes Analogidannelse (fra ἵσταντι) sin Oprindelse; saaledes faar man γεγραφᾶσι, i Præsens (af εἰμί): ἐᾶσι; endvidere Dorisk γεγράφαται; ἦται er opr. end ἦνται, Stammen er ēs-, altsaa ēhmai (hvor h springes om); 3 Præs Plur: ες-ῆται, der vilde udvikle sig til ἦηται (hvor h springer om). Hertil hører ogsaa ἦα: vi har opr. *ēs-ῆ (ēs-ᾶm), hvoraf regelm. ἦα opstaaer. I Nominalbøjninger har vi vel kun Exempler derpaa i Akk Sing (og Akk Plur); Akk Singularisændelsen εα -m, der danner Stavelse for sig og bliver til α: πόδ-α, hvor altsaa Accenten staaer foran. Paa lignende Maade er α opstaaet i δέκα, ἑπτα, hvor denne Accentuation maa være den uoprindelige, af δεκᾶm.

§3. Kort o.

Med Hensyn til Udtalen gælder (ligesom ved ε), at det opr. har været et aabent o; men at man efterhaanden har faaet en mere lukket Udtale (τους til τους maa være udtalt lukket o, mens aabent o vilde give τῶς, hvad der jo findes i visse Dialekter; ligesaa τοο til τοῦ, ἐμίσθοον til ἐμίσθουν). – o har aabenbart forskellig Oprindelse, navnlig i Rodstavelser. Paa den ene Side det almindelige o, der

[p. 10]

veksler i Aflyd, med: ε. Indtrædelsen af o kan man ikke bringe ind under visse Love. Nogle af de Tilfælde, hvor Vekslen finder Sted er saaledes: Perf Aktiv (opr. kun i Singularis, senere ved Analogidannelse i Plur): γέγονα, γέγαμεν; ligesaa: δέδαρκα, μέμονα, πέπουθα; med Diphtonger: οἶδα, δέδουκα (Med H. t. til εὔ bliver regelm. til οὔ: kun εἰλήλουθα). Endvidere har vi o i Nominalstammer paa -o og -a (dannede med Grundvokalen: ε); saaledes af λέγω: λόγος, φέρω: φόρος (yngre: φορός), τρέχω: τρόχος (τροχός=Hjul), πλέω :(πλός), λείπω: λοιπός. Ligesaa i Hunkønsstammer: πέτομαι: ποτή; σπουδή: σπεύδη; πόμπη: πέμπιο. Hertil slutter sig Verbaldannelser (dannede af afledte Nominalstammer): φορέω (uden Forskel i Betydningen); φοβέω og φέβομαι (med Forskel). Derudover spredte Tilfælde νόσ-το-ος (ligesom: νε(σ)ομαι. – Foruden dette har man et helt andet o, der ikke veksler med ε. Saaledes har vi dette o i: ὄζω (ὄδωδα, ὄδμη); i beslægtede Sprog ogsaa o: óodor; ligesaa: ὄσσε (Øjne), ὄψομαι, paa Latin: oculus; sandsynligvis hører ogsaa ὄκτο, ὄϊς. – Et andet o igen har vi vist i Rodudlyd, vekslen med a: δίδωμι, δίδομεν (maaske parallelt med: εἶμι, ἴμεν). – I Endestavelserne har vi kun det o, der veksler med ε (φοροσ, φορε (Vokativ); φέρομεν, φέρετε). – Endelig veksler undertiden o med a (εἴκοσι, διακόσιοι). Der forekommer ogsaa Tilfælde, hvor o veksler med v: νύξ, ἀπύ=

[p. 11]

(=ἀπό), ἀλλυ (=ἄλλο)

§4. Kort og langt a (α)

Det lange *a* bliver paa Jonisk til *η* paa Attisk ligeledes (undt. efter *ε. ι. ρ*). Undtagelse paa Attisk bero enten paa, at man oprindeligt ikke har haft *a* (*χρῆσθαι*, sml. *χρέων* o.s.v., hvor Uregel-mæssigheder ligger i Formen *χράομαι*); eller paa, at der er foregaaet Forandring i forangaaende Lyd: *κόρρη* (af opr. *κόρη*), *κόρη* (af opr. *κορρη*); *πόα* (*græs*), hvor den egl. Form er *πόια*, *οἰσύα* (Vidje) af opr. *οἰσύια*. Nogen Forskel mellem opr. *η* og *η* opsaaet af *a* er der ikke, men har naturligvis eksisteret paa et vist Tidspunkt, hvilket ogsaa lader sig skimte gennem Dialektindskrifter.

a kan være opstaaet paa forskellig Maade; saaledes at der er Aflydsforskel mellem langt og kort *a*. *ā* er en Fortsættelse af opr. *ā* (og maa betragtes som Grundtrin, parallelt med *ε*); m. H. t. *ǎ* finde vi vel paa mange Sprog *ǎ*, men paa Sanskrit *ǎ*, der har altsaa været en dump Lyd (*ϑ*).

I Stammeudlyd: *φήμι* (opr. *φάμι*), Plur: *φάμεν* (svarende til: *εἶμι*, *ἴμεν*), *ἴστημι*, *ἴσταμεν*; *φράτωρ* (paa Sanskrit og Latin: *ā*), *πᾶτηρ* (paa Sanskrit *pitū*). – Undertiden fremtræder *ā* som den svageste Form: *μιμνήσκω*/*μιμνᾶσκω* (Roden i en anden Form i *μέμονα*); sml *θνητός*, *θνήσκω*, hvor *θην* maa være den svækkede Form af *θάνα|τος*. – I Indlyd: *λάθω* (= *λανθάνω*), *λήθω*; *τήκω*, *σήκω*, *ἥδομαι* (St. *suad--*); kort *a* i de sædvanlige Former, hvor *ǎ* indtræder: *ἔλαθον*, *ἐλαδον* (*ἥδομαι*,

[p. 12]

ἀνδάνω) *ἑσάπην* af *σήπω*; *ἑτάκην* af *τήκω*; ligesaa i gamle Perf.: *λήλασται* senere: *λήλησμαι*, *τεθᾶλυία*, *τέθηλα*. Sml. *μήκος* / *μακος* til *μακρος*.

En lang Række Tilfælde kan ikke høre herhen, nemlig hvor *ǎ* ikke veksler med *ā*. Heri maa vi opr. have haft et kort *ǎ* (svarende til Sanskrit: *ǎ*, mens til det første *ǎ* svarer Sanskrit *ǎ*). Saaledes *ἄγω* (Latin: *ago*, aka, Sanskrit: *a'jami*), sml. *ἄργος*, *ἀρόω*, *ἄρατρον*; *ἄνα* (Tysk: *an*).

I Endelser findes ogsaa Exempler paa *a* (baade i Bøjnings- og Afledningsendelser), særlig i Vokativ. Endvidere har vi *a* i Afledninger og Stammer som *τιμάω*, hvor i Præsens *a* tidlig er bleven forkortet, mens *ā* har holdt sig i Futurum. *ā* har

man beholdt i Afledningsendelsen *τητ-* (Latin. *tat*). I Bøjningsendelser findes a kun sjældent. a i Neutrum er vist opr. en Aflednings-, ikke en Bøjningsendelse. I 3 Pers. Dualis finder vi i Dialekt Endelsen *-ταν*.

§5. Det lange E (η)

Langt E er opstaaet paa 3 forskellige Maader. Det kan først være optrindeligt (saaledes i *πατήρ, ἦμι* (=semi), *ἦα* (Sansk. *āsam*)). Det kan dernæst være opstaaet ved yngre Lydprocesser, der ikke engang er fælles for alle græske Dialekter; saaledes *ἦς* (Dorisk), og *εἶς* (Attisk) opr. Form: *ἔνς, ἦμι* (Dor.) *εἶμι* (Att) *ἐμμι* (Thess). Endelig det attisk-joniske η, opstaaet af ældre a (*στήλη*, dorisk: *στάλα*). For at udtrykke e havde man opr. kun eet Tegn (baade for langt og kort e), saaledes: *πατερ* (E), *ἐμι*

[p. 13]

(baade = *εμι* og *ημι*). Dog gør man Forskel mellem Enkellyd *ει* og virkelig Tvelyd *ει*: EXE[...]. Dette Forhold holdt sig længe, men tidlig begyndte man i Jonien at bruge det opr. h-Tegn (H) til at betegne langt e (η), altsaa *πατήρ*. Derimod vedbliver man at bruge ε ogsaa som *ει*. Dette Tegn kommer saa i Slutn. af 5te Aarh. og indføres 403 i Athen. Ogsaa her skrives ε baade = ε og *ει* (altsaa *ἐμι* = *εἶμι*); først 20-30 Aar efter trænger denne Skrivemaade igennem. I *εἶμι* har ε været udtalt meget lukket, henimod i; naar man betegner dette Bogstav, maa det opr. Tvelyd *ει* være faldet sammen med det førstnævnte *ει*. (Allerede i det tredje Aarh. falder dette *ει* igen sammen med i). Den Lyd, der betegnes med η maa have været mere a-agtig (bliver saaledes i Elis til *α*: *βασίλαει, μα=μη*). I Bøotisk skrives *μυριη*, dette η opstaaet af *αι* maa være en meget a-agtig Lyd. Altsaa det lange η har opr. været en aaben Lyd, men bliver efterhaanden mere lukket og gaar i *κοινή* over til i i mange Tilfælde.

Her taler vi kun om det opr. lange e (η). Vi finde altsaa det opr. indoeuropæiske ē som η, og veksler med ε (som ā med ǎ). Særlig i Rodudlyd synes η at være den opr. Form, men veksler med ε som den svækkede Form (*τίθημι, τίθεμεν*; *fēci* af *facio*). Langt η faar vi i Afledninger paa *-μα*; ligesom *νήμα*, men *νέω* (spinder). – Undertiden η at være en Udvidelse af Rodform, saaledes i *μήδομαι*, Udvidelse af *με-* (i *μέτρον*, *sml.*

Homers *μεδών*). Opr. *η* har vi i *μῆν*, Maaned.

[p. 14]

I Jonisk hedder det af Genitiv **μηννο***, hvilket viser at Stammen er mens- (=latinsk *mēnsis*). –

§6. Langt o (ω) samt ou.

Langt o er paa Græsk opstaaet paa forskellig Maade. Opr. betegnedes denne Lyd kun ved o. Vi have nu først et o, der er fælles for alle Græske Dialekter, der nu betegnes ved ω (F.eks det o vi har i *δίδωμι*); for denne lange Lyd opfandt Jonerne saa Ω, der 403 blev optaget officielt i Grækenland. Ved Siden af dette gamle har man haft en anden til o svarende lang Vokal, der er opstaaet senere. Denne Lyd betegnes som ω eller ou (ou f Eks i Jonisk); f.Eks: *τῶς* og *τοῦς* (af ældre *τόνς), *βωλά* og *βουλή* (for *βόλλα*), *τῶ* og *τοῦ* (af *τοο*). Denne Lyd betegnes i ældre Tid altid ved o; hvorimod vi ogsaa finder ou, dog kun, hvor man har haft en virkelig Tvetyd (f Eks ou). Men efterhaanden trænger ou ind for Lyden i *τους* o.lign., og bliver den alm. fra 380 f Chr. Nu svarer ou altsaa baade til opr. Tvetyd og den Lyd, der er opstaaet paa nævnte Maade. Den gamle Tvetyd ou er gaaet over til Enkeltlyd. – I Modsætning hertil staar den Lyd, der betegnes ved ω og som maa have været mere aaben.

Forholdet til ω er parallelt med Forholdet mellem η og ε. I Rodstavelserne har vi først de Tilfælde, hvor ω maa opfattes som Grundvokal og en svækket Form heraf o. Expl. *δίδωμι*, *δίδομεν*; enkeltvis Former med a: *δάνος*,

[p. 15]

hvilket ogsaa vilde være den naturlige Fortsættelse af den dumpe Vokal, der her har været udtalt (sml. Lat. *dōnūm*, men *dātūs*, hvor a svarer til gr. o); ligesaa *πέπωκα*, men *ποτός*. Ved Siden af dette flere udviklede Former: *βιβρώσκω*, *βρωτός* hvor o optræder i den svageste Form (hvad vi maa vente), ved Siden heraf *βορός* og *βάραθρον* / *βέρεθρον*; oprindeligt har Roden begyndt med g. – Herefter kort o i Rodstavelsen efterfulgt af Konsonant, forskell. fra ω der staar i Forhold til η og fra den, der staa i Aflydsforhold til

o. Undertiden er ω kun Forlængelse af alm. o: $\sigma\tau\rho\omega\phi\acute{\alpha}\omega$, svarende til o i $\sigma\tau\rho\phi\acute{\epsilon}\omega$ (svarende til ϵ i $\sigma\tau\rho\acute{\epsilon}\phi\omega$). Det lange ω kan ogsaa staa i Aflydsforhold til $\bar{a}$ og η (ligesom o til ϵ), f Eks. af $\acute{\alpha}\phi\acute{\iota}\eta\mu\iota$, dial. Perf. $\acute{\alpha}\phi\epsilon\omega\kappa\alpha$; $\acute{\epsilon}\delta\omega\kappa\eta$, hvor Stammen optræder i redupliceret Form med ω ; $\beta\omega\mu\acute{o}\varsigma$, hørende sammen med $\beta\alpha$ -; $\theta\omega\mu\acute{o}\varsigma$ hørende til $\theta\eta$. I Endestavelserne har vi ogsaa det lange ω , vekslende med o; ligesaa i $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ og $\lambda\acute{o}\gamma\omega\nu$.

§7. I. (ι)

Tidligere antog man i for Grundtrin og $\epsilon\iota$ for udvidet Form nu omvendt med $\epsilon\iota$ for Grundtrin og i for svækket Form ($\lambda\epsilon\acute{\iota}\pi\omega$, $\acute{\epsilon}\lambda\iota\pi\omicron\nu$). i finder man i Præsensreduplikation ($\delta\acute{\iota}\delta\omega\mu\iota$), gennemgaaende. – Man har ogsaa Tilfælde, hvor i hører sammen med ϵ : $\acute{\rho}\acute{\iota}\pi\tau\omega$, samme Stamme som i verpa (werfen); $\kappa\iota\rho\nu\eta\mu\iota$ og $\kappa\epsilon\rho\acute{\alpha}\nu\nu\mu\iota$; alle disse i maa være opstaaet af ϵ ; ligesaa i $\acute{\iota}\pi\pi\omicron\varsigma$ (equus), Imperativ $\acute{\iota}\sigma\theta\iota$, hvor man venter $\acute{\epsilon}\sigma\theta\iota$. Undertiden har vi i

[p. 16]

for opr. $\epsilon\iota$: $\tau\acute{\iota}\nu\alpha$, $\tau\acute{\epsilon}\acute{\iota}\sigma\omega$, $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\sigma\sigma\alpha$, hvor $\tau\acute{\iota}\sigma\omega$, $\acute{\epsilon}\tau\acute{\iota}\sigma\alpha$ senere er trængt igennem, $\mu\acute{\epsilon}\acute{\iota}\xi\omega$, $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\acute{\iota}\xi\alpha$ af $\mu\acute{\iota}\gamma\nu\nu\mu\iota$; $\epsilon\acute{\iota}\mu\acute{\alpha}\tau\omicron\nu$ (af $\epsilon\acute{\iota}\mu\alpha$) og $\acute{\iota}\mu\acute{\alpha}\tau\omicron\nu$; $\chi\acute{\iota}\lambda\iota\omicron\iota$ og ældre $\chi\epsilon\acute{\iota}\lambda\iota\omicron\iota$, hvad man venter, svarende til dorisk $\chi\acute{\epsilon}\lambda\lambda\iota\omicron\iota$.

§8. Y. (υ)

υ svarer etymologisk til $\ddot{u}$ i andre Sprog; og paa Græsk må den opr. fællesgræske Udtale have været u. Da man optog de phønikiske Bogstaver, maa VY være bleven optaget som Tegn for w. Den gamle Udtale u bevaredes i visse græske (særlig bøotiske) Dialekter. I Bøotisk skrives det alm. Ypsilon-tegn. Og efter at man i Attisk har optaget det joniske Alfabet, skriver man her $\tau\omicron\upsilon\chi\alpha$ (= $\tau\acute{\upsilon}\chi\eta$), mens man i andre Dialekter skriver υ . Foruden i bøotiske Indskrifter have vi Grammatikernes Vidnesbyrd om at det ogsaa udtaltes u i Lakonisk (f. Eks. $\tau\omicron\acute{\upsilon}\nu\eta$); i Indskrifter have vi det ikke, men en Bestyrkelse have vi i at Tsaksnisk i mange Tilfælde har bevaret u Lyden ($\kappa\acute{\upsilon}\epsilon$ = $\kappa\acute{\upsilon}\omega\nu$ o lign.). I Kyprisk maa u ligeledes have holdt sig; sml. Hesychios' Glosse: $\mu\omicron\chi\omicron\acute{\iota}$ · $\acute{\epsilon}\nu\tau\acute{o}\varsigma$. Hos Grammatikerne findes desuden flere Ord, der vist maa henhøre til andre Dialekter. I Størstedelen af

Grækenland gik *ou* over til *v* (ligesom paa Fransk, Nederlandsk o.a.) og er den alm. Udtale i *κοινη*. Paa Nygræsk er dette skredet videre, idet *v* udtales som *i*. Dette sidste ligger fuldstændigt udenfor Oldtiden. I enkelte Tilfælde, hvor *ι* og *v* veksler i Oldgræsk, har dette ganske

[p. 17]

andre Grunde (*βύβλος, βίβλιον*) og har intet at gøre med Overgangen til *ι*. Vi kan ikke spore denne Forandring før i det 10ende Aarh. (men *v* (-*y*) bevaret stadig i Dialekter). Naar *v* staar i Forlyd faar det altid Spiritus asper: *ὑπό* (Sansk: *üpa*; ikke Lat. *süb*), *ῥόδωρ* (Sansk. *uttara*); man har tænkt sig et *iü* som Melletrin, men dette er ikke rimeligt.

Ypsilon er parallelt med *i* og forholder sig til *ε**v* som den svækkede Form (*φεύγω-ἔφυγον. ζεύγος-ζυγόν*); undertiden svarer *v* til *ye*: *ὑπνος* (af opr. *suepnos*). – Undertiden er det blot langt *y*, der svarer til kort *y*: *θύμος* (Sansk *dhūma*, Lat. *fūmnūs*), Verbet *θύω* og *θύος*; ligesaa i *φύω; δείκνυμι, δείκνυμεν*, hvor man sikkert i Singul. har haft *ε**v*. Undertiden er *v* opstaaet paa anden Maade: *λύκος* (af opr. *ulqo*, hvor vi skulle vente *w*). Endelig kan *v* være opstaaet af *o*: *ῥονυμα* (dialekt.), *ἄνωυμος*. Endelig i Stammeudlyd (tildels vekslende med *ε**v*).

§9 Diphthonger.

Af Diphtongerne have vi 1 Række: *αι ει οι, āι (α), ηι, ωι*. – 2 Række *αυ ευ ου, āυ ηυ ωυ*.

αι ει οι.

Udtale: *αι* udtales paa Nygræsk *η*, og nogle mene derfor, at *αι* ogsaa paa samme Maade er udtalt som *æ*. Men hertil maa bemærkes, at *αι* opr. maa være udtalt som *ai*.

Spørgsmaalet om, naar Overgangen fra *ai* til *æ* er foregaaet, er ikke let at besvare. Vi bemærke det først

[p. 18]

i Bøotisk. Indtil 4de Aarh. skrives regelm. *αι*, men fra 5te Aarh. begynder en Skrivemaade *AE*, hvilket maa betegne Overgangsstadiet. Fra 4de Aarh. faar vi da Skrivemaaden *η*: *δράχημη* (= *δράχμαι*), hvilket viser at *αι* er bleven til Enkeltlyd. Udtalen *η*

kommer i Attisk sikkert først frem efter Christi Fødsel. De første Forvekslinger af *αι* og *η* tilhøre først det andet Aarhundrede efter Chr. Samtidig kommer Benævnelsen “epsilon” frem i Modsætning til $\epsilon\acute{\iota}$ διφθόγγος, mens det først tidligere blev kaldt $\epsilon\acute{\iota}$. –

ει. Udtalen maa have været *ei* (sml Kyprisk: *pe. i. se. i = τίσει*). Senere gik det over til langt *i*. Denne Forandring maa ogsaa være foregaaet til forskellige Tider. I Bøotisk har vi Exempler herpaa, allerede i de tidligste Indskrifter ($\eta\acute{\iota}$ = *αιει*). I Attisk maa den samme Forandring være indtraadt, ialt Fald ved Aar 400. Naar man nu betegner ogsaa den enkelte Lyd (som i $\epsilon\acute{\iota}\varsigma$) med *ει* maa man ikke slutte, at ogsaa denne nu har været udtalt *ει*. Udtalen rykker saa mere over mod *i*. II 2-1ste Aarh. f.C. træffes Exempler paa Sammenblanding af *ι* og *ει*. Paa Latin gengives *ει* ved *i*, undtagen foran Vokal, hvor det gengives ved *ε*; hvorefter man maaske kan slutte sig til, at der paa dette Omraade har været Forskel paa Udtalen, hvilket ogsaa Indskrifterne tyde paa.

οι. Denne Forbindelse opr. udtalt som Tvetyd (men mere lukket end vi udtaler det (sml. *μῶστίν* af *μοι ἐστίν*).

[p. 19]

I Bøotisk træffes ligeledes de første Exempler herpaa. Saaledes opr. *ι* Indskrifterne: *οι*, men i Tanagraindskrifter samtidig *οε*. Først i 3dje Aarh. træffe vi *v* vekslende med *οι* (*τυ=τοι*), kun i *Βοιωτος* bevarer stadig *οι*. Den samme Forandring foregaar overalt i Grækenland, men temmelig sent, først flere Aarh. (tidligst 1 Aarh) ned i vor Tidsregning. I den byzantinske Tid bliver det til *ι* (Nygræsk Udtale). Navnet paa Bogstavet ypsilon kommer først i Brug i den byzantinske Tid (ligesom med *ε*).

Disse Diphtonger kunne nu være opr. eller dannede ved særlige Lydprocesser. I første Tilfælde er Forholdet mellem *οι* og *ει* som mellem *ο* og *ε*; mens *αι* staar i Forhold til *η*. – I andet Tilfælde (opstaaede ad sekundær Vej) faas de jævnlige ved Sammenflytning af *α ε ο* med *ι*, naar de opr. har været skilt fra det ved en Konsonant, der er faldet ud ifølge græske Lydlove (særlig er det udfaldne Bogstav *σ* ell *ϕ*). Saaledes i *ναιω*, der opr. har heddet *νασ-ιω* (sml. Homer. *ἐνάσατο*); *λιλαίομαι* hos Homer maa opr. hedde *λιλασαομαι* (sml Sansk *las-yami*); *κλείω* gør berømt af *κλεφίω* (*κλεφος*); *οἷς* af *ὄφεις*

(Lat-. ovis); παῖς af opr. παῖς; γένει (Dat af γένος) af γένει. Vidnesbyrd om dette Overgangstrin findes hos Homer ved den saakaldte Diæresis: παῖς, οἷς, γένει etc. Sml. at man paa Bøotisk altid har παῖς, ikke πῆς. – De kan endvidere være opstaaede ved Epenthese (hvorefter et ι, der

[p. 20]

opr. har fulgt efter en Konsonant, foregribes for Konsonanter; der har sandsynligvis været et Mellemlid med mouilleret Konsonant. Pa græsk væsentlig foran N og ρ, alm. med ο ell. α foran. Exempler. *φαίνω af φανω, μέλαινα af μελαν-ια; muligvis ogsaa κοινός for κόνους; μοίρα for μαρ-ια, μακαιρα for μακαρ-ια. Ved λ meget sjældent: (Kypriisk) αἶλος af ἄλοος (=ἄλλος, alius). Herpaa dette Punkt er meget tvivlsomt; Tilfælde, som κτείνω, maa ikke føres herhen; κρείττων (jon. κρέσσων), μείζων (jon. μέζων) heller ikke. – En tredje Maade findes særlig i Æolisk, hvor man efter en Vokal egl. har haft -υς: παῖι = πᾶς (af *παυς), τοῖς = τοῦς (af *τους), εἶς af ἔυς (i Æolisk har man her haft en egl Diphtong, hvad man

ikke har haft i Attisk). I Eleisk findes særl. Tilfælde foran ρ opstaaet af σ: ἄλλοιρ for ἄλλοις. Det maa forklares saaledes at i-ns er n først blevet mouilleret hvor den nasale Accentuation er faldet bort og kun i-Lyden bleven tilbage.

υι er altid uoprindeligt, opstaaet ved Sammenflytning πληθυι.

ᾱι (α), ηι, ωι.

At skrive i under (α, η, ω) er meget sen Sprogbrug (11-12 Aarh.). De maa opr. være udtalt som Diphtonger; men all. tidlig begynder i at mangle. Tidligst tabes det i ηι, særligt i Athen findes hyppigt i Stedet for

[p. 21]

ει; det mere aabne η har nærmet sig til i, antaget mere lukket Udtale og er da blevet til Enkeltlyd, der alm. betegner ει, saaledes findes hyppigt τει βουλει. I visse Tilfælde bliver ει det alm. (saaledes i λειτουργία, hvor ηι er det opr, κλεις for κλήις). Efter α og ο holder i sig længere, i alt Fald i Athen. Men imellem 3 og 1ste Aarh. forstummer i efter lange Vokaler overalt.

Med Hensyn til disse Forbindelsers Oprindelse kan bemærkes, at i mange Tilfælde er denne Forb. førgræsk; saaledes i ἵππωι (opstaaet af po-ai). – En anden Måde er Augmentet: ἡσθόμην (af meget ung Opr. er ὤκησα af οἰκέω). σῶζω-jeg frelser er den opr. Form.

αυ. ευ. ου.

De udtales som Forbindelser med u. Med Hensyn til ου har vi fra det 4de Aarh. denne Forb. Betydning u, αι og ευ vedblevne at udtales som Dipthonger efter denne Tid. I joniske Indskrifter findes undertiden αο, εο for αυ og ευ (αυτος, φευγω): Paa Øerne finde vi stadige Vidnesbyrd om, at εο er gaaet over til ευ; Lyden er den samme i Virkeligheden; i Stedet for αο findes ogsaa undertiden αυ (Θρασεαυ for -αο). Senere hen bliver andet Led mere konsonantisk, nygræsk ἄφτορ = αὐτός.

I en Række af Tilfælde er disse Forb. oprindelige, i en Række uoprindelige. – De sidste er sjældne: γούνα er opstaaet af γόννα (ikke ved Epenthese af γον-φα)

[p. 22]

De kan fremdeles opstaa af Ϝ: saaledes εὔιδον af opr. ἐϜιδον.

ευ repræsenterer Lavtrin parallelt med alle Forbindelser af ε. (ῥεῦμα af ῥεϜω). Til ευ skulde efter alm. Aflydsforhold svare ου, men alm. finder vi ευ beholdt (dog: εἰλήλουθα af Stamme λευ-); vi finde saaledes λεύκος. Vi finde Aflydningen bevaret i σπουδή (skrevet i en gammel attisk Indskrift: ΣΠΟΥΔΙΑΕ); ἀκόλουθος; af Forb. m. κέλευθος; οὐ, οὔτος skrives altid saaledes i gamle Indskrifter, saa der har været udtalt en Tvetyd; man finder f.Eks. i Kyprisk skrevet a. ro. u. ra. (αούρα), hvor der altsaa ogsaa har været udtalt Tvetyd.

ᾱυ, ηυ, ωυ.

Disse Vokaler er temmelig sjældne.

ᾱυ. Den joniske Form νηῦς forudsætter ναῦς som ældre Form (sml. Lat. nāvis). – I *āūsōs maa vi opr. ogsaa have langt a; dette bliver til αυ(h)ως, og naar vi finder ἥως synes dette at tyde paa langt a. Langt a synes at maatte forekomme ved Augment (αὐδάω).

ηὺ er ligeledes meget sjældent. I βασιλεύς har vi egl. Stammeudlyd -ηϜ-, men η afkortes i alle Dialekter. I Arkadisk finde vi ἱερῆς, γραφῆς, der synes en anden Udvikling af -ηϜ-.

ωυ er ligeledes meget sjældent og forekommer næsten kun ved Sammentrækning ὠυτός, τωῦτο. Det homeriske

[p. 23]

θωῦμα er meget vanskeligt; maaske maa man her gaa ud fra en Form med ω. θωϜ- Ligesaa τρωῦμα, hvor man vist ogsaa maa gaa ud fra τρωϜ; (sml. τιτρώσκω o.lign.). Ellers mangler ωυ, hvor man kunde have ventet det; saaledes i βοῦς (Dor. βῶς, Sanskrit gāus, Grundf. *gōus).

§10. Uoprindelig Vokalforlængelse.

Vi have først de Tilfælde, hvor der indtræder den saakaldte Erstatningsforlængelse ∵ den ejendommelige Forlængelse af en Vokal, der indtræder, naar en følgende Konsonant bortkastes. Omfanget og Resultatet af disse Forlængelser er forskelligt. I nogle Dialekter (Dorisk, Arkadisk, Bøotisk) faar vi, naar Vokalen var ε ell. ο, i Stedet for η ω. I de andre Dialekter faa vi derimod ει, ευ. Et a bliver til α (i Attisk-jonisk enkeltvis η). –

De opr. Forbindelser har været l. r. m. n. med foregaaende eller følgende s (enkeltvis, Ϝ, ρ, λν), der saa er blevet til h. (I πους er det ikke Erstatningsforlængelse af ποδς, men Aflydsforhold til πῶς). De Vokaler, der fremkommer er ει, ου, η, hvilket viser at denne F

Vi have det først i 1 Pers. Aorist af Verba liquida: ἔφηνα (*ἐφανπα, ἐφανηα). Ligesaa i χῆν af *χavs. Hvor σ har staaet foran Næselyd: ἤμεις, ἀμμες (*asmes); h i ἡμεις maa staa i Forb. med det opr. s; σελήνη (*σελασνα, σελάννα, σελήνη); εἰμί (*esmi); εἶμα (æol. φεμιμα)

[p. 24]

at opr. vesma. Hertil findes paa Dorisk *είνυμι*, hvilket er i sin Orden, mens Attisk *ένυμι* er underligt; *φαιινός* af *φαιεσ-νοσ. (St. φαιεσ = φαιος ∴ φώσ). I *χίλιοι* maa vi opr. have haft *χεςλιοι (sml. Sanskr sa|hasra); muligvis ligesaa i Ἥλις, der i Dialektikken hedder *ἡλλις* (sml. latinsk: vallis); *φθείρω* er udviklet af *φθεριω* (sml. dor. *φθήρω*, æol. *φθέρρω*); *ἀμείνων* af *ἀμενιων*; *χείρ* (dor: *χηρ*, æol: *χέρρας*=Akk Plur). Derimod i ὄλλυμι er ingen Forandring sket (opstaaet af ὀλ-νυμι som *δείκ-νυμι*), vi skulde vente *ὄλλυμι*; maaske har man haft et monolleret λ, der har standset Udviklingen til *ου*. I *πολλο-* (af *πολύς*) opstaaet af opr. *πολφο-*. – I en Række Tilfælde træffe vi i Attisk kort Vokal (for lang) særlig hvor ρ ell. ν har staaet foran Ϝ: *δέρη* (dor. *δείρη*. æol. *δερρη*) af opr. *δερῆ, i Attisk har Ϝ holdt sig længere; *κόρος*, *κόρη*, hvor vi har haft opr Ϝ (i Thessalien findes *κορφα*, jon: *κούρη*, dor *κώρη*); *ὄρος* (jon: *οὔρος*) af opr. *ορφος; *δόρυ* (Tragg. *δορός* i Gen.), hvor Homer *δουρατος*, disse Former udgaa fra *δορφο-*; *γόνυ* (jon: *γούνυ*) af opr. *γονφα (Lat. *genūa*); *ὄλος* (jon: *οὔλος*), *ὄλφος (Sansk: *sarva*, Lat. *salvus*); *ξένος* (jon. *ξείνος*, dor. *ξήνος*), i kerkyræiske Indskrifter: *προξενφος*; i *κενός* har vi i Komp. *κενωτερος* (hvor ω ventes), altsaa Komp. har fæstet sig da første Stavelse endnu var lang. – Naar man har haft fællesgræsk -νσ- (hvor σ staar i Udlyd eller er uopr.) har Forb. holdt sig længe, efter at Gr. har adskilt sig i Dialekter, hvorfor Udviklingen i disse er forskel-

[p. 25]

lig. I de fleste bliver o og e dels til ¹⁾ ω, η; dels til ²⁾ ου, ει (f.Ex. : ¹⁾ Bøotisk ²⁾ Attisk-jonisk). I Attisk er Forandringen med -νσ- indtraadt senere end *a* har spaltet sig. *εῖς*; *τούς* (Att.), *τώς* (Dor) af *τόνς*; *ύφανσις* er en ung Dannelse længe efter at Forandringen er indtraadt. I Æolisk har vi faaet Diphtong: *εῖς*. Naar der følger Bøjningsendelse begyndn. med Konsonant efter falder ν bort: *φερόσθων*, *συσκευάζω*.; ligesaa med *τός* (forekommer paa Øerne), egl. kun forekommende foran Konsonant. Ligesaa *ἐς* (foran Vokal) og *εῖς* af *ἔνς.

I andre Tilfælde maa der tænkes paa Aflydsforhold,

ikke paa Erstatningsforlængelse. Dette indtræder især i Sammensætninger; saaledes i sidste Led af Stammeudlyd: σοφώτερος (i κενότερος har første Stavelse egl. været lang). Sml. *ἱερωσύνη, δουλοσύνη; ἐτέρωθι, πόθι; ἰδιώτης, δημοτής*. Heri maa der ligge en rytmisk Grund; Sproget har ikke villet have 3 korte Stavelser ved Siden af hinanden. (men ikke konsekvent gennemført f Ex. *φιλοσοφία*). Der kan altsaa paavises en Tendens til at forlænge en udlydende Vokal i Sammensætninger eller i sammenhængende, hvor den ellers vilde komme til at staa mellem 2 (ell. 1) kort Vokal.

Af lidt anden Art er en Forlængelse i Sammensæt., idet en kort Vokal i sidste Del af Sammensætning forlænges, forsaavidt kun enkelt Konsonant følger efter: *στρατηγός* (men alene: *-αγος*), *ζευγηλατής* (ἐλαύνω), *πανήγυρις, ἀνώνυμος*.

[p. 26]

Rent rytmisk kan det ikke være, heller ikke Aflyd. Vi maa gaa ud fra de Tilfælde, hvor 1ste Stavelse er endt paa Vokal, og antage at Sammentrækning har fundet Sted (fællesindoeuropæisk): *στρατο-αγος*; dette er saa blevet overført til de Tilfælde, hvor 1ste Stavelse ender paa Konsonant; saaledes er *πανούργος* en ren Analogidannelse (med *ὑπούργος*), som om der var noget, der hed *πανο-**

§ 11. Vokalsammenstød.

Ret jævnlig komme 2 Vokaler til at staa ved Siden af hinanden ved Udfald af en Konsonant; denne Slags Sammenstød søger man at undgaa. Nogle græske Dialekter (som Attisk) er meget ivrige for at trække sammen, andre taale ofte Hiatus. Væsentlig finde Vokalsammenstød inden for samme Rod; men lign. Virkninger fremkomme, naar eet Ord slutter og det følg. begynder med Vokal. Man kan nu sammentrække de to Vokaler til een. Ligefrem Sammentrækning (mellem 2 Ord) betegnes jo ved Krasis *τοῦνομα*; eller ogsaa indtræder Aphaeresis, naar et kort ε i Begynd. af et Ord, gaar af i en lang Vokal i et foregaande *ποῦ ἄστιν*; noget forskellig er Elision (ἔκθλιψις, *συναλοιφή*), hvorved en udlydende Vokal (sædv. kort) bortkastes foran en Vokal i følgende Ord: *ἐκείν' ἀγνοεῖς*. En ejendommelig Form af Sammentrækning er Synizesis, hvorved egl. forstaas, at Skriften udtrykker 2Lyd, der imid=

lertid læses sammen i een Stavelse; her har der

[p. 27]

til Dels fundet en Sammentrækning Sted, en Sammensmeltning i een Lyd: ἐγω οὐ (læst ἐγώου). Men undertiden bevarer hver Vokal sin Lyd, men udtales blot i een Stavelse, saaledes i θεός har man sikkert udtalt i een Stavelse.

Sammenstød af 2 eens Vokaler. Her er det alm., at de sammentrækkes til en lang af samme Farve; saaledes blive $\check{a} + \check{a} = \bar{a}$: $\mu\nu\hat{a}$ af $\mu\nu\acute{a}\alpha$, $\lambda\hat{a}s$ af $\lambda\bar{a}\alpha s$, $\tau\hat{a}\lambda\lambda\alpha$ af $\tau\acute{a}\ \acute{a}\lambda\lambda\alpha$; hos Homer har vi gerne de 2 Vokaler adskilte: af $\delta\acute{\epsilon}\pi\alpha s$ har vi hos Homer $\delta\acute{\epsilon}\pi\alpha$ (i Flertal). – Ved to korte E'er faar vi paa Dorisk, Æolisk η , dels mere lukket Lyd: $\epsilon\iota$ (Attisk-jonisk): af ἔχω i Imp: $\hat{\eta}\chi\omicron\nu$ (Dorisk), $\epsilon\hat{\iota}\chi\omicron\nu$ (Attisk); $\tau\rho\hat{\eta}s$ og $\tau\rho\epsilon\acute{\iota}s$ af $*\tau\rho\epsilon\iota\epsilon s$ (Sanskrit: trayas), i Gortynindskriften: $\tau\rho\acute{\epsilon}\epsilon s$. I Jonisk findes tit de usammentrukne Former, men Overleveringen er her vaklende. Hos Homer er det ganske alm. at finde de usammentrukne Former, saaledes altid $\nu\acute{\epsilon}\epsilon s\theta\alpha\iota$ (kun Od. 15,88: $\nu\epsilon\hat{\iota}s\theta\alpha\iota$); $\alpha\kappa\lambda\acute{\epsilon}\epsilon s$ (af $\acute{\alpha}\kappa\lambda\epsilon\eta s$): Od. 7,100; saaledes: $\acute{\epsilon}\nu\ \sigma\pi\hat{\eta}\iota$, hvor η ikke lader sig forklare, der maa læses sikkert: $\acute{\epsilon}\nu\ \sigma\pi\acute{\epsilon}\epsilon\iota$: Undertiden kan det ene E bortkastes, saaledes $\sigma\pi\acute{\epsilon}\epsilon\sigma\iota$ (skulde egl. hedde: $\sigma\pi\acute{\epsilon}\epsilon\sigma\iota$). – Naar vi have $\eta + \epsilon\eta$ faar vi naturligtvis η : Ἡρακλῆς, βασιλῆς (af $\lambda\eta\epsilon s$), hvorimod $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\acute{\epsilon}\iota s$ er en Nydannelse analog og under Indflydelse af $\pi\acute{o}\lambda\epsilon\iota s$. Ligesaa ved Krasis $\acute{\iota}\eta\pi\alpha\rho\eta\iota$ af $\acute{\iota}\eta\ \epsilon\pi\alpha\rho\eta$ (jonisk Indskrift). Tit bliver hos Homer og Herodot Vokalerne ikke sammentrukne ($\phi\iota\lambda\acute{\epsilon}\eta$). – Har vi opr. haft 2 o, sammentrækkes

[p. 28]

det i Æolisk, Dorisk til ω , men i Attisk-jonisk (og senere Dorisk) til ou); saaledes $\tau\hat{\omega}$ $\delta\acute{\alpha}\mu\omega$ (af $\delta\acute{\alpha}\mu\omicron\omicron$), $\mu\iota\sigma\theta\hat{\omega}\nu\tau\iota$ svarende til Att. $\mu\iota\sigma\theta\hat{o}\nu\tau\iota$); paa Attisk: $\nu\acute{o}\upsilon s$ (hos Homer findes endnu $\nu\acute{o}\omicron s$, undtagen Od. 10,240: $\nu\acute{o}\upsilon s$). I Il. 8,508 er overleveret $\acute{\eta}\omicron\upsilon s$, hvor der her godt kunde læses $\acute{\eta}\acute{o}\omicron s$, men i Il. 8,470 kan $\acute{\eta}\omicron\upsilon s$ ikke forandres; hos Homer er det altsaa det alm. at der ikke sammentrækkes. Hos Herodot findes Former som $\acute{\epsilon}\delta\iota\kappa\alpha\acute{\iota}\epsilon\upsilon\nu$, der imidlertid maa være falske. – Naar vi have langt o sammen med kort o, indtræder alm. ikke Sammentrækning; Exempel paa Sammentr. ved Krasis har vi i $\tau\acute{\omega}\phi\theta\alpha\lambda\mu\omega$

(Ar. nub. 362). – To i kan sammentrækkes til i: saaledes ΔI for δι; πόλι=πόλει (Dorisk, og Æolisk); men alm. beholdes 2 i'er.

Sammenstød af 2 forskellige Vokaler.

α+ε, η, ει (som Enkeltlyd). I den ældre Tid adskilles de regelmæssig, særlig hvor der har staaet $\mathcal{F}$: ἀέκων (for ἀφέκων); ἄεθλον (for ἄφεθλον). Naar der sammentrækkes, faar vi paa Attisk-jonisk altid $\bar{a}$: τιμᾶν (af τιμαεῖν, hvor ει er en opr. enkelt Lyd), τιμᾶτε; i ζῆν, πεινῆν er det ikke a vi have haft, men η , svarende til opr. langt $\bar{a}$. I Dorisk faar vi altid η : τιμῆν; derimod i ἄλιος, maa vi have langt $\bar{a}$, hvoraf alene a kan forklares (af ἀελίος). Paa Lokrisk faar vi ligesaa την af ταεῖν.

α+ο, ω, ου. Forholdet er her forskelligt. Paa Attisk faar man

[p. 29]

gennemgaaende ω , særlig, hvor a er kort; i andre Dialekter er der en Del Vaklen. Homer bruger baade ἀγήραος og ἀγήρως. Hos Herodot er der ogsaa Vaklen, og der er ejendommelige Former: ὠρεον, hvor a er forandret til ϵ (ligesaa Homer: μενοίνεον). I Verber paa $-aw$ kan $\check{a}$ forandres til ϵ foran o ; $\bar{a}$ forandres til η foran o , hvilket dog er sjældent: λῆος for λᾶος; ellers faar vi ved $\bar{a}o$ ved Kvalitetsomspring: $\epsilon\omega$. Dette er alm. hos Homer; Formerne maa ofte læses med Synizese: Πηληιαδεω; derimod Ἀπρειδᾶο. Herodot har lignende Former λέως for λαος, Ἀλκμέων for Ἀλκμάων; derimod νηος for νᾶως. Her har Attisk sædvn. $\epsilon\omega$ (νέως baade = Tempel og = Genitiv af νᾶως). – Naar $\bar{a}$ staar foran o , bevarer en Del Dialekter a : δραχμᾶωι; i Dorisk, Thessalisk og Æolisk har vi Sammentrækning til a ; i Thessal. – Bøotisk er dette alm. naar o er kort: Ἀτρείδα (for Ἀτρείδαο). $\bar{a}s$ (dorisk) = ἔως (attisk), begge af *ἄφος. Er a kort ($\check{a}\omega$) faar vi ω : i Indskrifter ἐβῶντα af ἐβαῶντι, εὐηεβοῖσιν svarende til εὐηεβα-οσῖσιν-i $\check{a}+\check{o}$ er Resultatet forskelligt: dels a : ἐπελασθω af ἐπελαοσθω (Imperativ), φᾶντι af φαοντι (Konj.), γελᾶντι af γελαοντι, dels νικῶντι og νικῶμες, συλῶντα af συλᾶοντα.

ε + α, ο fremkalder forskellige Processer. Ofte indtræder ingen Forandring; men ofte finder vi hos Homer Synizese: Διομηδεα, θεος (noget lignende hos Tragg., og Aristophanes: ofte θεος). En Del Dialekter forandre ϵ til i : Lakonisk, Lokrisk og Kyprisk

har *θείος* (senere *σιορ*), *ἴωμεν* for *ἔωμεν* (af *ἔιμι*), *ἔτια* for *ἔτεα* (Aar).

[p. 30]

(Paa Nygræsk er Overgangen sket: enja for *ἐννέα*). –

Sammentrækningen. Forbindelsen $\epsilon+a$ sammentrækkes til η . Hos Homer er den eneste Overleverede Form, hvor der ikke kan læses med Sammentrækning: *ἔπεα πτερόεντα*. – I Attisk har vi *Εὐμένη* af *Ευμενεα*; *γένη* af *γενεα*, *γῆ* af *γεα* (*γεα* for *γηα* for *γαο*). Naar *εα* staar efter ϵ , bliver *εα* til $\bar{a}$: *Περικλέᾱ* af *Περικλε-εα*; ogsaa efter *u* og *i*: *ὕγιᾶ* af *ὕγιαε*; men her findes dog ogsaa Ejendommeligheder: *ῥοστᾶ*, *χρυσας* i Akk. Plur; ejendommeligt er *γλυκέα*, men *ἄστη* af *ἄστεια*; her kan man heller ikke give den ringeste Forklaring. Dorisk og Æolisk har *εα* usammentrukket; først sent – ved Indflydelse fra *κοινή* – findes omtrukne Former. – I Forbindelsen $\epsilon+o$ har man ogsaa forskellig Sammentrækning. Dels bliver det til *ευ*, hvor Udtaleforskellen er meget ringe; saaledes hos Homer: *ἔξ ἑρέβους* for *ερεβεος*, *θάρσευς* for *θαρσεος*. Formen *σπειους* maa være ganske forkert og bør erstattes med *σπέεος*, regelmæssig Genitiv af *σπεος*. Herodot bruger alm. *ευ* ved Siden af *εο*: *ποιεῦντες* for *ποιέοντες*, *ἔμεν* og *ἔμεο*. *εο* bevarer altid i Genitiv paa *-os*, samt i Stammer, der ende paa *-os*: *θείος*. I andre Dialekter bliver *ευ* til ω , særlig Kretisk: *ωρωμενος*, svarende til *ωνεομενος*. Ender Stavelsen med *εο* paa Konsonant, kastes ϵ bort: *κατοικοντες*. (ejendommelig Form er: *εμετριωμες*, *ιω* for *εο*; kun naar Stavelsen ender paa *o*); foruden til ω kan *εο* ogsaa blive til *ου* i Attisk, men ikke Jonisk: *τὸρμοκρατεος* (jon.), *το ηερμοκρατος* (att.) *του ἑρμοκράτους*. – $\underline{\epsilon}+\underline{\omega}$ bliver til ω , hvis der overhovedet finder

[p. 31]

Sammentrækning Sted, hvilket ikke sker, hvor $\epsilon\omega$ staar i Stedet for alm. *εο*.

$\underline{\eta}+\underline{\alpha}$, $\underline{o}$; her sker ingen Sammentrækning; *βασίληα*. Paa Attisk indtræder Kvantitets-omspring: *βαλισεᾶ*, *-εως*. Paa Jonisk har vi *εα*, hvor ϵ er opstaaet af forkortet η : saaledes hos Homer: *καινεα*, men *Τυδη*; *ἔαται* (af *ἦμαι*) for *ἦαται*.

$\underline{o}+\underline{\alpha}$. Her eksisterer der Usikkerhed: *αἰδῶ* af *αἰδόα*, men *διπλᾶ* af *διπλόα* (sml.

attisk: *πρῶτος*, dorisk: *πρᾶτος*). Ved Krasis bliver *a* det alm: *ταυδρί* af *τῶ ἀνδρι*, *ἀνήρ* af *ὁ ἀνήρ*. Derimod paa Jonisk er *ω* det alm. *ὠνήρ* af *ὁ ἀνήρ*.

Dorisk synes at slutte sig til Attisk.

ο+ε. I Attisk og tildels Jonisk bliver *ου* Resultatet, men ellers sjældnere; saaledes *λωτοῦντα* af *λωτοέντα*, derimod altid *βροτοέντα*. Paa Attisk er *ου* Reglen (kun *βόες*).

Paa Dorisk faar vi *ω*: *δαμιώργος*.

ο+η. sammentrækkes som Regel ikke; dog i Attisk *μισθῶτε* af *μισθοητε*. Naar vi hos Homer har *βώσομαι* (hvor vi venter *βοήσομαι*), har vi vist ikke Sammentrækning, men Former af en opr Form med langt *ο*.

Herhen hører ogsaa *υι*, der altid opstaar ved Sammentrækning, saaledes *νεκυι* af *νεκυι*. Hos Homer er *ι* forsvundet efter *υ*: *δύη* (hvor man venter *δύιη*) og i andre Optativsformer.

Med Hensyn til Homers Sprog maa mærkes, at ved Sammentrækning af Verber paa *-αω*. Dels har vi

[p. 32]

usammentrukne, dels sammentrukne, og dels de ejendommelige Former som [...]; Vokalen antager altsaa den Form, som den sammentrukne Vokal skulde have (*ἀγασθε*, *αὔτιόντα*), men Vokalen kan ogsaa være lang: *μενοινώω*; endvidere *δρωοιμι*. Disse Former forekommer kun, hvor den anden Stavelse vilde være lang. – Enkeltvis træffes dette Fænomen uden for Verber paa *-αω*; saaledes i *φός* for *φῶς*. – Denne Slags Former har ikke været brugt i daglig Tale. Alexandrinerne forklarede det som en Opløsning af en lang Vokal (*ὀρόω* af *ὀρῶ*); denne Forklaring (for Versemaalets Skyld) galdt indtil dette Aarh.'s Midte. Men denne Forklaring er umuligt, da Opløsning saa ogsaa måtte kunne finde Sted, hvor der ikke var sammentrukken Vokal. Leo Meyer optraadte saa med en Forklaring om at det skyldes Assimilation: *αω* til *οω*. Men denne Forklaring synes mislig. Sonne mente, at det hele er en Skrivemaade for at avertere om, at en lang Vokal skal læses med 3 (ell. 4) morae. Mangolds Forklaring duer heller ikke. Wackernagel mener, at det hører til de Tilfælde, hvor den homer. Tekst dækker over

ældre Former, saaledes i Hom. Il. 3,43: *καρχαλαουσι* skal der opr. have staaet. Da kommer Sammentrækningen: man siger *καρχαλωσι*; men saa skriver man i Stedet for *καρχαλωσι*. Denne Forklaring er aabenbar rigtig.

[p. 33]

Da Talesproget fik de sammentrukne Former, har man ogsaa gjort Tilløb til at indsætte de sammentrukne Former; men de passede ikke, hvorfor man indsatte disse ejendommelige Former som aldrig har existeret.

Et *ι*, *υ* kan ikke sammentrækkes med følgende Vokal. Men ved *ι* og *υ* hænder det hyppigt, at dette maa læses sammen med den følgende Vokal som en Vokal. Saaledes hos Homer *Αἴγυπτιή* (Odyss 4,229), hvor *-τιή* læses i een Stavelse; saaledes [*πολιος*, *δηιοιο*]. *ι* bliver altsaa til Halvvokal. Ligeledes, hvor *ι* staar som sidste Led af en Diphtong, saaledes Ilias 13,295: *οἶος* hvor *οι* er kort, *χᾶμαιεῦναδες*. Især ved Sammenstød af 2 Vokaler i 2 Ord: *ἄνδρᾶ μοῖ ἐννῆπῆ*. Endelig kan dette *ι* kastes bort, *κέεται* af *κείεται* (jonisk), *στόα* for *στοία*, *ποα* for *ποια*. Ligesaa skrives i Indskrift – *ποήσω* o.s.v. af *ποιεω*. Som næste Trin kan indtræde Krasis: *κάγώ* af *καὶ ἐγώ*, *τὰργεῖοι* af *τοὶ ἀργεῖοι*.

Ved *ου* findes kun lidt af denne Art (sml. Ilias 1,37).

§12. Tilføjede Vokaler.

Man tilføjer undertiden en Vokal i Forlyd (kaldes *προσθέσις*, nuomstunder undert. *πρόθεσις*), og en Vokal i Indlyd mellem 2 Konsonanter (*ἀνάπτυξις*, *ἐπένησις*, svarabhakti).

Prothetiske Vokaler. Paa Græsk findes mange Ord Begyndende med Vokal, der mangler i andre Sprog. Denne Vokal kan være *α*, *ε*, *ο* (sjælden. *ι*). Love herfor kan ikke paavises.

[p. 34]

Blot den følgende Stavelses Vokal kan have nogen Indflydelse. Denne Prothese har vel opr. udviklet sig, hvor de følgende Ord er endt paa Konsonant. Konsonanterne, foran

hvilke det kan ske, er ρ, λ, μ (muligvis ν), ϑ (altsaa lutter stemte Konsonanter); Med ρ – ἐρεύθω og ἔρυθρος (Sansk. rudhirá = Blod, ruber, rad̥dr); ἐρεύγω (=rücto); Ἐρεβος (Sansk. rajas, gotisk riqio = Mørke). Maaske: ὀρύσσω (sml. rüncare, rüga). Foran opr. ρ har man paa Græsk altid en saadan Vokal (det eneste der begynder med opr. ρ er ῥέζω – farver, ῥύομαι = ἐρύομαι). Foran λ-: ἀλείφω (sml. λιπαρός, Sanskr. limpāmi jeg salver); ἐλαχύς (Sansk laghu- = let, lēvis); ἐλευθερός (sml. Oskisk: loufro, maaske lig Latinsk liber). Foran μ-: ἀμέλγω (Lat. mülgeo, Lith. melžo); ἀμαυρός med Sideform μαυρόν (=mørk); ὀμίχλη Taage (Lat mingo,). Foran ν er det tvivlsomt; man har tænkt paa ἀνέψιος, (der synes at hænge sammen med neptis paa Latin; ἀνήρ, der synes at være lig Sanskr. nar-, nr̥- (hvormed ogsaa Nēro synes at staa i Forbindelse Suet Feb 1. Gell 13,23); ved ὄνομα vilde det ligge nær at regne det herhen, hvad der ikke er Tilfældet; thi i en vis Række af Sprog findes det begyndende med Vokal (on(o)men); ligeledes ved ὄνυξ (Nagel, Negl), hvor man ogsaa har haft Sideform (sml Latinsk unguis). Foran ϑ navnlig i ældre Digtersprog: ἐείκοσι, ved Siden af εἴκοσι; τέλδωρ ved Siden af ἔλδωρ (ϑελθωρ, ϑελπισ, volo o.l.);

[p. 35]

ἐέργω (sammentr. εἶργω), opr. ἐφέργω (Sansk. varj-, Lat. ūrgere); ἐέρση (=att. ἔρση), φέρση (sansk. varsa Regn); εἶση egl Hunkøn af ἴσος (egl φίσος); i ἄημι (ἀφημι) har vi faaet a sat foran (sml. Lat. ventus).

Forlyd findes ogsaa, naar Ordet har begyndt med visse sammenstødende Konsonanter : (ἐχθές, χθές (lat. heri. sanskr.: hyas ; ligesaa ἰχθύς (sml. Lith. žuvis); ὄφρυς sml sanskr bhrū-. Endvidere foran σ med en Konsonant: ἀσπαίρω, ἴσθι. – Ἰ ἄττα (af τίς) er a blot Endelsen af det foregaaende Ord, saa der er her ingen Vokal sat foran. Ἰ χθαραπᾶ findes afv. Former ἐξατράσης, hvor ε er bleven til ved Folkeetymologi (Analogi med ἐξ)

Indskudte Vokaler.

Her er mange vanskelige Punkter. Naar vi sammenligne: ἴερος, ἴαρος, ἴρος, maa vi gaa ud

fra en opr. Form *isəro (sml. Sanskr. iṣira, kraftig, frisk); i *παλάμη* (=palma) synes *a* at være indskudt; i *ἐρέβινθος, ὄροβος* ("Ært") synes *ε, o* at være indskudt. Eller *r, b* synes saaledes en Konsonant at være indskudt. – (til det følgende maa bemærkes: foruden den alm. Række Explosiver: *tenues, mediae, aspiratae*, synes man paa Grundsproget at have haft en fjerde Dobbeltorganrække (en Slags Bagtungelyd). 1 Række: *q. qh. g gh.* – 2 Række: *k kh g gh.* I nogle europ. Sprog bliver *q*-Rækken til *k*-Lyd, i nogle (ind-iransk og slavisk-lith) til Hvislelyd. I Græsk, Latin, germ. og kelt. Sprog er *q* fortsat, saa det fremtræder som *qu-*, mens *k*-Rækken er bleven til de alm. *k*-Lyd).

[p. 36]

Kap 2: Konsonanter.

§ 13. π. β. φ.

Disse Lyd har været udtalt som paa Fransk. Men desuden har man haft et fjerde Tegn Ω der i den ældre Tid bruges foran *o, v*: *ληροθος*. (sjældent: *εθερεν*). Forskellen mellem *κ* og ϕ har ikke noget at gøre med den oprindelige Udtale. Nogen Forskel i Udtalen har der vist neppe været; det er vist en rent grafisk Række; man skrev det foran *o u*, fordi Bogstavet hedder *koppa*.

π. svarer til oprindelig *p* i mange Tilfælde (*πατήρ πύμπλημι*, *pleo*, Sanskr. *par-*; *ὑπνος*, Sansk *svapnas*; *ἔρπω*, *serpo*, Sanskr. *sarp-*). I en Række Tilfælde repræsenterer *π* en opr. Bagtungelyd, der betegnes *q* og udtrykker *ku* (paa Latin: *qu*); men kan ogsaa repræsentere opr. *ku* (*ἵππος* *ekuo-s). Overgangen til *π* indtræder ikke efter *v*, og hører egl ikke hjemme foran *ε* og *ι*, men kun foran *α* og *ο*-Lyd. Hvorvidt dette altid har været gennemført, er vel tvivlsomt.

Saaledes har vi Stammen *πο-(τερος, o.lign.)*, opr. **qo-* (*ποτέρος*, Sanskr *ka-tara-s*). I Jonisk har vi Spor heraf (*κότερος*). – *πέλομαι* (hører sammen med *πολος, ἀμφίπολος*), St. er den samme som i latinsk *colo* (*quelo sml *inquilinus*), sml Sanskr. *car-ami*; sandsynlig hører *κύκλος* herhen hvor vi have *κ* paa Grund af *v*. – I Indlyd: *λείπω* Lat: *linquus*; *φεπος ὄψ*=*vox* (Sansk. *vac-*); sml *φῶσσα* *φοκρα; *ἔπομαι* = *seq̃or*; *πέπων* ("moden"), *πέσσω* (*πεπτός*) ***ΠΕΚΣΩ**; denne

Rodform er opr. peq-, Latin: coquō (hvor man venter: pequō, der imidlertid er bleven til quequo, til coquō); πεμπτος, quinque.

τ svarer til t; i germanske Sprog th (til tendo, τείνω svarer Old. þenja); τρεῖς, tres, Oldn. þrír. Opr. t bevares kun σ, ellers er det blevet til τ. – Græsk τ svarer i en Række Tilfælde til opr. q, hvor der følger ε ell ι efter. q bliver til kv, der foran i og e bliver til κέ > č > τ. Saaledes i τε = que (sml. Sanskr. ja, hvor vi altsaa har en parallel Udvikling, der ikke er kommen saa langt). Ligesaa τεταρες Latin: quattuor, Sanskr. catvāra; i Græsk findes jo ogsaa dialektiske Biformer med π (πέτταρες), maaske ved Indflydelse fra det følgende Tal πέντε. τίνω, τείνω (saml. Sanskr. cayaté. han straffer = τίεται) *qeie-; hermed hænger ποινή sammen (sml. Zend kaenā); i Kyprisk finde vi π: πείσει for τείσει. τίς = quis (*qi); i Thessalisk en ejendommelig Form κίς, πέντε = *penqe Sansk. panca, paa Latin quinque, hvor q vist skyldes Paavirkning fra det følgende q og q i quattuor.

κ svarer først til opr. κ, der er bleven i de østlige Sprog til Hvislelyd (Sansk. ç), men paa Latin til k Lyd (c): ἑκατόν, çatám; κύων, çuan-, Lat can-is; δέκα, Sanskr. daçam, decem; οἶκος, vēça-s. I visse Tilfælde svarer κ til opr. q, hvor vi skulde vente

π eller τ. Vanskelig at forklare er κρέας, hvor vi skulde vente π; sml. Sanskr. kravis. Derimod svarer det til opr. q foran o. Med Hensyn til λύκος, har vi opr. haft ulq; Latinsk lupus synes at hænge sammen hermed; sml. græsk βουκολος og αἰπυλος.

§ 14. β. δ. γ. (mediae)

Opr. har det været udtalt stemt; nu udtales de som u. δ. q. Spørgsmaalet er, naar Udtalen har forandret sig. Først i pelopon. Indskrifter træffer man β for det opr. ϕ (all. i 2 Aarh. f. Chr.); i gamle Indskrifter fra Elis finde vi ogsaa ζ for δ (ζίκαιος), og d-Lyden maa være udtalt spirantisk ("ed"). Hvad γ angaar træffe vi i Indskrifter Former som ὀλιος (for ὀλίγος), hvad der dog intet kan bygges paa.

Med H.t. Oprindelsen er den parallel med tenues!. β skulde da have 2

Oprindelser; men kun en er regelmæssig, hvor β er traadt i Stedet for g (Oldsprogets g); dette β indtræder sjældent foran ϵ og ι , foran hvilke alm. faas d. Paa Latin svarer alm. v , paa de germ. Sprog: ku. I $\beta\alpha\acute{\iota}\nu\omega$, $\acute{\epsilon}\beta\eta\nu$ har vi 2 Stammer (paa Sanskrit $g\bar{a}m$ og $g\acute{a}$); paa Latin svarer $venio$, paa Oldn. koma. $\beta\acute{\alpha}\lambda\alpha\nu\omicron\varsigma$ = glans. $\beta\alpha\rho\acute{\upsilon}\varsigma$ = Sansk. $gur\acute{u}$ -s, Lat. $gravis$. $\beta\acute{\iota}\omicron\varsigma$, Roden er paa Sanskrit: ji (udt. dji), Gotisk $qiwa$. $\beta\acute{\iota}\alpha$ hører sammen med ji (og sandsynl. Lat vis). $\beta\acute{\iota}\omicron\varsigma$, sanskr. $jy\bar{a}$.

[p. 39]

$\beta\omicron\rho\acute{\alpha}$, $\beta\iota\beta\rho\acute{\omega}\sigma\kappa\omega$ hænger sammen med $vorax$. $\beta\omicron\upsilon\varsigma$, Sanskr. gau -s, nord. ko . I Indlyd har vi St. $\nu\iota\beta$ -, $\chi\acute{\epsilon}\rho\nu\nu\beta\alpha$ samme Rod som i $\nu\acute{\iota}\pi\tau\omega$, $\nu\acute{\iota}\zeta\omega$; egl. Rodform $\nu\iota g$ der foran io bliver ζ ; ellers til β . $\acute{\epsilon}\rho\acute{\epsilon}\beta\omicron\varsigma$ sml. sanskr. $rajas$, got. $riqis$.

δ kan svare til et opr. d ($\delta\acute{\iota}\delta\omega\mu\iota$, $dare$, sanskr. $dad\bar{a}mi$. – duo , duo , skr. $du\bar{a}$ – $\acute{\epsilon}\acute{\iota}\delta\omicron\nu$, $\omicron\acute{\iota}\delta\alpha$, skr. $veda$, $video$); eller ogsaa svarer det til den samme Lyd, der ligger bag β , nemlig g , men kun foran ϵ og ι . (i mange Tilfælde dog β). d . har man i $\delta\acute{\iota}\alpha\iota\tau\alpha$, dannet af samme Rod som $\beta\acute{\iota}\omicron\varsigma$; $\delta\acute{\iota}\epsilon\rho\omicron\varsigma$ (sml. skr. $j\bar{i}ra$, “levende”); $\delta\acute{\epsilon}\rho\eta$, $*\delta\epsilon\rho\phi\alpha$, δ vist opstaaet af g ; $\delta\acute{\epsilon}\lambda\phi\upsilon\varsigma$ moderskød: $\acute{\alpha}$ - $\delta\epsilon\lambda\phi\epsilon\acute{\omicron}\varsigma$ ($\acute{\alpha}$ = af samme), sml. skr. $garbha$ -, $k\bar{a}lfr$ sml. tillige $\beta\rho\acute{\epsilon}\phi\omicron\varsigma$, der maaske staar i Forbindelse dermed. $\Delta\epsilon\lambda\phi\omicron\iota$, hedder paa Bøotisk $B\acute{\epsilon}\lambda\phi\omicron\iota$. $\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$ finder vi i Dial. $\delta\acute{\epsilon}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$, $\zeta\acute{\epsilon}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$. Endv: $\zeta\acute{\epsilon}\rho\epsilon\theta\rho\nu$, $\delta\acute{\epsilon}\rho\epsilon\theta\rho\nu$ = jon $\beta\acute{\epsilon}\rho\epsilon\theta\rho\nu$, att $\beta\acute{\alpha}\rho\alpha\theta\rho\nu$, St. $\beta\omicron\rho$ -. I Dorisk findes $\delta\acute{\eta}\lambda\omicron\mu\alpha\iota$ (= $\beta\omicron\upsilon\lambda\omicron\mu\alpha\iota$), derimod overalt i Substantivet β : $\beta\omicron\lambda\acute{\alpha}$; her synes man opr. at have β foran o . (har intet med “ $volo$ ” paa Latin at gøre). $\acute{\omicron}\rho\epsilon\lambda\acute{\omicron}\varsigma$ = Spid, $\acute{\omicron}\beta\omicron\lambda\acute{\omicron}\varsigma$ = Obol; paa æolisk findes $\acute{\omicron}\beta\epsilon\lambda\acute{\omicron}\varsigma$ = Mønt (i Delphi: $\acute{\omicron}\delta\epsilon\lambda\acute{\omicron}\varsigma$); Ordet hænger maaske sammen med $\beta\epsilon\lambda\acute{\omicron}\nu\eta$. Naalespids.

γ svarer alm. til den g (det g der er parallelt med k). I alle Sprog er dette g udviklet af Hvislelyd,

[p. 40]

i de vestlige Sprog til rent g : $\gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$, $genuua$, skr. $janas$. I visse Tilfælde (foran eller efter v) kan γ svare til opr. g (eller til β eller δ): $\zeta\acute{\upsilon}\gamma\omicron\nu$ (skr. $yagan$); ligesaa $\acute{\epsilon}\rho\acute{\epsilon}\upsilon\gamma\omicron\mu\alpha\iota$; $\gamma\nu\nu\acute{\eta}$,

paa Bøotisk: *βανά* (opr. *gənā); maaske hører *μνάομαι* (for *βανάομαι*) herhen.

§ 15. φ. θ. χ.

θ har man opr. faaet fra det semitiske Alfabet; derimod havde man for de 2 andre opr. intet Tegn. I de ældste Indskrifter fra Thera udtrykkes de ved Forb. *, **K***; i Indskrifter fra Kreta udtrykker man dem ved π og κ. Her bruges Θ paa ejendommelig Maade: *καταθιθεθθαι*, derimod foran Konsonant τ, ikke θ: *τνατον*. Ellers har man overalt dannet sig særlige Tegn; for q har man overalt samme Tegn: φ. For ch bruger man i visse Egne χ, i visse Υ.

Udtale. I nuværende Nygræsk udtales de som Spiranter (som f, φ, tysk: ch), en Udtale, der aabenbart ikke er ung, efter Beskrivelsen hos en byzantisk Fortolker til Dionysios Thrax at dømme (kun en lille Forskel ved φ). I den ældre Tid gengav Latinerne de græske φ θ χ med p t c; først i den klassiske Tid gengiver man dem med ph, th, ch. Ved Oldtidens Slutning har vi i Virkeligheden haft en spirantisk Udtale, kun φ var bilabialt (ikke labio-dentalt som nu).

[p. 41]

Denne Udtale kan ikke være den Oprindelige. De svarer paa Grundsproget til Aspirater af hvilke man har 2 Rækker: ph, th, [...]; bh, dh, [...]. De sidste (aspir. mediae) maa have været den normale Række af Aspirater, men er blevne fjernede (undt. i indiske Sprog). Paa Græsk er Begyndelseelementet blevet forandret fra mediae til tenues. Naar vi nu gaa ud fra, at dette er den opr. græske Udtale, maa spørges, naar Forandringen fra aspirerede tenues til Spiranter har fundet Sted. Rimeligvis har man endnu i den klassiske Tid udtalt disse Lyd aspirerede. Som Vidnesbyrd kan anføres Skrivemaaderne paa Thera. Aspiraterne kan jo opstaa ved Sammenstød af tenuis med h. (*χη = και ἥ*). Udtalen maa have været tenuis+h (ep-ho). Nu kan Aspirat overgaa til tenuis (*πέφενγα* o.s.v., *έκεχειρία*); paa denne Tid, hvor disse Lyd sætte sig fast, maa de have været Aspirater, ikke Spiranter, da man ellers maatte have faaet *φέφενγα*. Disse Lyd maa have ligget nærmere ved tenues. Og at det er 2 h'er man har villet undgaa, viser Former som *έχω* (for *έχω*). En Form som *Σαπφω* viser, at φ har været udtalt som

Aspirat. En Vanskelighed synes der at være; man skriver jo $\epsilon\chi\theta\omicron\varsigma$; og desuden, at man i Athen før de joniske Bogstavers Optagelse skriver $\phi\sigma$, $\chi\sigma$. Men man kan nu godt have udtalt $\epsilon\chi\theta\omicron\varsigma$ med 2 Aspirater; og for $\phi\sigma$, $\chi\sigma$ maa der have

[p. 42]

været særlig Ejendommelighed i Udtalen. Mens altsaa de tidl. Aspirater nu udtales som Spiranter, blive de efter ϕ (λ), σ , nu udtalt som tenues. Dette maa udgaa fra en gammel Udtale som Aspirater.

Alt dette gør det sandsynligt at ϕ , χ , θ opr. har været Aspirater, sands. ogsaa i Athens klassiske Periode. Mærk at der i Indskrifter fra Athen er mange Exempler paa Sammenblanding af Aspirater og tenues, saa Slægtskabet maa have været nær.

Forandringer maa være foregaaet successivt ved $p+h$ har man vist i Stedet for at lukke for p helt ogsaa lukke op for h , beholdt Læberne i Stillingen til h , saaat man først har fh og derefter f .

Et utvivlsomt Vidnesbyrd om Overgang til Spirant har vi i Lakonisk $\sigma\iota\omicron\varsigma$ for $\theta\epsilon\omicron\varsigma$ (i Indskrifter først c 200 e. Chr.); men denne θ maa da først være bleven til Spiranten β , og derefter til σ . De andre Aspirater i Lakonisk kende vi intet til. – Paa Kreta har vi ogsaa ejendommelige Former. Her har vi intet Tegn for ϕ og χ , men vel eet for θ , der jo bruges paa ejendommelig Maade ($\kappa\alpha\tau\alpha\theta\iota\theta\epsilon\theta\theta\alpha\iota$, $\tau\alpha\theta\theta\upsilon\gamma\alpha\tau\epsilon\rho\alpha\varsigma$). θ maa her være bleven til enkelt Lyd, kan ikke længer være Aspirat (vi finder f.Eks: $\theta\alpha\lambda\alpha\theta\theta\alpha$). Dette betegner et stærkt Slægtskab mellem σ og θ . I Gortynindskriften skrives jo altid τ (ikke θ) foran Konsonant: $\tau\nu\alpha\tau\omicron\nu$; her maa

[p. 43]

altsaa være en Udtaleforskel.

Oprindelse. I vor Sprogæt maa man opr. have haft Aspiratae; aspirerede mediae (bh dh gh gh) og aspirerede tenues. De græske Asper. er Forsætt. af de opr., saaat disse er faldne sammen i een Række: de asper. tenues.

ϕ kan nu have to forskellige Opr. enten af bh, (ph); dette finder vi bevaret i Indisk,

paa Latin har vi f, paa germansk: b (bharānni, fero, bera. – φύω, bhū-, fūi, búa – φρατωρ, bhrādar, frater, broðer –). Den anden Opr. er den, at det er udgaaet fra en opr Bagtungelyd: gh; paa Sanskrit svarer gh (aspireret), undertiden h: φατός, ἔπεφνον, φόνος høre sammen med han- paa Sanskrit (=“slaa”) – νίφα, νείφει, * sneigh-, Lat. ningüit, – δάφη, thessal. δαύχνη tyder ogsaa paa Bagtungelyd.

θ har ogsaa 2 forskell. opr.; nemlig dh th : τίθημι Sanskr. dadhmi (opr. *dhe-), μέθυ, skr. madhu; οὔθαρ, skr. ūdhar; i anden Person οἶσθα staar θ for opr. th: paa Sanskr. vētha = οἶσθα. Den anden Oprindelse er af gh gaaet gennem palotalt ḡh til θ, der kan veksle med φ: θέρος = skr. haras (*gheros), θερμός, gharma, formus (Lat), maaske ogsaa vQrmr, “varm”; θήρ (æol. φήρ) hænger sammen med ferus, sml. slavisk zuřř, hvilket viser tilbage til ghūeri; θέσσαλος (Folkeslag), bøot. φετταλος, thess. πετθαλος viser den opr. Bagtungelyd.

[p. 44]

χ kan svare til gh (der paa Sanskr. er bleven til h), men i de østlige Sprog en Hvislelyd, z, ž): χίων χείμα (St. χιομ-); paa Latin: hiems, Skr. hima, Slavisk zima; χαμαί, sml. lat. humus, slavisk zenja (sūas. zemlja = jord); F-όχον, sml. lat. veho. Undertiden kan χ ogsaa svare til den anden opr. g-Lyd: ἐλαχύς, skr. laghn, der opr. maa have heddet *bghn. Ved ὄνυξ- er det tvivlsomt, om man opr. haft aspireret g eller k (Skr. nak-ha har opr. k, lat. unguis, germ. nagel forudsætte g).

I visse Tilfælde finder man mediae, hvor man Aspirat: γένυς. Skr. hanu, hvor vi da paa Græsk skulde vente χ. Men vi har her opr. haft dobbelt Former.

I ἔγγυς har vi Sidestammen ἀγχ-, hvilket ogsaa maa være det alm.

Paa Græsk har vi jo den Lydlov, at to paa hinanden følgende Stavelser ikke maa begynde med Aspirater; den første aspir. bliver til tenuis: (τιθημι, hvor θιθημι ventes, ligesaa paa Sanskrit da- dhmi). Men disse kan ikke være opr., man kan opr. have haft 2 Aspirater v. Siden af hinanden. σήχυς hedder paa Skr. bāhn, paa Oldn. bagr; vi skulde da egl. vente *φάχυς. πείθω Synes ikke at kunne skilles fra fido; vi kan forklare det af en

opr. Stamme: bhaidh, hvoraf vi skulde vente *φείθω*, men faar da tenües. Ligesaa har vi *τρέφω* (fut. *θρέψω*), hvor vi skulde vente

[p. 45]

θρέφω – I Attika har der været en stærk Tilbøjelighed til at indsætte Aspirater for tenües. I *λύχνος* skulde vi vente *κ*, og ligesaa i *τέχνη* (St. *τεκ-*, sml. *τίκτω*, *ἔ-τεκ*); ligesaa *πλοχμός* af *πλέκω*; *σπόγγος* og særlig attisk *σφόγγος*; *δέχομαι* og i andre Dial. *δέκομαι*.

§ 16. s. (σ, ς).

Udtalen har været et alm. haardt stemmeløst *σ*. Naar vi har haft *s* med en følgende stemt Lyd,

har *s* sandsynligvis været udtalt stemt (*σβέννυμι*). Fra 1 Aarh. f Chr findes *ζ* for *σ* foran stemte (ogsaa foran *μ*. Luk judic.vocal. 6). Enkeltvis findes i Indskrifter Dobbeltsigma foran *τ*, hvilket vel neppe betyder noget.

Græsk *σ* svarer alm. til opr. *σ*; og i visse Stillinger til *š*; endelig *Z*, hvor *σ* er stødt sammen med en stemt Lyd. Opr. *s* er bevaret f.Eks. i Udlyd: *θεός*; fremdeles foran en explosiv Lyd (*ἴστημι*, *νόστος*, *σκεδάννυμι*); dernæst er *s* fortsat, hvor det er et Dobbelt *s*: *ἐτίλεσσα*; endelig i visse Tilfælde efter *ρ* (mulig ogsaa *λ*): *ἀρσῆν* (att. *ἄρρην* er yngre). Har vi opr. haft et *s* i Forlyd foran Vokal, er det til Dels blevet til *h*: *ἔζομαι*, (sv. til *sedeo*, skr. *sad-*), *ἑπτα* (*septem*); i *ἔχω* er *h* forsvundet paa Grund af *χ*; *ἄλοχος* har opr. heddet *ἄλοχος*, *ά* = skr. *sa-*=nord.sam-. I Indlyd er *σ* ganske faldet bort; der har været Gennemgangsled med *h* (*γένους* af *γενε<σ/h>ος*), saaledes i *νυός*, sml. Skr. *snuša*,

[46]

lat. *nürüs*, tysk *Schnüs*; [...] **φεσαρ* (lith. *vasara*); *νέομαι* **νεσομαι* *νεσ-* *νόστος*; i Stamm paa *α-* Gen. Plur: *-αων* for *-ασων*; i 2 Pers Præs og Imp Medium.

Naar vi har *σ* foran flydende Lyd indtræder tildels lignende Forandringer: **εσμι* > **εημι* > *έμμι*; *ρέω*, Rodform paa Skr *vsrn-*, *hreu-o*; *μείδααω*, maa ogsaa have begyndt med *σ* (Skr. *σμι-*), sml. homerisk *φιλομμειδης*, hvor der opr. har staaet *σμι*; ligesaa *μία*, een, for *σμία*.

Foran μ kan dog findes σ i Forlyd: $\sigma\acute{\mu}\acute{\iota}\kappa\rho\sigma$, $\sigma\mu\epsilon\rho\delta\acute{\alpha}\lambda\epsilon\omicron\sigma$, hvor σ synes at være opr. (man plejer at sætte det i Forb. med Smerte). Grunden til, at det er bevaret kan ikke gives. I Indlyd er $\sigma\mu$ altid uoprindeligt ($\acute{\epsilon}\sigma\mu\epsilon\nu$, $\tau\epsilon\lambda\acute{\epsilon}\sigma\mu\alpha\iota$, $\acute{\alpha}\sigma\mu\epsilon\nu\omicron\sigma$ (St. $\acute{\alpha}\delta$ -, sml. $\acute{\eta}\delta\omicron\mu\alpha\iota$)).

Foran opr. v og j er σ ogsaa blevet til h , og kan saa falde bort. For $\acute{\epsilon}$ have vi i mange Dial. $\sigma\epsilon$; egl. har det paa Fællesgræsk heddet $h\sigma\epsilon$ (*sve); ligesaa $\acute{\epsilon}\acute{\xi}$ (Dial. $\sigma\acute{\epsilon}\acute{\xi}$), opr. *sveks; $\acute{\eta}\delta\upsilon\sigma$ (Dial. $\sigma\acute{\alpha}\delta\upsilon\sigma$), skr. svadhūs-; $\sigma\epsilon\lambda\acute{\eta}\nu\eta$, dor. $\sigma\epsilon\lambda\acute{\alpha}\nu\ \nu\alpha$ (*σελασ-να).

Undertiden findes σ bevaret, f.Eks. foran μ ; ogsaa foran Vokaler, særlig hvor sv - har foreligget. Saaledes i $\sigma\acute{\alpha}\lambda\omicron\sigma$, $\sigma\alpha\lambda\epsilon\acute{\upsilon}\omega$ har man sammenlignet med $svella$; $\sigma\epsilon\lambda\alpha\sigma$. Glans. Roden paa Skr. svar- ; $\sigma\iota\gamma\acute{\alpha}\omega$, fristende at sammenligne med $schweigen$; $\sigma\acute{\upsilon}\sigma$ ved siden af $\acute{\upsilon}\sigma$.

I Indlyd findes ogsaa s mell. Vokaler, hvor h ventes:
i Dial. Plur $-\sigma\iota$ (opr. Lokativ), sml. Skr. siv - (paa Græsk $\sigma\upsilon$ -i).

[p. 47]

Det maa altid skyldes Analogidannelse; saaledes $\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\sigma\alpha$, i Analogi med $\acute{\epsilon}\gamma\rho\alpha\psi\alpha$ o.s.v. Ellers er σ i Indlyd opstaaet af opr. t (i Attisk. jonisk foran i , hvis der ikke gaar σ foran). $\phi\acute{\eta}\sigma\iota$ (hvor dorisk har $\phi\alpha\tau\acute{\iota}$, $\phi\alpha\nu\tau\acute{\iota}$ (plur)), derimod $\acute{\epsilon}\sigma\tau\acute{\iota}$ hvor τ har holdt sig; særlig har vi det i Afledningsendelser $-\tau\iota\sigma$: $\delta\acute{o}\sigma\iota\sigma$ (for $\delta\acute{o}\tau\iota\sigma$)(derimod: $\pi\iota\sigma\tau\iota\sigma$) endv. $\acute{\rho}\acute{o}\sigma\iota\sigma$ (Hunkøn: $\acute{\rho}\acute{o}\tau\upsilon\iota\alpha$, skr. hank, patis); i enkelte Tilfælde ($\mu\nu\acute{\eta}\tau\iota\sigma$, $\phi\acute{\alpha}\tau\epsilon\sigma$ $\mu\acute{\alpha}\nu\tau\iota\sigma$, $\phi\rho\acute{o}\nu\tau\iota\sigma$) har τ holdt sig. Ligesaa forandres τ til σ i $\sigma\iota\omicron\sigma$ (opr. $\tau\iota\omicron\sigma$) *: $\pi\lambda\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\sigma$ (for $\pi\lambda\omicron\upsilon\tau\iota\omicron\sigma$, dor.); $\acute{\epsilon}\nu\iota\alpha\acute{\upsilon}\sigma\iota\omicron\sigma$, $\delta\iota\alpha\kappa\acute{o}\sigma\iota\omicron\iota$ ($\delta\iota\alpha\kappa\acute{\alpha}\tau\iota\omicron\iota$, dor.), $\gamma\epsilon\rho\upsilon\sigma\acute{\iota}\alpha$ (dor. $\gamma\epsilon\rho\upsilon\tau\acute{\iota}\alpha$); dog har vi hos Homer: $\acute{\eta}\mu\alpha\acute{\alpha}\tau\iota\omicron\sigma$, $\phi\iota\lambda\omicron\chi\rho\eta\mu\alpha\tau\acute{\iota}\alpha$, i St. paa $-\alpha\tau$ synes τ at beholdes (ogsaa $\sigma\tau\rho\alpha\tau\acute{\iota}\alpha$ o.a.). τ bevares altid foran Dativmærket ι : $\kappa\acute{\epsilon}\rho\alpha\tau\iota$, $\acute{\pi}\acute{\alpha}\nu\tau\iota$, $\gamma\acute{\epsilon}\rho\upsilon\tau\iota$ hvor Systemtvangen har holdt paa Formerne. Spredte Tilfælde er $\pi\rho\acute{o}\sigma$ (af $\pi\rho\omicron\tau\acute{\iota}$), $\Pi\omicron\sigma\epsilon\iota\delta\acute{\omega}\nu$ (dor. $\Pi\omicron\tau\epsilon\iota\delta\acute{\alpha}\omega\nu$), vist hængende sammen med $\acute{\rho}\acute{o}\sigma\iota\sigma$. – Dialektvis har vi s til h mellem Vokaler, hvor det ellers paa Fællesgræsk er bevaret: $\nu\iota\kappa\acute{\alpha}\eta\alpha\sigma$ (dor. sml. hos Aristoph.: $\pi\acute{\alpha}\alpha$ ($\pi\alpha\eta\alpha$), $\mu\omega\alpha$ ($\mu\omega\eta\alpha$, $\mu\acute{\omega}\sigma\alpha$)). Overgangen fra σ til ρ er begrænset til et meget snævert Omraade; s er først bleven til stemt s , og derefter til ρ . Den forekommer i Elis, dog kun i Udlyd: $\tau\omicron\iota\rho$ for $\tau\omicron\iota\sigma$, $\tau\alpha\rho$ $\gamma\alpha\rho$ for $\tau\acute{\alpha}\sigma$ $\gamma\acute{\alpha}\sigma$. Ligeså i Lakonisk, men først senere: $\nu\epsilon\iota\kappa\alpha\alpha\rho$ (= $\nu\iota\kappa\acute{\alpha}\sigma\alpha\sigma$); endv. i

Eretria, hvor s mellem to Vokaler blive til ρ, men σ i Udlyd holder sig.

[p. 48]

§ 17. h (c)

Denne Lyd betegnes jo opr. [...] og ynger H; det hed opr. ἦτα og betegner paa Phoenikisk en Gutturallyd. Paa Jonisk betegner det jo fra ældste Tid af langt e; men ellers i gamle Betydning. I Nedreitalien finde ϱ brugt for h (saaledes i Indsk. fra Heraklea), efter at H var gaaet over til langt e. Dette Tegn optages af Grammatikerne (tilskrives Aristophanes fra Byzantium); men det blev skrevet over Linien. Senere hen optages [...] for at udtrykke Manglen af h; de holdt sig langt; i den byzantiske Tid bliver det endelig til ϱ (ϱ).

Udtalen maa opr. have været et h; i Nygræsk udtales det ikke. Om Æolerne er det overleveret, at de slet ikke brugte h; men ogsaa Jonerne maa tidlig have mistet h. det der har gjort, at de har anvendt det tidlige Tegn til at betegne langt e. Vi finde jo i Jonisk heller ingen Indflydelse af h paa foregaaende tenüis (κατ' ἀπερ); i Ø-Jonisk er Forholdet dog noget tvivlsomt. Ogsaa andre Dialekter maa have mistet h tidlig; saaledes i Gortynindsk. findes slet ikke h. I andre Dial. er Forh. vanskeligt, saaledes i Attisk. I ældre Tid skrev man altid h (dog udelades det undertiden), efter Euklides betegnes det ikke. Før 404 findes dog ogsaa urigtigt (χαγοντα) anvendt. Det kunde altsaa se ud, som om man ikke udtalt h; men hos Aristoteles

[p. 49]

en Bemærkn. om at ὄρυσ og ὄρυσ skrives ens, uden at Udtalen er forskellig, hvilket tyder paa, at h har været udtalt (hvilket ogsaa ses af de Ord, der er optagne i Latin). Ved Christi Fødsel er sikkert h forstummet i alle græske Dialekter.

Paa indskrifterne fra Heraclea finde vi baade ἠσος og ἠσος, ligesaa ἠοκτω; det kan kun vlre kommen ind fra de foregaaende Tal ved Analogi. Artiklen skrives regelmæssig: ο, α, ουμέσ (=ὕμεις); ligesaa i Lokrisk. Attikerne havde jo

Ord for at være *δασυντικοί*; vi finder *ἡλπίς, ἡκων*, (\sml./ Gell. 2,3,2). Aspirationen synes kun at forekomme i Forlyd, ikke i Indlyd. Men i Sætningsformer virker det jo tilbage paa en tenüis, saa det har længe været udtalt; vi finde ogsaa *παρέδροι, ἐσόδου, παρέξουτι*. Men det er vistnok bortfaldet i Sætningsformer. tidligere end i Forlyd (en Gramm. bemærker, at *φιλίππος*, Adj, har h, mens *Φιλίππος*, Navn, ikke har h); paa Attisk findes h i *παῶς*, Paafugl.

Spiritüs asper skrives jo ogsaa foran *ρ*, indført af Grammatikerne. R maa vel være udtalt paa en ejendommelig Maade, vel som stemmeløst r. I Indskrifter findes kun et Eksempel paa rh (PH); vi finde undertiden h i Forb. med *μ* (*μῆγαρεύς*. Cauer 109), saaat *μ* maaske har haft noget ejendommeligt i Udtalen (hos Homer kan det undertiden bevirke Position); ligesaa efter *ϕ* (*ϕῆε = καδαμοι* Cauer 358,4); efter l ogsaa nogle Eksempler.

[p. 50]

Angaaende Opr. til h, er det dels opstaaet af s; dels er det traadt i stedet for opr. s : *ἄζομαι*, sml. skr. *yaj-* (ofre, tilbede); *ἦταρ* lat. *jecür, ijakrt*; *ὄμεις*, skr. *yuṣma*, gotisk. *jus-*; *ὄς* (rel. Pron), skr. *ya-s*. Undertiden er j udviklet paa anden Maade (til *ç*), der maa da have været 2 j'er (et mere spirantisk, et mere vokalisk), hvilket synes at træde frem ogsaa paa Sanskrit. Undertiden svarer h tilsyneladende til opr. *ϕ*, saaledes *ἔκων* (af opr. *ϕεκων*, skr. *vas-ville*), *ἔσπερος* (lokr. *ϕεσπαρος* (lat. *vesper*); men dette maa vist blot bero paa vaklen mellem h og ikke-h, der findes (saaledes *ἱστωρια* af *ἱστωρ*); undertiden veksler derimod

h med *ϕ*, idet man opr. har haft *σϕ > hϕ*, saaledes *ἔξ* og *ϕεξ*; *ἰδρωσ* maa opr. have begyndt med sv-; *ἔκυρος*, **svekuró-*. I nogle Tilfælde, nemlig hvor et af *σ* opstaaet h, opr. har staaet efter en Vokal, men saa er bleven flyttet frem foran Vokalen: *ἱερος*, æol. *ἱερος* (skr. *iṣirá*), der skulde egl staa *ihero; *εὔω*, maa være det samme som *üro* (latin) af opr. *euso (til *euho, heuo*); *ἦμαι* (3 Pers. *ἦται*), Rod svar til Skr. *ās-* (opr. *ēs-*), hvor *σ* er bleven til h, og dette sprunget om; en Form som *ἦσται* maa da betragtes som

Analogidannelse. I mange Tilfælde

er det umuligt at sige, hvorfor der staar h, saaledes i *ἵππος*, svarende til eqūus.

Mærkeligt er det, at alle Ord med *v* til Forlyd har faaet spiritus asper: ὕδωρ, skr. udan ;ὕπό, skr. upa; ὕστερος, skr. uttara. I Lokrisk findes ὑπό,

[p. 51]

men ὑίρῖα; paa Bøotisk hed det οὕδωρ, men ogsaa οὕλη, hvor h hører hjemme (hører sammen med sitva). Hvorledes h skal forklares, kan ikke forklares, men har vel staaet i Forb. med Udtalen af *v*. H bliver jo bortkastet under Indflydelse af Aspirat (*ίχω* for *έχω*).

§ 18. ζ.

Udtalen af denne Lyd er et meget vanskeligt Punkt at komme til Klarhed over. I Nygræsk udtales ζ som stemt c (populært blødt s); men det kan ikke være den opr; da ζ altid virker som Dobbeltlyd og ogsaa betegnes af de gamle som saadan. I Reglen betegnes den af de gamle som en Forbindelsen σ+δ; dette omtales af andre som ejendommeligt for æolisk (findes een Gang i Indskrifter, men hypp. i Haandskrifter. Blass gør opmærksom paa, at f Eks: συζήτειν synes at vise hen paa, at ζ har været udtalt σδ; endv. at man for ζ finder σζ: Βυσζάντιοι; endelig at σ etymologisk kan svare til opr. σδ (saaledes ὄζος; tysk Ast), men dette er en sjælden Oprindelse; fremdes at ζ kan indsættes for σδ: Ἀθήναζε (for νασ-δε). Blass slutter deraf, at den gamle Udtale har været σδ. Men dette viser i Virkeligheden ikke noget. Imod tale flere Omstændigheder. Saaledes se vi, at ζ er opstaaet af opr j, dj, gj (hvad der ikke er ualm., sml. italiensk gjorne af diurnus (udt džvorne), hvad der tyder paa en Udtale paa en dž der er bleven til dz. I Italien er

[p. 52]

ζ bleven optaaget i Umbrisk i Betydningen af ts, ds: saaledes horz (hort(u)s); delvis ogsaa for at udtrykke stemt c (z). Dersom man vil fremhæve at ζ bruges for at betegne i

fremmede Lyd zd, betegner det ogsaa andre Lyd. Verius Flacus vilde have at x og z skulde være mutae, fordi de begyndte med mutae. Sandsynligt bliver det da, at Udtalen har været dz for den ældste Tid, men har tidl. forandret sig. I Attisk har man maaske ikke haft denne Lyd, men maaske en læspende Lyd, som vi ikke kan definere. Længere ned i Tiden har vi Vidnesbyrd for, at det er bleven til stemt z (i Indlyd zz); saaledes kan vi finde z foran m og b (*Zμύρνα, Ζβέιννυμι*) allerede i alexandrinsk Tid. Saaledes maa vist ogsaa *Βυσζαντιοι* forstaas, idet σz kun betegner stemt z. I Trajans Tid træffer vi denne Udtale hos en Grammatiker. Sandsynligst har Udtalen altsaa opr. været dz, men i *κοινή* z.

Visse Dialekter have udviklet sig anderledes; hvor man slet ikke har ζ undertiden. I Gortynindskriften finder vi næsten altid δ, δδ: *δοει (=ζωη), δικαδδειν*. I Lakonien have vi fra gammel Tid δ i Indlyd (*ὀπιδομενος*, hvor δδ ventes); om det samme har været Tilfældet i Forlyd, er ikke sikkert. I Bøotisk har vi gennemgaaende δ (altid i Indlyd). I Elis træffer vi i nogle

[p. 53]

Indskrifter δ baade for δ og ζ, men i andre (og flest gamle ζ (svarende ikke blot til ζ, men ogsaa til δ). Det kunne se ud, som om disse Lyd var faldet sammen; de har i alt Fald nærmet sig stærkt til hinanden.

I stort Omfang findes det i Forlyd svarende til opr. j: *ζῦγον* (skr. yngá-m); *ζώννυμι, ζώστηρ* (Zend. yās); *ζεία*, skr. yava-, lith. javas; *ζέω* ("syder"), *ἔζεσσα* med Roden *ζέσ-*, skr. yas-, oldhøjtysk jesan ("gære"). Dette findes kun i Forlyd. I Indlyd har man aldrig haft enkelt j, men altid i Forb. f Eks gj, dj.

§ 19. ƒ

Vau er Bogstavets gamle Navn, Digamma det senere, (da man neppe vidste, hvorl. det udtaltes). Den opr. Udtale i vor Æt har været som engelsk w: ʋ. Spørgsmaalet er nu, om den opr. Udtale paa Græsk har været ʋ ell. v. At ƒ har været udtalt som v, kunde det tyde paa, at man Romerne har optaget for at betegne ƒ (ƒHeƒhaked); tillige at man tit senere hen gengivet det ved β *βοικία*, mens latinsk v (w, ʋ) gengives med ov.

I Litteraturen spiller φ ingen Rolle; findes kun spredt i de æoliske Digte. Hos Homer finder vi ogsaa Spor deraf. Angaaende dets Tilværelse i de forskell. Dialekter kan mærkes, at i Jonisk-Attisk er det forsvundet meget tidligt. I andre Dialekter har det bredt sig længe, men

[p. 54]

først o. 400-200 er det forsvundet. i en vis Periode er der Vaklen. I Fællessproget trænges det fuldstændig tilbage: Navnlig i visse doriske Dialekter træffe en Efterretning særlig i lokovisk; om φ ; ligesaa i kretiske Indskrifter; mellemgræske, navnlig Bøotiske (ligetil 200 f. Chr.); endelig i Kyprisk. – Det er navnlig i Forlyd, at φ er bevaret $\varphi\acute{\iota}\kappa\alpha\tau\iota$ (Dor. Bøot.), og svarer da til v i andre Sprog (Exempler $\varphi\acute{o}\iota\kappa\upsilon\varsigma$, $\varphi\acute{\alpha}\delta\upsilon\varsigma$, sød, $\varphi\rho\acute{\epsilon}\tau\rho\alpha$, ellers er φ i Forb. $\varphi\rho$ tidligt forsvundet, i Indlyd bliver φ til ρ i $\varphi\rho$ (altsaa $\rho\acute{\rho}$); i $\acute{o}\rho\acute{\alpha}\omega$ finder vi intet Spor af φ hos Homer, da φ maa opr. have existeret i dette Ord). I andre Stillinger er φ tidl. forsvundet; men finder f.Eks i Forlyd i en æolisk Dialekt: $\Delta\varphi\epsilon\iota\nu\iota\alpha$. I Indlyd har man Formen $\alpha\acute{\iota}\varphi\alpha\iota$ (besl. med aevium); $\kappa\lambda\acute{\epsilon}\varphi\omicron\varsigma$, $\rho\eta\omicron\varphi\alpha\iota\sigma\iota$ (Dat Plur af $\rho\acute{o}\eta$); $\Delta\iota\varphi\iota$; kyprisk: $\omicron\iota\text{-}\nu\omicron\text{-}\iota$ ($\omicron\acute{\iota}\omicron\varsigma$), sml. oldpers. aiva; $\varphi\iota\sigma\varphi\omicron\varsigma$, Gortynindskriften, = $\acute{\iota}\sigma\omicron\varsigma$; i Indlyd har det fremkaldt flere Assimilationer o.l. Enkeltvis findes φ brugt overflødig især foran $\omicron$: $\tau\lambda\alpha\sigma\iota\alpha\varphi\omicron$ (Genitiv af Egennavn), hvor φ er indskudt uden Berettigelse, $\acute{\alpha}\rho\iota\sigma\tau\epsilon\nu\varphi\omicron\nu\tau\alpha$, begge Dele i en kerkyræisk Dialekt. – Jonisk har tidl. tabt φ , vi har ingen Vidnesbyrd, en Indskrifter. Men i de homeriske Digte finder vi jo Spor deraf. Bekker, Nauck, Fick ere gaaede meget vidt i at restituere φ . Højest sandsynligt er det, at φ slet ikke har existeret, da Digtene blev nedskrevne. Men man finder stadig Forstyrrelser i Versemaalet, der vel er søgte afhjulpne paa forskellige Måder. Lange Vokaler og Diphtonger i Arsis holde

[p. 55]

sig (efter Hartel) længe, særlig foran opr. φ (Il. 1,108. 114. 124); forekommer efter Hartel 504 [...]); endv. korte Stavelser, der ende med en Konsonant, forlænges i Arsis

foran opr. φ (Od. 1,113. Il. 1,108: Hartel 359 Gange); endv. en kort Stavelse der ender m. Konsonant, kan forlænges i Thesis, kun foran Former af det enklitiske oi (foran ou : Il. 6,157: 9,392; foran $\epsilon\upsilon = \acute{\epsilon}o$ Il. 9,372; foran denne Stamme 41 Gange). Foran dette Pronomen er der visse Mærkeligheder, saaledes staar der altid kun ou , ikke $ou\kappa$, ν ephelekystikon findes kun een Gang Il. 21,567. Grunden maa være, at oi opr. har begyndt med $\sigma\varphi$. Ellers har φ ikke haft Kraft til at forlænge i Thesis. For det femte ophæver φ Hiat (Il. 1,7: i alt 2324 Gange efter Hartel). Paa den anden Side findes Undtagelser, om end kun ringe. φ har virket (efter Hartel) 3354, men har været virkningsløst i 617 Tilfælde. Som Exempler paa Ord, hvor φ er særlig eftervist, er $\varphi\acute{\alpha}\sigma\tau\upsilon$, $\varphi\acute{\alpha}\nu\alpha\xi$, $\varphi\epsilon\acute{\iota}\kappa\omicron\sigma\iota$, $\varphi\epsilon\acute{\iota}\kappa\omega\nu$, $\varphi\epsilon\acute{\iota}\lambda\omega$, hvor vi i alle Tilfælde ogsaa i Indskrifter har Exempler paa φ ; $\varphi\acute{\epsilon}\alpha\rho$, $\varphi\acute{\epsilon}\kappa\alpha\varsigma$. fjern, $\varphi\epsilon\lambda\acute{\iota}\sigma\sigma\omega$, $\varphi\acute{\epsilon}\lambda\pi\omicron\mu\alpha\iota$, $\varphi\acute{\epsilon}\lambda\pi\iota\varsigma$, $\varphi\acute{\iota}\omicron\nu$. Viol, $\varphi\acute{\iota}\varsigma$ ($\varphi\acute{\iota}\phi\iota$)= $\nu\iota\varsigma$, $\varphi\acute{\epsilon}\delta\nu\alpha$. Mærkeligt er at foran o findes ingen Spor af φ , undt. foran $o\acute{\iota}\nu\omicron\varsigma$, $o\acute{\iota}\kappa\omicron\varsigma$; derimod $\acute{\omega}\nu\acute{\epsilon}\omicron\mu\alpha\iota$, der maa være i Familie med $\nu\epsilon\nu\mu$ paa Latin, $\acute{\omicron}\rho\alpha\omega$ o.fl.a., hvor $\acute{\epsilon}\omega\rho\omega\nu$ tyder paa φ . – Kan man nu indsætte φ ? Der maa hertil bemærkes, at i en Række Steder kan φ ikke indsættes, saa Sprogformen bliver ikke ensartet. I nyere Tid har man

[p. 56]

villet fjerne flere af disse Steder, men det hele er usikkert. Men i det hele er det klart, at vi har fuldstændige Virkninger af φ . Allerede hos Heriodos trænges φ tilbage (Forholdet er som 2:1); hos Elegikere, Jambedigtere o.s.v. har φ kun Kraft til at hindre Hiatus, men bevirker ikke Position (sml. Fransk. l'être, men le hêtre). – En særlig Form, hvorunder φ fremtræder hos Homer er den, hvori den danner Diphtong $\acute{\alpha}\nu\acute{\epsilon}\rho\upsilon\sigma\alpha\nu$ opr. $\acute{\alpha}\nu\varphi\epsilon\rho$ -; $\tau\alpha\lambda\alpha\acute{\upsilon}\rho\iota\nu\omicron\varsigma$ af $\tau\alpha\lambda\alpha$ - $\varphi\rho\iota\nu\omicron\varsigma$; noget som man har betegnet som særligt Æolisk. I en Række Tilfælde spores Virkningen af φ langt ned i Tiden, saaledes ved Reduplikation (f Eks: $\epsilon\acute{\iota}\rho\gamma\alpha\zeta\acute{\alpha}\mu\eta\nu$, $\acute{\epsilon}\acute{\alpha}\nu\delta\alpha\nu\omicron\nu$, $\acute{\alpha}\acute{\epsilon}\kappa\omega\nu$, $\acute{\alpha}\acute{\iota}\kappa\omicron\varsigma$ først senere: $\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\kappa\omicron\varsigma$).

s er i Græsk altid opstaaet af sekundær Vej, mens opr. s er blevet til σ eller h .

§ 20. Næselyd (ν . μ . γ . [kaldet $\acute{\alpha}\gamma\mu\alpha$, udt. $\acute{\alpha}\gamma\mu\alpha$]).

For at udtrykke denne sidste Lyd finder man altid ν : $\acute{\alpha}\nu\gamma\omicron\varsigma$. I den ældste Tid finder

man undertiden μ for ν , idet man ikke har gjort nøjagtig Forskel mellem μ og ν ($\nu\acute{\nu}\mu\phi\eta$ for $\nu\acute{\nu}\mu\phi\eta$), jo betegner undertiden ikke: $\nu\acute{\nu}\phi\eta$; i Kyprisk Regel at ν ikke betegnes.

Svarende til Næselyd i andre Sprog har man $\acute{\mu}\acute{\epsilon}$, $\acute{\mu}\acute{\epsilon}\sigma\omicron\varsigma$, $\mu\epsilon\iota\delta\acute{\iota}\alpha\omega$ (m. udf. σ), $\nu\alpha\hat{\upsilon}\varsigma$ (skr. $n\acute{a}\upsilon\varsigma$), $\nu\acute{\epsilon}\omicron\varsigma$ (navas), $\nu\acute{\upsilon}\omicron\varsigma$ (skr. $snu\check{s}\acute{a}$, $schn\check{u}r$). I Indlyd findes de forskell. Næselyd holdt ude fra hinanden imellem 2 Vokaler: $\delta\omicron\mu\omicron\varsigma$, $domus$, skr. $damas$; $\gamma\acute{\epsilon}\nu\upsilon\varsigma$, skr. $hamu-$ s, $Kind$, $gena$; $\acute{\alpha}\nu\epsilon\mu\omicron\varsigma$ = $animus$, skr. $anila-$;

[p. 57]

$\beta\alpha\acute{\iota}\nu\omega$ = $venio$, hvor ν synes at være opr. μ , maaske beslægtet med skr. $gam-$ =koma. I Udlyd kan μ ikke findes: $\tau\acute{\omicron}\nu$ (opr. $\tau\omicron\mu$, skr. tam , lat. $ist\ddot{u}m$); til Dels i Indlyd, saaledes i $\acute{\epsilon}\nu$ = een (opr. $*sem$); hvor ν gennemføres i hele Bøjningen, men beholdes i $\mu\acute{\iota}\alpha$; $\chi\acute{\iota}\omega\nu$, helt igennem med ν , skønt opr. Stamme maa have haft μ (sml. $hiems$, skr. $him\acute{a}-$, sml. $\delta\upsilon\varsigma\chi\epsilon\mu\omicron\varsigma$); $\chi\theta\omega\nu$, hvor St. opr. er $\chi\theta\omicron\mu-$, sml. $\chi\theta\alpha\mu\alpha\lambda\acute{\omicron}\varsigma$ (sml. $humilis$), $\chi\acute{\alpha}\mu\alpha\iota$. Men i sammenhængende Tale har en udlyd. Næselyd rettet sig efter følgende Konsonant: $\tau\omicron\mu\beta\omicron\lambda\epsilon\mu\acute{\omicron}\nu$, $\nu\hat{\upsilon}\mu\mu\epsilon\nu$, $\tau\acute{\omicron}\gamma\kappa\acute{\eta}\rho\upsilon\kappa\alpha$, $\tau\acute{\eta}\gamma\acute{\xi}\upsilon\mu\mu\alpha\chi\acute{\iota}\alpha\nu$, $\acute{\epsilon}\sigma$ $\sigma\tau\acute{\eta}\lambda\eta$ (= $\acute{\epsilon}\nu$ $\sigma\tau\eta\lambda\eta$), $\tau\acute{\omicron}\lambda$ $\lambda\acute{\omicron}\gamma\omicron\nu$, $\tau\acute{\omicron}\rho$ $\rho\acute{\omicron}\delta\iota\omicron\nu$; hyppigt er det ved β , π , ϕ (Exempler er fra Indskrifter, hvor det tit er gennemført konsekvent). Dette er det samme som i Sættelser (ved $\sigma\acute{\upsilon}\mu$, $\acute{\epsilon}\nu$). Fremdeles kan at der i de opr. Forb. $\mu\rho$, $\mu\lambda$ indskydes et β , i $\nu\rho$ indskydes δ ($\mu\epsilon\sigma\acute{\eta}\mu\beta\rho\iota\alpha$, $\acute{\alpha}\mu\beta\rho\omicron\tau\omicron\varsigma$ ($a-\mu\rho\omicron\tau\omicron\varsigma$, sml. lat $mors$), $\acute{\mu}\acute{\epsilon}\mu\beta\lambda\omega\kappa\alpha$ $-\mu\omicron\lambda\epsilon\acute{\iota}\nu$, $\acute{\alpha}\nu\delta\rho\acute{\omicron}\varsigma$); ogsaa i Forlyd har man opr. haft disse Forbindelser, men her er μ og ν kastet bort, saaledes $\beta\rho\omicron\tau\omicron\varsigma$ for $\mu\beta\rho\omicron\tau\omicron\varsigma$, maaske $\beta\rho\alpha\delta\upsilon\varsigma$ for $\mu\beta\rho\alpha\delta\upsilon\varsigma$, $\beta\lambda\omega\sigma\kappa\omega$ for $\mu\beta\lambda\omega\sigma\kappa\omega$, $\beta\lambda\acute{\iota}\tau\tau\omega$ (udtager Honning) for $\beta\lambda\acute{\iota}\tau\tau\omega$ dannet af $\mu\acute{\epsilon}\lambda\iota$; maaske hører herhen $\delta\rho\acute{\omega}\psi$: $\acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\omicron\varsigma$ (hos en Gramm.), dialektisk; $\delta\rho\acute{\omega}\psi$ for $\nu\delta\rho\acute{\omega}\psi$.

Enkelt Exempler paa Skrivemaaden μh : $M\eta\epsilon\acute{\iota}\xi\iota\omicron\varsigma$. En saadan Skrivemaade betegner ikke Forbindelse af μ og h , heller ikke stemmeløst μ ; men man har vel udtalt μ med en særlig Styrke, hvilket viser sig i homeriske Digte, hvor

[p. 58]

μ ofte fordobles eller bevirker Position. Dette synes at brede sig fra de Tilfælde, hvor et

opr. σ har staaet foran: *φιλομμειδης, ἐμμορα, ἐνὶ μεγαροῖσι; ν* i Il. 12,278. ὥστε hvor vi ogsaa har haft σ foran ν .

§ 21. λ. ρ.

Udtalen af l og r har været for l's Vedkommende som vort, for r's Vedk. som i de fleste Sprog (ikke i vort) som Tungelyd. Det gengives paa Latin ved h, saa der har vel været et stemmeløst r (som paa Islandsk), og tillige vel Forskel i Styrke af r (som i Spansk). At man har faaet den stærkere Udtale af ρ i Forlyd har vel sin Grund i, at der her gerne har staaet en Konsonant foran. Ved λ har Forholdet maaske været et lignende; det kan saaledes virke Position: ὄτελήξειεν; i λήγω har man maaske haft σληγω; λλ har man i ἔλλαβεν, hvor λλ blot betegner en Ejendommelighed i Udtalen. Ligesom ρh finder man ogsaa λh (ληαβετος). Denne Ejendommelighed svinder bort senere hen.

Imellem ρ og λ findes et vist Slægtskab, de løber ikke sjældent over i hinanden, hvorfor man tidl. antog, at man opr. kun havde haft et nemlig ρ , hvorfra λ saa har udviklet sig; men dette er man kommet bort fra. Paa Græsk er Fordelingen stemmende med de andre europ. Sprog og tildels med de de ariske Sprog (hvor Sammenblandingen er stærk). Opr. ρ har

[p. 59]

altid faaet en Vokal foran (ἔρυθρος, ruber, rød o.s.v. sml. §12; Undt. var ῥέζω, farver; skr. rajami); hvor vi ellers har ρ har der opr. staaet en Konsonant foran som σ , φ (ἔρυομαι, sml. verja). Som Exempel paa ρ i andre Stillinger kan nævnes: τρέω (opr. *τρεσω, sml. skr. trās-ami), δρυς (skr. dru-, tré oldn.), κέρας (sml. cornu, horn).

λ findes i Forlyd i λείχω, λεύκος (sml. lūx); ἄλείφα, hvor a er uoprindeligt; λύκος, hvor φ opr. har staaet før; κλύω, stemm. med cluo, sml. oldn. hljoð, skr. çru; πλέω, lat. pluit, oldn. fljúða.

Sjældent veksle ρ og λ med hinanden. Dog χελιδών maa være lig hirundo, ligesaa χάλαζά = grando. Angaaende Omfanget inden for Græsk selv mellem ρ og λ , staar vi noget usikre, saaledes: ἄρκέω er det fristende at sammenstille med ἄλκη; Dobbeltformer

har man sikkert i *βρέφος* og *δέλφος* (*ἄδελφος*), sml. skr. garbha- (derimod i Germ. Kalv), hvor *λ* og *ρ* synes at vakle. Derimod ved Dissimilationer er Forholdet anderledes, hvor man for at undgaa 2 l'er i Nærh. af hinanden forandrer *λ* til *ρ*: *ἄλγος*, men *κεφαλήχρῳγία*. Andre Overgangsformer synes at kunne forklares paa anden Maade; saaledes har man antaget Overgang mellem *r* og *l*: *πνλλ/έμμων*, hvor *ω* beror paa Ideassociation med *πνέω*. I Dialekterne finde vi Exempler paa, at *λ* efter Vokal gaar over til *ν* som sidste Led af

[p. 60]

en Diphtong. *αῦσος* som *ἄσος*, *θεύγειται*: *θέλγασθαι*, *αὐκαν* = *ἀκλήν*, i Gortynindsk: *ἀδευφτίαν* (for *ἀδελφίαν*). Man har altsaa muligvis haft et noget trykt *λ*.

Ved *λ* og *ρ* har man hyppigt Exempler paa Metathese: *προτί* = *πορτί* (= *πρός*), *τέταρτος* og *τέτρατος*.

§ 22. Særlige Konsonantforandringer under Indflydelse af omgivende Lyd.

Explosiver. Man maa her mærke, at har man haft en Forbindelse af Tandlyd foran anden Tandlyd gaar den første over til *σ*: *οἰσθα* (*φοιδ-θα*), skr. vettha; *ῥστερος* (skr. uttara); *πεπεισθα* og ¹. Noget tilsvarende findes i de fleste beslægtede Sprog. Man har opr. haft – t+t-, der opr. har været udtalt saaledes, at man lukker op og i to Gange (ut-tero); men dette udvikles let saaledes at vi faar: ut^stero, hvor græsk *s* saa er opstaaet. Paa Fællestrin har der altsaa været Begyndelser til Stede. – En Eksplosiv retter sig efter en følgende Expl. m. H. t. dens Kvantitet (Udtalestyrke), foran tenuis faar man tenuis: *έγγραπται* (foran media, media). Saaledes ogsaa i Sættensætning, man finder *έγβουλή* (= *έμβουλή*), *έγγονος* (*έκγονος*), *ύββαλλειν* for *ύποβάλλειν*. Fuldstændig Assimilation findes ved *μ*: *όμμα* for **όπμα*, *έγγραμμαι* (** γεγραπμαι*); foran *ν* bliver en Læbelyd til *μ*: *σέμνος* (**σέβνος*, Roden i *σέβ-ομαι*). Hvad Tandlyd angaar bevarer de i en Række Tilfælde foran *μ*, altid for *ν*. Foran *μ* særlig hos Homer: *ιδμεν*, *οδμη*;

[p. 61]

---

1. Sætningen er ufuldendt.

imidlertid v. Siden heraf: *πέπυσμαι*; disse Former med σ trænge efterhaanden mere frem; det er Indflydelse fra andre Former, saaledes *ἴσμεν* skyldes Analogidannelse med *ἴστε*. Hvad κ angaar foran μ , ser det ud til, at der en vis Tilbøjelighed til at forandre det til γ : *δέδεγμαι*, *διωγμός*, men man finder naturligvis *ἄκμη* o.s.v. Spørgsmaalet er om man ikke har betegnet Eng-Lyden ved *δέδεγμαι*; i alt Fald i *ἔφδέγμαι* af *φθεγγω* har man bevaret eng-Lyden. – Explosiv foran σ : vi har her dels κ , $\gamma + \sigma$ (ξ), π , $\beta + \sigma$ (ψ). Udtalen angives hos Grammatikerne angives at være *κσ*, *πσ*; i athen. Indskrifter finder de i ældre Tid skrevnes $\chi\sigma$ og $\psi\sigma$. I Forb. hermed maa nævnes, at i visse Forb. har man *κτ* og $\chi\theta$ svarende til Forb., hvis sidste Led er σ , i andre Sprog (saaledes iranske Sprog): *κτείνω* (skr. *kšān-*), *κτίζω* (skr. *kšī-*), *τέκτων* (skr. *takšān*), *ἄρκτος* (*rkša-s*). *χθών* (skr. *kšām*, *gma*). Herpaa har der været fremsat flere Forklaringer; man har ment, at man opr. har haft (ikke σ ell t , men) en eller anden ejendommelig Lyd (Bergmann β); sandsynligere er Holger Pedersens Forklaring (N.T.f.Phil. III,V,28), at man har haft σ , men at Forskellen ligger i den første Konsonant ($gs > \xi$, $\kappa\sigma > \kappa\tau$, $ghs > \chi\theta$); *ἄζων* forudsætte da *agson*, *τεκτων* -*tekom*, *χθών* -*ghson*. – Naar man har haft Tandlyd efterfulgt af σ : $t + s = ts$, hvilket assi=

[p. 62]

mileres til $\sigma\sigma$ og senere σ (**ποδ-σι*, *ποτ-σι*, *πόσσι*, *ποσι*), *χαριετ-σι* til *χαριεσσι* og *χαριεσι*; herhen hører ogsaa: *έκομισσα* (af *έκομιδ-σα*) og *έδικασσα* (ved Analogidannelse); i Bøotisk har man for $\sigma\sigma$, *ττ*: *κομιττάμενοι* (Aor. Partic), her er altsaa ts bleven assimileret til $\tau\tau$ for $\sigma\sigma$. – $\sigma\delta$ bliver ζ : *Ἀθήναζε* (for *Αθηναδ-σε*). – Naar man har haft en Forbindelse af en Explosiv med j , er der indtraadt en Mængde Forandringer: $\kappa+s$ bliver i de fleste Dialekter til $\sigma\sigma$: *φοίνισσα*, *Θράσση*, *ἥσων* (sml. *ἦκιστα*), *λεύσσω*, *jeg ser* (sml. *λευκος*), *πέσσο* (egl. *πεκ-ιω*). Det samme Resultat ved $\chi+s$: *πάσων* (Kompar til *παχύς*), *ἄσων*, “nærmere” (sml. *ἄγχι*), *έλάσων* (for *έλάχιων*), *όρύσσω* o.s.v. Muligvis findes det i Forlyd i *σεύω*, *έσσενα* (sml. skr. *cyu*). I visse Dialekter har man $\tau\tau$ (i Bøotisk og Thessalisk), men navnlig i Attisk, findes altid (ogsaa

i ældre) i Indskrifter, hos Komikerne, Talerne og i *κοινή*; ellers *σσ*; man har da vel i Talesproget haft *ττ* meget tidlig, og *σσ* kan vel betragtes som Efterligning af det joniske Litteratursprog. *σσ* og *ττ* er to Sideformer, udgaaede fra en ældre Form. (i Forlyd er Resultatet blevet noget andet: *χθῆς*, skr. *hyas*. *ghies (lat. *heri*, tysk *gestern*); maaske ogsaa i *ἰκτίνος*, skr. *çyēnas*, hvor i maa være en prothetisk Vokal). – *τ+ι*, *θ+ι* > *σσ*, men her maa have været en lille Forskel til Stede mellem dette og det forrige (dette synes identisk med *σσ* opstaaet af *σ+σ*, *σ+τ*); *χαρίεσσα*, *μέλισσα* (*μελιτ-σα*), *τόσσοσ*

[p. 63]

(*τοτῖ-ος, sml. lat. *tot* skr. *tati*), *ἰμάσσω* (*ἰμα(υ)τῖ-ω*), *μέσσοσ* (*μιθῖος, skr. *madhya-s* lat. *mediūs*). I visse Dialekter er der smaa Forandringer; i Attisk faa vi i Reglen eet *σ* (*μέσσοσ*, *τόσσοσ*); paa Bøotisk faar vi *ττ* (*ἔκομιττα*, *ὀπόττα*), ligesaa paa Kreta: *ὀπόττοι*. De maa altsaa have Forskel i Udvikling: *t+ι* > *ts* < *ττ*; *σσ* (*σ*) paa Attisk faar man dog *μέλισσα*, *κρείττων*, hvor man venter enkelt *σ*; det maa være Analogi med de opr. *κ*-Stammer, at man her har faaet dobbelt *σ*. – Efter en Konsonant faas et enkelt *σ*: af *παντ-ια*, faar man *πανσα* (bliver til *πάσα* o.a.); *δόξα* af *δοκτῖα*. – *δ+ι* *γ+ι* > *ζ*: saaledes *Ζεῦσ*, *διευσ*, skr. *dyāus*, *πεζός* for *πεδιος*, *χάλαξα* (sml. *grandō*), sml i dial. Indskriften *Ζουυσοσ* for *Διουυσοσ*; *ἔζδομαι*, *ἔδιομαι* ... *μείζων* (opr. *μέζων* af *μεγῖων*, sml. *μέγας*), *ἄζομαι* (sml. *ἄγιος*), *ῥέζω* (*ρέγῖω). Bøotiske og kretiske Former med *δδ* er, som vi skal se, parallelt med Tilfældene med *ττ*. – *π+ι*, *β+ι*, *φ+ι*. Her kan ikke indtræde nogen Udvikling som ved *τ* og *κ*. Ved *πέσσω*, *πέψω* ser det ud som *πέσσω* er opstaaet af *πεπιω*, men bagved ligger ikke *π*, men *κ*, forandret til *τ*. Har man derimod virkelig haft *π+ι* har vi i nogle Tilfælde en ejendommelig Udvikling: *πτύω* (opr. Form. *opi-en*, lith. *spiau-ti*, gotisk. *speivan*), *πι* synes da forandret til *πῖ* paa Græsk. I visse Præsensdannelser som *τύπτω*

[p. 64]

har vi maaske ogsaa saadanne Dannelser i *τύπτω* af *τυπιω*.

ν (=n, m), *ρ*, *χ* + *ι* Udvikl. er forskellig; der kan saaledes indtræde Assimilation, dels Epenthese: Assimilation: *στέλλω*, ved *ν ρ*, naar der gaar *ε* foran: *κτείνω* (hvor *ει* er

Enkeltlyd), φθείρω, naar de gaa *a* og *o* foran, faar man f. Eks. μέλαινα for μελαν-ια; φαίνω, μοῖρα, βαίνω, hvor man vel paa et vist Trin har faaet mouileret Lyd (nι > ví ví), disse maa saa være blevne opløst, idet Mouilleringen bortfalder (mere eller mindre), hvorefter Epenthese indtræder.

σ + ι. Her falder altid σ bort: ναίω (for νασίω), ἵπποιο (ἵππ-ο-σιο), i ἵππου er i forsvundet.

Ved υ synes Assimilation at være alm. πελακκάω for πελακῦαω (i Slægt med πέλεκυς). De attiske Former φθᾶνω og τῖνω maa forklares som opr. υ-Stammer. – Angaaende [...] kan mærkes: τέσσαρες, synes opstaaet af en κ eller π-Lyd, men opr. υ har der været (*qetṽores); hvor de forskellige Former paa Græsk ikke slutte sig til det opr.

(Naar der intræder σσ finder man undertiden i Indskrifter, særlig joniske, et særligt Tegn Τ, f.Eks. ἈλικαρναΤεων ved siden af Ἀλακαρνησων; fra Theos har vi θαλαΤης; jævnlig paa Mønter fra Messambria i Thrakien, en Koloni fra Milet: ΜεΤα- Delvis maa Udtalen have været ejendommelig Lyd. Det samme Tegn findes ogsaa an=

[p. 65]

vendt i det lykiske Alfabet, hvor det i visse Ord vexler med alm. t: maaske kan det have betegnet ts.).

-υς-: Naar herefter følger en Konsonant, falder υ bort: κεστός, Bælte (for *κευστος, κεντέω), sml. i Indsk: εσ τη λη (=έν στηλη). – Overhovedet undgaas paa Græsk 3 Naar Konsonanter, saaledes σ er midterst af 3, falder det gerne bort: γέγραφθαι, ἐκτός (for *ἐκστος); specielt i πτάρνυμι, der ikke kan skilles fra sternus, vi finde at opr. maa man have haft pst-; ligesaa πτέρνα, Hæl, oldhøjtysk. fersna, skr. pārǣni-s; πάλτο hos Homer synes at staa for παλστο. I andre Tilfælde har vi i εἶσκω, hvor det opr. maa hedde εἶσκω, hvor det første κ er kastet bort (ligesaa: διδάσκω, μίσγω for *μιγσκω). –

Der kan ogsaa indtræde Forandringer, uden at to Konsonanter staa lige ved siden af hinanden; saaledes ved Aspiraterne; sædv. opgives den første, undertiden den sidste

(τίθητι) Aspirationen.

I andre Tilfælde indtræder en Dissimilation; saaledes Slg for at have 2 ρ eller 2 λ ved Siden af hinanden (κεφαλαργια for κεφαλαλγία, ligesaa ληθαργία, ἄγγαλεος for ἄλγάλεος; δρύφακτος for δρύφρακτος (af φράσσω); τερπωλή sml. ελπωρη; ἐκπλαγός for ἐκπλαγλός; sml. Lat. vulgaris, hvor -ālis er alm. Endelse). – Undertiden kan en hel Stavelse falde bort: ἀμφορεύς (for ἀμφιρορεύς),

[p. 66]

κομωδιδασκαλος og κομωδοδιδάσκαλος, κελαινέφης (for κελαινυνέφης); ἡμεδιμνον for ἡμιμεδιμνον; τετράχμυν ved Siden af τετραδράχμων; muligvis Πλεισθένης for Πλεκτοσθένης; τράπεζα, er Forholdet anderledes, det maa forklares ud fra en kortere Form af Talordet *πιρα- (*qtɻ-). (sml. Lat. vipera for vivipera o.s.v.).

§ 23. Udlyd og Forlyd.

Absolut Udlyd forekommer, naar et Ord staar i Slutningen af en Sætning (eller staar for sig). Vi kan da kun komme til at tale om relativ Udlyd.

Udlyd er bygget paa strenge Love: kun Vokaler, σ. (ξ, ψ), opr. -vs, sj efter λ og ρ: ἄλς, μάκαρς), ρ, ν. Tilsyneladende forekommer α (χ) i οὐκ (οὐχ), men de er opstaaede ved Bortkastelse af οὐχι (ell. οὐκι); ligesaa ἐκ (foran Konsonanter for ἐξ). Herved de Ord, der ende paa Konsonant, maa mærkes at de slutte sig til de følgende Ord, med eventuelle Afkortninger; i κατ' ἐμόν er, efter Gram., Stavelsesdelingen κα-τεμον, οὐ-κετί for οὐκ-ἐστί. I Indskrifter og Papyrushaandskrifter træffes altid Konsonanter i saadanne Tilfælde over til den følgende Linje (ε ναστει Blass II,126). Krasis o.s.v. er omtalt, Elision (τ' αὐτό til ταὐτό). De afkortede Former κατ o.s.v. i Dialekterne er de Former, der har sejret.

Har man i Udlyd opr. haft andre Konsonanter maa de kastes bort eller forandres. – δ ell. τ kastes bort

[p. 67]

παῖ, τό (skr. tad), ἄλλο (lat. illud), en Reminiscens mulig i ὅστι (ὀδ-τι); μέλε, ἐφέρει (skr.

abharat), dor. ἦς (=han var, for *ἦστ), ἔφερον (for *ἔφεροντ), [paa dorisk accentuerede ἐφέρον. Hos Homer findes Exempler paa at 3 Pers. bruges som lange (Odys 9,713: ἔφ|αν, ἀπ|ί|ουτες. 10,171. 16,358: ἐ|βαν̄ ἐπ|ι|θιναι. 22,449. 7,341. Il. 2,500: εἶιχον.)]. Om et udlydende τ skulde kunde forandres til σ, er vist temmeligt tvivlsomt – Sjældent forsaavidt κ har staaet i Udlyd, er den ogsaa kastet bort (saaledes sikkert i: γύναι, ἄνα, sml. γάλα). Meget hyppig i Udlyd er μ, der gennemgaaende er forandret til ν (λόγον for λογομ).

I en Række Former er der nu tilføjet ν (efter ε, ι). I den ældre Tid findes det ikke i Æolisk, Bøotisk, Lakonisk, men udbredes efterhaanden. Det findes jo først i Verber i 3 Pers. Enkelttal paa ε, til Endelse -σι, i 3 Pers. Sing. og Plur (τίθησιν, ρέρουσιν, ligesaa i ἐστίν), Dativformen paa -σι (πόσιν), i Former paa -φι (jævnside med -φιν), hvad der maaske har forskellig Oprindelse; i enkelte Ord: εἴκοσιν og εἴκοσι, πέρυσι (ν), οὐτοσί (ν). – I den ældre Tid findes det ligesaa tit foran Konsonant som Vokal, og ogsaa ofte mangler foran Vokal; først meget sent er den alm. Regel fastslaaet. Efterhaanden er det i stadig Tiltagen. – Oprindelsen er uklar, maa vist udgaa fra en lille Række Former, hvor man opr. har haft begge Former (baade med og uden ν); Meyer tænker paa Former med -φι og -φιν, ligesaa ἡμίν og æol. ἄμμι, hvor man

[p. 68]

har to opr. Dannelser ved Siden af hinanden, endv. νν og ννν (hvor det vel neppe er heldigt valgt), νν (sml. oldhøjtysk: nu) ννν (sml. lat. nunc, skr. nunam); ligesaa i κέ og κέν. Osthoff gaar særlig ud fra Former som οὐτοσί og οὐτοσίν, idet han gaa ud fra skr. -id og -im (sv. til ι og ιν).

Angaaende Forlyd kan bemærkes, at man omtrentlig kan have samme Forbindelser som i Indlyd. Naar man i Græsk finder Dobbeltformer, kan de enten have været til Stede paa Fællesgræsk i Trin (f. Eks. σκίδναμαι, κίδνημι); dels paa specielle græske Lydlove.

§ 24. Accenten.

Angaaende den græske Accents Natur maa man lægge mærke til, at A. ikke i Græsk har

betegnet et Tryk (ictus), men været væsentlig af musikalsk (chromatisk) Natur, har angivet den forskellige Tonhøjde. Eftertrykket derimod har i ældre Græsk sikkert ingen Rolle spillet. Indenfor Græsk selv foregaar ingen Lydovergang, betinget af Accenten (saaledes som i Germanske Sprog). Nogle have ment, at der i Græsk har været ictus uafhængigt af Accenten, hvad vel neppe er sandsynligt. I vor Sprogæt er den musikalske Accent til Stede, men har opr. været forbunden med en exspiratorisk Accent. I Vedadigtene er A. overleveret med stor Nøjagtighed og viser Overenstemmelse med de øvrige europ. Sprogs A.

[p. 69]

(i Sanskrit er A. dog ikke bundet til nogen Stavelse). At i Græsk den chromatiske A. har spillet en rolle og den exspiratoriske er lille (eller ingen) Rolle ses bl.a. af Metriken; men Forholdet ændres her, idet Babrios altid lader den næstsidste Stavelse i Verset have Accent; i det 7ende Aarh. er Versene bygget efter Accenter, ikke efter Quantitet. Der indtræder nu Konfusion i Quantitetsforholdene, idet accentuerede Stavelser efterhaanden blive lange, ikke-accentuerede afkortede. At Accenten var af denne Art, fremgaar allerede af Navnet *προσῳδία* (lang)=accentus, hvilket bekræftes af de græske Forfattere. – Man skelner jo mellem 3 Accenter: ἡ ὀξεῖα (Højtonen), ἡ βαρεῖα (Lavtonen), ἡ περισπομένη (circumflexus), d.e. en Forb af Højtone efterfulgt af Lavtone (Tegnet derfor / \ = begge Accenter), de er opfundne af Aristophanes fra Bysanz – Acut betegner en stigende Betoning; Gravis indtager en egen Plads, da dermed betegnes enhver Stavelse, der ikke har Højtone. At skrive Gravis paa den nu vedtagne Maade (kun paa sidste Stavelse, ikke: *λεῖγόμενοι*) er først kommen i Brug i det 4dje Aarh. e. Chr. – Den Forskel, der er til Stede mellem Akut og Circumflex. I *οἴκοι* og *οἶκοι* virker Endestavelsen paa forskellig Maade paa Accenten (ligesaa i *Ἰσθμοί*, men *καλοί*); det første *οι* (i *οἴκοι*) maa have to morae, mens det andet (i *οἶκοι*) maa have været tre morae. Forskellen ligger dybt i Sproget. Forskellen mellem Akut og Circumflex maa være ældgammel

[p. 70]

i vor Sprogæt. Sml. at man i Lithauisk nu har to Accentuationsformer $\acute{\ } \hat{\ }$, og Formerne vise her Overensstemmelse med Græsk: paa Græsk: *τιμή, τιμῆς*, Lith. *mergà, mergõs*, ell. *saūsas*, i Nom. Dual. *sansù* (sml. *καλῶ*), *sausì* (=καλοῖ), *sausū* (=καλῶν). Forholdet kan ogsaa paavises i Sanskrit. –

Accentens Plads i Ordet har fra først af været fuldstændig fri; vi kan dømme af Vedasprogene (i germ. Sprog. Verners Lov); Paa Græsk er Forholdet bleven forandret, idet Accenten er bleven bunden til en af de tre sidste Stavelser, saaledes at kun kan være 2 (naar Ordet har trochaesk Udgang: dog 3 morae); *bhāramānas*, græsk: = *φερόμενος*; *σνᾶdīyān* = *ἡδίων*; (*Μενέλεως* er traadt i Stedet for *Μενέληος*). Den opr. A. kunde i en Række Tilfælde holde sig uforandret, saaledes væsentlig alle Tostavelsesord, med sidste Stavelse kort: *πόδα, πόδες* (skr. *pādam, pādās*) p *ποδός* (=padás); *τρεῖς* = *τρείες*; *ἡδύς* = *svadús*; ligesaa med circumflecterede Endestavelser, der ogsaa har den opr. Betoning; endv. *πατέρες* = *patáras*; *θύγατερ* (vok) er parallelt med *Zēû*. – Men ellers er der medført en Række Forandringer; særl. hvor A. har ligget længere mod Begyndelsen af Ordet end de nye Love tilstede; har man haft det opr. oxytone (endende daktylisk): $\sim\sim$, synes der at være foregaaet m Tilbagetrækning af Accenten, saaledes i Perf Part Med, fremdeles i *βοῆδροῦδος*, (et Part. *ἑρωμῆνός*, hvor det opr. har heddet *ἑρωμῆνός*).

[p. 71]

Har et Ord opr. endt $\sim$, flyttes A. en mora tilbage:

νηες (*νηῆς*, opr. *νᾶες*). – Hvad Grunden til denne Forandring er, kan ikke siges; maaske har der udviklet sig til en Begyndelse paa den tredjesidste Stavelse en Biaccent (hvis den sidste var lang, paa den næstsidste), og det er da bleven en Hovedvokal. Men dette er jo kun en Forklaring, ingen Grund.

Angaaende Overleveringen maa vi huske, at det kun er den Accentuation, der var anerkendt af Grammatikerne, der har taget den af den dannede Tale. Men i Dialekterne

har der været afvigende Forhold; i Æolisk trækkes A. saa langt tilbage som muligt:
βασιλευς, Ζεὺς (for *Ζεὺς*)(*Ζεῦ*ˆs, *Ζεὺς*).

II. Formlæren

Nominalbøjningen.

Vi har 3 køn, 3 Tal, 5 Kasus (Spor af Lokativ, der i det hele er gaaet over til Dativ). Man har foruden disse Kasus tillige i vor Sprogæt haft en Ablativ, der vel egl. kun har været udviklet i o-Stammer i Singularis, ellers har man anvendt Genitiv, hvorfor denne Kasus ogsaa afløser Ablativen i Græsk. Endv. har man haft

[p. 72]

Instrumentalis (Redskabet og det sammenhørende); dens Funktioner er overtagne af Dativ (paa Latin af Abl.).

Tillige Spor af andre Ejendommelige Former.

§25. Stammerne og Nominativ Singularis.

Naar Nom. har særl. Endelse er det et σ (som paa Sanskrit og Latin), sandsynligvis opr. den Pronominalstamme, der paa Græsk hedde $\acute{o}$, paa Sanskr. sa. (*so). Men tit mangler Nominalismærke.

Man kan ved Inddeling af Stammerne, inddele i aabnede og lukkede Stammer (enten endende m. Vokal eller Konsonant). Under Bøjningen kan St. fremtræde i forskellige Former, forsk. aflydsformer; stærkest har opr. Forskellen været ved St. paa en Kons., hvor man har adskilt mellem stærke og svage Kasus, de stærke (Nom. Akk), hvor St. optræder i sin stærkeste Form, de øvrige Kasus de svage. Men dette spiller paa Græsk ingen Rolle, da Stammeformerne ere meget udjævnede.

Aabne Stammer (paa: o. a.).

1. Stammer paa o. Denne Afdeling er meget talrig (o er i Sanskr. og germ. blevet til a),, Hunk. $\sigma\acute{v}\acute{a}du-\bar{i}$ (maaske opr. $\sigma\acute{v}\acute{a}deu-\bar{i}$). Alle disse ι -Stammer bøjes paa Sanskrit paa en ejendomm. Maade, idet man udenfor Nom. og Akk. faar Former (ι) $\acute{y}\acute{a}$. Disse Nom. -s

Former er de opr.; her har Græsk saa i Nom. tilføjet et kort *a* efter Analogi (Bruggmann mener, at man opr. har haft Akk paa *ι*-äm, hvilket dog neppe forklarer det helt). Men sikkert er det, at opr. er forskellig. – De fleste *a*-Stammer er Fem., men enkeltvis forekommer Masc. (ligesaa enkeltvis paa Skr. og Latin); disse tilføje jo *σ* (*πολίτης*), hvilket skyldes Analogidannelse efter Masc.-formerne. I det episke Sprog kan man finde Stammer paa *-τᾶ* for *-της*;

[p. 74]

her er det vel Vokativen, der er brugt som Nom. (hvilket hypp. sker f. Eks. i slaviske Sprog).

Lukkede Stammer. ((1) ^{a)} *ε, ου*, Dipht. ^{b)} (2) Konsonant.).

3. *ι. ου*, Diphtong Nomi. dannes jo ved Tilføjelse af *σ*: *ῥῆς, ὄς* (*ῥίς), *ἴδρις, πέρχυς*, *ῆς* o.l. Fra først af maa der have været Aflydsvekslen til Stede ved Bøjningen af disse St.: *ι, εἰ, εἰ, oe, -u, eu, ēu, ou*. Formen *paaο-* u (*oe* og *ou*) er paa Gr. fuldstændig forsvundne. I *πηχυ* har man opr. haft *πεχεε-*, i *πολι-* opr. *πολῆι*. Ved *ι*-Stammerne er der Forskel i Dialekterne, idet de helt har opg. *ε*; Analogien har sejret og fortrængt Formerne med det opr. *-ει-*. Ved *υ*-Stammen ser vi den overalt delt i 2 Grupper, i den ene veksler *υ* med *-εε-*, i den anden bevares *υ* helt igennem. Den sidste Gruppe har vist opr. haft *ū* (Hom. *νέκῦς, νέκῦν*), ligesaa i Enstavelsesstammer (*ῆς* o.l.), men de første har haft kort *υ*.

4. Stammer paa Diphtong. De er sædv. Enstavelsesstammer, i Nom. dannes paa *σ* (*ναῦ-ς*); St. *βου-ς*, sml. skr. *gāu-s*, vi skulde her paa Græsk vente *βως*, hvad vi ogsaa har paa Dorisk; *βους* skyldes Indflydelse fra Formen (*βοε*) i de andre Kasus; endv. *Ζευ-ς*, sml. skr. *dejāu-s*, himmel, hvor vi paa Græsk egl. skulde have *ζῆυς*, en Levning haves i *ζῆς* med Akk *ζῆν*, senere hen ny Akk *ζῆνα* med dobbelt Akk-mærke. – Blandt Flerstavelses=

[p. 75]

Stammer maa mærkes de paa *-ευ* (f.Eks. *βασιλεύ-ς*). Denne Afledningsmaade er

specifik Græsk, og kan man ikke paavise noget lign. Uroprindelsen er stadig usikker. Her finde vi Vekslen mellem η og ϵ : βασιληα (ell. paa Attisk: βασιλεᾶ); tidl. antog man at det lange η skyldtes Erstatningsforlængelse (for ϵ), men η er det opr. Naar Suffixet bestaar af Konsonant, forkortes η . De kypriske Former $\iota\rho\acute{\eta}\varsigma$ (for $\iota\rho\acute{\omega}\varsigma$) minde om den opr. $\iota\rho\eta\acute{\upsilon}\varsigma$. – $\acute{\alpha}\tau\rho\omega\varsigma$, der bøjes efter 3dje Dekl, maa vel have en opr. Form $\acute{\alpha}\tau\rho\omega\upsilon$ -, (endnu opr. $-\tau\rho\omega\epsilon$ -). I $\acute{\eta}\chi\acute{\omega}\iota$ (vok. $\acute{\eta}\chi\omicron\iota$) synes vi ogsaa at have diphtongiske Stammer.

5. Stammer paa λ . ρ . – Paa λ have vi kun en St., dannende Nom. paa σ : $\acute{\alpha}\lambda\varsigma$. – Paa ρ haves flere: $\acute{\upsilon}\delta\omega\rho$, $\acute{\eta}\pi\alpha\rho$, der blot i Nom, Akk have ρ ; Størstedelen udgøres af Afledninger, mest paa $-t+\rho$: $\acute{\alpha}\tau\tau\eta\rho$, $\delta\omega\tau\eta\rho$, $\delta\omega\tau\omega\rho$; disse Former har aldrig haft σ ($\acute{\alpha}\tau\tau\acute{\eta}\rho\varsigma$ har aldrig existeret). I Nom. er det tvivlsomt, om vi her har haft opr. ρ (sml. skr. Nom $\text{pit}\acute{\alpha}$); ρ maa være kommen ind ved Analogi med de andre Kasus. Disse St. have opr. været underkastet Aflydsvekslen under Bøjningen. Paa Sanskrit har vi 3 Former: $-t\bar{a}r$ (Nom. Akk.), $-t\bar{a}r$ (Vok. Lok. i Slægtskabsnavne helt), $-tr$ ($-tr$); denne Veksel synes at være opr. (men opr. har vi jo andre Vokaler end paa Skr.) Paa Græsk er denne Vekslen kun bevaret i Slægtskabsnavne: $\acute{\alpha}\tau\tau\acute{\eta}\rho$, $\mu\acute{\eta}\tau\tau\eta\rho$ (og sig dertil sluttende: $\acute{\alpha}\nu\acute{\eta}\rho$, $\gamma\alpha\sigma\tau\acute{\eta}\rho$):

[p. 76]

I de øvrige St. er der foregaaet en fuldstændig Udjævning; derimod har vi Reminiscenser f. Eks. $\acute{\alpha}\nu\lambda\eta\phi\acute{\iota}\varsigma$ af $\acute{\alpha}\nu\lambda\acute{\eta}\tau\omega\rho$. I Stedet for faa vi kun bevaret den samme Vokal, o der kun i Nom. er langt, men kort i de andre (svarende til $-t\bar{a}r$, $-t\bar{a}r$); eller ogsaa har vi St. paa $-\eta\rho$, der saa helt i gennem beholde η ($\delta\omega\tau\acute{\eta}\varsigma$). Kun enkeltvis finder man Levninger: Vok. $\sigma\acute{\omega}\tau\epsilon\rho$ af $\sigma\omega\tau\acute{\eta}\rho$. – Enkeltvis har man andre St. paa ρ : $\mu\acute{\alpha}\kappa\alpha\rho$; $\chi\epsilon\acute{\iota}\rho$ ell. $\chi\acute{\eta}\rho$, her er St. vel opr. $\chi\epsilon\rho\rho$ - (for opr. $\chi\epsilon\rho\sigma$ -).

6. Stammer paa σ . Her har vi først St. som $\acute{\gamma}\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ og $\acute{\gamma}\acute{\epsilon}\nu\epsilon\varsigma$; denne Vekslen er ældgammel i vor Æt (genus, generis). Andre St. paa $-\epsilon\sigma$ have i Nom. $\eta\varsigma$ (og er ikke Neutrum), væsentlig Adjektiver: $\epsilon\acute{\upsilon}\gamma\epsilon\nu\acute{\eta}\varsigma$, $\tau\rho\iota\acute{\eta}\rho\eta\varsigma$, det er en Stammeform, der optræder som Nominativ (m. gammel Aflydsvekslen). Af Stammer paa $-\omega\varsigma$ vekslende med $-\omicron\varsigma$, have vi ogsaa nogle: $\epsilon\acute{\iota}\delta\acute{\omega}\varsigma$ og $\epsilon\acute{\iota}\delta\acute{\omicron}\varsigma$. En Stamme paa $\omega\varsigma$, vekslende med $-\omicron\varsigma$ har man egl. i Komp. $\acute{\eta}\delta\iota\omega\varsigma$ - (sml. Latin: $\text{meli}\acute{\omicron}\varsigma$ $\text{meli}\acute{\omicron}\varsigma$, fremtrædende i $\text{meli}\acute{\omicron}r$ -em og melius). Disse

Former har paa Græsk kun holdt sig i (*μείζωμείζονα* og *μείζους=μείζονες*; de er ellers gaaet over til *ν*-Stammer. Disse ⁿ Former maa være komme ind ved Analogi, men umuligt at sige hvormed; en Aarsag kan søges til Dels i, at *σ* falder bort og Formerne derved blive ukendelige – Opr. *σ*-Stammer er ogsaa

[p. 77]

egl. Perf. Part. Aktiv: *εἰδώς, εἶδος* (egl. *-υῶς*); en svag Form paa *us* i Hunkøn; her har vi ellers faaet *τ*-Stammer; Spor af *τ*genfindes f. Eks. paa Sanskrit, særl. hvor Kasussuffixet begynder med Konsonant. Enkelte Stammer paa *-as*: *κρέας* (skr. *kravis*), *δέπας, γέρας*, der alm. bøjes saaledes, at *σ* falder bort (*αέπαος*); visse Ord har særlig Sideformer: af *κέρας* finder man ogsaa Genitiv *κεράτ-ος* (o.s.v.), opstaaet ved Udvidelse: *κερασ-ατος*; ligeledes ved *γουνν* (*γουνν-ατος* til *γόνατος*). Enstavelsesstammer paa *σ* har man haft, men kun faa: *μῦσ* f. Eks., der imidlertid senere falder sammen med Stammer paa *ν* (saaledes som *ῦς*, der er opr. *ν*-Stamme). Herhen hører ogsaa *μῆν*, hvis St. opr. er *mēns-*, hvilket træder frem i dorisk *μῆννος* (Genitiv); *σ* er bevaret i Sideformer, dorisk *μης* og æol. *μείς* (opr. **μεις*); tilbagetrængt er *σ* ogsaa i *χῆν* (Gaas) opr. **χανσ-*

7. Stammer paa *ν*. Massen af disse Stammer har opr. haft en lign. Aflydsvekslen som i Stammer paa *-tor*: altsaa: *-ōn, -ēn, -n; ν*, som man har i Udlyd, er ikke opr., (hvilket ses ved Sammenligning med andre Sprog skr. *açmā* af St. *açmān*, lat. *sermo*). Man finder, som sagt, Spor af Aflydsvekslen; saaledes paa Sanskrit: *-ā(n)* i Nom og (til Dels) Akk, *-an* (Vok. Lokativ, til Dels Akk), *-n (-an) < n, η*; dette synes at være opr., men er paa Græsk reduceret, idet den svage Form

[p. 78]

her er opgivet. Spor findes i *κύων*, i Vok. *κυον*, ellers *κυν(ος)*. Hos Pindar findes endv. *φρασί = φρεσίν* (ligeledes i en gammel attisk Indskrift; *a* maa her være det opr., da *φρεν-σι* ikke kan blive til *φρέσιν*, der imidlertid er opstaaet ved Udjævning; ligesaa homer. *πρόφρασσα* af *πρόφρων*; til *ποιμην* har vi *ποιμνή*, endv. *ποιμαίνω* for *ποιμαν-ιω* *< -η-ιω*; træder ogsaa frem i *τεκταίνα* af *τέκτων*. – I Neutrumsstammer er *a*

gennemført: ὄνομα, skr. nāma (St. nāman), er alle Former af St. paa mḥ (altsaa i den svageste Form). – I Mask. har man altsaa faaet 2 forskell. Former af St. i Nomin. en lang, i de andre en kort, svarende til det tidl. mellemste Trin. Vokalen kan være e eller o, e væsentlig naar Accenten ligger paa Stavelsen, o naar Acc. ligger foran (men naturligvis Undtagelser, ogsaa tilfælde, hvor ingen Aflydsvekslen finder Sted: λείμων, λείμωνος). – I Andre v. St. kan man finde Nom. former paa σ: μέλας (af μελαν-), δελφίς (og δελφίν-), εἶς (St. ἐν opr. *έμι, (*sem, smḥ))

8. Stammer paa -ντ-. Med Hensyn til Nom-dannelsen dele disse St. sig i 2 Grupper (med gammel Modsætning); én Gruppe med Nom. uden Mærke, saaledes at den falder sammen med Verber paa -ν, nemlig aktive Particip. af thematiske

[p. 79]

Verber (ίδων, ἰδοντ). Den anden Gruppe danner Nom. paa σ, saaledes akt. Part. af athematiske Verber (nl. paa -μι): τιθείς for *τιθεύς (τ i Stammen forsvinder foran σ); endv. πᾶς, γγᾶς. En særlig Stilling indtage adj. Afledninger paa -φειτ-: saaledes i χαριείς for χαριεν(τ)ς for χαριφεν(τ)-ς; Hunkøn maa paa Græsk ogsaa være dannet af den svageste Form ἡ -φατῖα-. α er da blevet forvandlet til ε, under Indflydelse af Han- og Intetkøn: χαριέσσα.

9. Stammer paa Eksplosiver.

St. dannes her sædv. ved -σ i Nom. (Hank. Hunk.), saaledes at Tandlyd falder bort foran -σ. Har der været Aflydsvekslen opr., er denne paa Græsk forsvundet; dog i πούς maa den doriske Form πώς være en Levning af en gammel Aflydsform. St. i πόδος er en anden Aflydsform. En tredje maa πεδ- være, der dog ikke findes paa Græsk (uden dialektisk i Sideformer: φικατίπεδος). Til τ-Stammer er ogsaa neutrale St. paa -ατ- komme til at høre; de er egl. π-Stammer (nomen, nāman-); saa man skulde f. Eks. i Genitiv vente ὀνόμανος, hvilket ogsaa træder frem i ὀνομαίνω (for *ὀνομαν-ιω); hvorl. τ nu er at forklare er meget omstridt; det sandsynligste er, det beror paa Sammenblanding af 2 Suffixer: -ματων (samme Endelse som i latinsk: mentum) [se

Brugmann: Grundriss II,82]. Ogsaa i andre Tilfælde finde vi τ : $\acute{\upsilon}\delta\omega\rho$, $\acute{\upsilon}\delta\alpha\tau$ -; $\sigma\kappa\acute{\omega}\rho$, $\sigma\kappa\alpha\tau$ -; $\acute{\eta}\pi\alpha\rho$, $\acute{\eta}\pi\alpha\tau$ -; denne Række St., har aabenbart

[p. 80]

været Sideformer; paa samme Maade i Sanskrit: $yak\ddot{r}t$ -, $yakan$ -, paa Lat $jecur$, og i $jecinoris$ (med dobbelt Konfekt). Man har opr. haft St-former paa $-r$ - (i Nom. og Akk.) og paa $-n$ - (i øvrige Kasus); i Græsk er der nu bleven tilføjet τ til $-n$ - Stammen. Herhen hører vist ogsaa $\acute{o}\upsilon\varsigma$, af St $-ὄφατ$ -; i Nom. har man haft * ous (* $ouos$), i de andre Kasus * $ous-n$ (der saa er blevet til τ). Andre Expl. (som $\kappa\epsilon\rho\alpha\tau\omicron\varsigma$) er tidl. omtalte.

§ 26. Vokativ

Vokativ er egl. ingen Kasus, har ingen Kasusendelse; vi har i mange Tilfælde en ejendommelig Form, sædv. den svageste (eller mellemste, naar der er 3). Accenten er opr. trukket saa langt tilb. som muligt, men er udvisket paa Græsk. – I o -Stammer er Vok. = St., men ϵ for o : $\lambda\acute{o}\gamma\epsilon$ (for $\lambda\omicron\gamma\omicron$ -); ϵ er opr. fælles. $\bar{a}$ -Stammer bruger Nom. til at kalde med, men er neppe opr.; en Levning af det opr. synes man at have i det homeriske $\nu\mu\phi\acute{\alpha}$ (Nom: $\nu\acute{\mu}\phi\eta$). Det træder frem i Hankønsordene: $\pi\omicron\lambda\iota\tau\alpha$, $\sigma\upsilon\beta\acute{\omega}\tau\alpha$, $\delta\acute{\epsilon}\sigma\pi\omicron\tau\alpha$, det er særlig i Endelse $-\tau\alpha$, men ogsaa i f. Ex. $\Pi\acute{\epsilon}\rho\sigma\alpha$ til $\Pi\acute{\epsilon}\rho\sigma\eta$. Ellers er langt a og η det alm. – I i - og $-sv$ St. er Vok. = Stammen. I $Z\epsilon\upsilon$ er det gamle Tilbagetrækningsprincip klart; i $\pi\acute{\alpha}\tau\eta\rho$, $\acute{\alpha}\pi\omicron\lambda\lambda\omicron\nu$, ligeledes. – I mange Tilfælde, nemlig i oxytonerede Ord paa ρ og ν , er Vok = Nom (Undt. $\sigma\acute{\omega}\tau\eta\rho$, for $\sigma\omega\tau\acute{\eta}\rho$).

[p. 81]

Endv. alle Explosivstammer ($\phi\acute{\upsilon}\lambda\alpha\acute{\xi}$); kun faa St. bortkaste δ : $\acute{\alpha}\rho\tau\epsilon\mu\iota$, $\pi\alpha\acute{\iota}$ (* $\pi\alpha\phi\iota\delta$). $\gamma\acute{\upsilon}\nu\alpha\iota$ har man ment var ikke Afkortning af St. – $\gamma\upsilon\nu\alpha\iota\kappa$ -, men Forlængelse af St. paa $\gamma\upsilon\nu\alpha$ -, dette er dog ikke sandsynlig; den er vel dannet af Stammen $\gamma\acute{\upsilon}\nu\alpha\iota\kappa$; ligesaa $\acute{\alpha}\nu\alpha$ (for $\acute{\alpha}\nu\alpha\kappa\tau$ -).

§ 27. Akkusativ.

Mærket er opr. μ , der i Vokalst. føjes til, men i konsonantisk Stammer føjes til ved et vokalisk Element ($-m$, $-\acute{\epsilon}m$); paa Græsk fremtræder det som $-\nu$ og $-a$. $-\nu$ har man i alle

St., der ende paa en Vokal, men *-a* i St., der ende paa Konsonant. – Naar der har været forskell. Aflydsformer, skulde Akk. egl. dannes af den stærke Form; paa Græsk er dette udviklet: *πατήρ, πατέρα, πατρος*, hvor Akk er dannet af den mellemste Form; men her har vi ogsaa Udjævninger (sml. homerisk *θύγατρα*). – Her er imidlertid foregaaet Krydsninger: saaledes *a* i *v*-Stammer: *εὔρα* (Ilias 6,291), *ἴχθυνα* (Theokrit), *δεσπότεα, φυγα* (Herodot); i Enstavelses-st. paa Diphtonger er der Vaklen til Stede: *ναῦς*, hvor den egl. Akk er: *νῆα* (*νέα*), svarende til skr. *nāva*, *ναῦν* er en Nydannelse i Analogi med Nom. I *βούς* er den egl. Akk *βῶς* (ikke *βῶν*, ogsaa dannet ved Analogi). Akk til *Ζεῦς* er *Ζην* (sv. til *dyām, dyāns*), *diēm; denne Form er saa benyttet til Nydannelse; i Akk er saa senere St. *διῦ-* (*duf*), der kun hører hjemme i Dat., trængt ind.

[p. 82]

v har ogsaa trængt ind for *a*, ikke blot i Attisk, særlig i Stammen paa *-ης* (*Σωκράτην* for ~~*Σωκράτη*~~), men ogsaa i andre Dialekter. Akk. *χάριν, ἔριν* maa skyldes Analogidannelse efter *πόλιν* (ligesaa *Οιδίππου* for *Οιδίπποδα*). Kyprisk *ἀνδριάντα* er ogsaa Analogidannelse; senere hen faar man Nom. paa *-as*. – I Neutrum er jo Nom. - og Akk. ens: *m* bliver jo her til *v*; en ejendommelig Form er *πᾶν*, hvor det lange *a* er vanskeligt at forklare.

§ 28. Genitiv

Gen. er dannet paa forskellig maade, Vi har først i *o*-Stammerne, hvor Endelsen egl. har været *-σιο* (Sanskrit: *-sya*, Germ. *-es*). Paa Græsk maa den jo undergaa Forandringer, idet *σ* maa forsvinde; men saa har Endelse udviklet sig paa 2 Maader. Vi har først Endelsen *-οιο*, hvor *σ* egl. er blevet til *h*: *ο-ηιο*. Denne Endelse kendes godt fra det episke Sprog, men findes ikke i det levende Sprog. Angaaende Forekomster (Neue Jahrb. 91,1 af Leikien) maa bemærkes, at den hos Homer kun forekommer i formelagtige Vendinger og paa bestemte Steder i Versene, saaat denne Endelse i Homers Tid ogsaa har været Reminiscens fra en ældre Sprogform og en ældre Digterskole. Een Dialekt har en lign. Endelse, nl. Thessalisk med Endelsen *-οι*; dette *-οι*

har alm. været betragtet som en Forts.

[p. 83]

af det episke *-οιο*, ja Gramm. betegner denne endog som thessalisk genitiv; men at *ο* skulle kunne falde bort, kan ikke tænkes og er uden Exempler. Det er sikkert egl en Lokativ, der saa er bleven brugt som Genitiv. Desuden finde vi i Thessalisk ogsaa Spor af den alm. Gen-Endelse: *ου* (baade som Gen. og Dat.).

Den alm. Endelse er imidlertid en Form, hvor baade σ og ι er forsvundet; dette opr *ου* er efterhaanden overalt blevet sammentrukket, i de fleste Dial. til ω , i andre (som Jonisk, Attisk) *ου*. Den opr. Form *οο* kan sikkert endnu spores i de homeriske Digte; flere Gange have vi saal. *ῥου*, en besynderlig Form; ved nøjere Eftersyn forekommer det kun foran 2 Konsonanter; meget sandsynligt skal der saaledes læses *ῥο* (se f Eks Odyss 1,70). En lign. Dannelse maa vist tænkes paa andre Steder f. Eks. Odyss 10,60: *Αἰῶλοῦ κλυτὰ*, hvor der vist maa læses *Αἰῶλοῖο κλυτὰ*. I den attiske Deklin. har vi jo Formen $\lambda\epsilon\hat{\omega}$, der maa være udviklet lidt anderledes, udgaaet fra en Form, der ligger bagved *ου*; bagv. *λαοο* ligger vist $\lambda\epsilon\omega$, hvoraf $\lambda\epsilon\hat{\omega}$ saa vilde fremgaa.

Den samme Endelse er ogsaa bleven overført ved Analogi til Hankønsstammer af 1 Deklin., og det paa en Tid, da man endnu følte det korte *ο* som Genitivmærke, saaledes *Ἀτρείδαο* (hos Homer; Bøotisk;

[p. 84]

i Dorisk: *Ἀτρείδᾶ*, hos Herodot: *Ἀτρείδεω*, dette sidste forekommer ogsaa hos Homer, men maa altid læses med Synizese). En anden Art Sammentrækning har Kyprisk og Arkadisk: navnlig til *-av*. Paa Attisk har vi *-ου*, der ikke kan være opstaaet af lydlig Vej, men maa skyldes Analogi.

En helt forskellig Endelse finde vi i Genitivendelsen i Hunkøn (1 Deklin), der synes at være *-σ*; dog har Genitiv Circumflex, men Nom. Akut.) dette forhold ligger langt tilbage i Tiden, og tyder paa at en Sammentrækning er foregaaet, at Endelsen har været *ος* ell *ες* eller lign. Paa Latin er enkelte Former tilbage (sml Gotisk: *giba*, gen:

gibōs). Denne Dannelsesmaade findes i alle, undtagen arkadisk Dialekt (Undt. Artiklen τὰς); her har vi Endelsen -av, der maa forklares som Analogi fra Maskulinum (i I Deklin.). –

Endelig har vi endelsen -os i alle de andre Stammer (=Sanskrit -as, gammellatinsk: nominus); i de nordeuropæiske Sprog har man overalt -es (baade i Slavisk og Germansk). Hvorl. Fork. har været i vor Æt mellem -os og -es, kan ikke afgøres; maaske i Forb. m. Accentforholdet. Denne Genitivendelse har Tilbøjelighed til at trække Accenten til sig; hvor Stammen har flere Former, fremtræder

[p. 85]

den svage altsaa i Genitiv (πατρ-ός, ἀνδρ-ός, νυκτός, γένεος o.s.v.); den homer. Form σπείου af σπέος er jo umulig, hvorimod σπέεος passer overalt.

Det samme -os findes ogsaa i Stammen paa Diphtonger (ikke blot Konsonanter): νᾶφος, hos Homer νεος, Attisk νέως; ligesaa i Stammen paa -ev: βασιληφ-os, der er bevaret paa Kyprisk, hvoraf βασιληφ-os fremgaar, der findes i de fleste Dialekter, paa Attisk βασιλέως. Angaaende Stammer paa -i og -v har de egl. dannet deres Genitiv lidt anderledes. En meget gammel Form er -ois og -ows, der er forsvundet paa Græsk, men man har tillige haft Dannelsesmaaden: -i-os og u-os, der altid maa have forekommet ved Stammer med langt i og n; denne Form forekommer paa Græsk, saaledes naar v har været langt (ἰχθύς, opr. m. langt v); ved -i Stammer har vi i de fleste Dialekter (undt. Attisk) denne Form helt igennem; οἰός forudsætter οφίος, altsaa samme Dannelsesmaade. Ved Siden heraf har vi andre Former, der er vanskelige at forklare: πόλεος (hos Homer^x og πόληος, endv. πόλιος; πόλεος findes ogsaa hos Tragg. og i Κοινή; i v-Stammer har vi det i Adjektiverne: τάχος, hos Herodot har vi πηχεος (for -χεφος). Hvad disse Former angaar, maa ε forklares gennem Analogiindflydelse med Flertal i Nomin. (πόλεις). Hvad πύληος

^{x)} forekommer baade med og uden Synizeses

[p. 86]

angaar skulde den tænkes opstaaet af *πολεσος*, hvor vi skulde have *πολους*, da *s*'s Bortfald følges af Sammentrækning, *ς*'s Bortfald ikke. Mest paafaldende er *πόλεως*; man kan ikke faa dem frem ad ren lydlig Vej, de maa da skyldes Paavirkning fra *βασιλεῦς* og disse Former. Muligt er det nu, at vi kan have haft *πόλης* (=βασιληι), hvorved Genitiv kan være bleven paavirket.

§ 29. Dativ og Lokativ.

Den opr. Dativendelse i vor Sprogæt har været en *i*-Diphtong (man sætter alm. *-ai*, men den første Vokal kan vi ikke sikkert bestemme): Lokativ har budt opr. paa kort *i*, men har ogsaa i mange Tilfælde endt paa Stammen. Paa Græsk er disse 2 Kasus blandede sammen; saaledes at Lok. er fortrængt af Dativ, saaat Dativ har faaet Lok's Funktioner. Tillige er de blandede sammen, saaat Lok's Form har indvirket paa Dativ; en særskilt Lok's Form har vi kun Ruiner tilbage af.

I *o*-Stammer har vi først i Dativ *-οι*; det lange *ο* fremkommer ved Sammentrækning af udlydende *o* og Endelsens første Vokal. "I" forstummer efterhaanden (tidl. i Æolisk, senere i Attisk). Herhen hører ogsaa Thessalisk Dativendelse *-ου*, idet *ου* er traadt i Stedet for *ο*, og *i* forstummet.

[p. 87]

Ved siden heraf har vi nu Rester af en Lokativ; egl. synes at forekomme dels med *-ei*, dels med *-oi* som Udlyd. Vi har paa Græsk nogle gamle aabenbart Lokativformer paa *ei*, fremtrædende som Adverbier (mest pronominale, sjæld. nominale); saaledes paa Dorisk *τουτεῖ* (=her), der altsaa egl. er en Lokativisk Dannelselse (endv. *πανδημεί, οἴκει* = *οἴκει*). Langt hyppigere er *-oi* imidlertid, paa Attisk har vi det særlig i Stednavne: *Ισθμοῖ, Ζφητοῖ, Μεγαροῖ* (i sidste Tilfælde er Endelsen brugt rent mekanisk); vi finde ogsaa Præpos. *ἐν* foran denne Form (saaledes paa Kreta: *ἐν Πριανσιοῖ*); endv. *οἴκοι, πεδοῖ* (hos Aeschylus), *ποῖ, οἶ* o.lign.; endelig i Sammentrækninger: *ὄδοιπόρος* (hos

Homer), *πυλωγενής* (ligesaa). Denne Endelse *οι* har længe været i levende Brug; visse Dialekter har endda bevaret Forskellen mellem Lokativ og Genitiv langt ned i Tiden (som Kyprisk); de fleste har opgivet Lokativen som særlig Kasus og overdraget dens Funktioner til Dativ. I enkelte Dialekter har det modsatte fundet Sted, (f Eks i Bøotisk, hvor Lokativformen er trængt igennem (ligesaa i Arkadisk, og i Eleisk). I Thessalisk synes den opr. Lokativ at være gaaet over til at fungere som Genitiv.

I *ā*-Stammer er Dativformen *-āι* (opstaaet paa samme Maade som *-ōι*). Dativen er circumfleteret.

[p. 88]

Denne Dativ har vi i alm. kendte Former. Hvorl. Lokativ opr. har været dannet i vor Sprogæt, er tvivlsomt; paa Græsk finder vi Endelsen *-αι* (sml. latinsk *Romae*, der ogsaa er opr. Lokativ). Dette *-αι* levnet kun i Ruiner; saaledes *χαμαί, μεσαι πόλιος* ("graa paa Midten"), *πυλαιμάχος* (Ar eq 1172: Tilnavn til Athene). I hvad Omfang disse 2 Kasus har været holdt ude fra hinanden er det umuligt at afgøre (da vi jo ikke kan om i Indskriften *αι* er langt eller kort). Dialekter have ogsaa her bevaret de to Kasus ved Siden af hinanden, ligesom Lokativens Form har sejret i visse Dialekter (saaledes i Bøotisk, hvor Dativen ender paa *η*). –

Ved de andre Stammer har vi Dativ endende paa *ι* (*πατρί, βασιλῆι, ἰχθῦι, πήχει, πόλι* ell *πόλει*). Dette *ι* er altid kort, men hos Homer bruges det dog langt (se Hartel: Homer. Studien). Dativen har jo opr. endt paa en Diphtong, Lokativ paa kort *ι* eller blot Stammen selv (i en eller anden Aflydsform); paa Græsk synes Dativen paa *-ι* nærmest at slutte sig til den gamle Lokativ paa *ι*. At *ι* bruges langt hos Homer kan maaske forklares af at der opr. har ligget en anden Vokal bagved; maaske er det ogsaa en metrisk Ejendommelighed. – Opr. er i Dativ Stammen fremtraadt i sin svageste Form.

Hvad *-i-* og *-v-* Stammer har vi en Levning

[89]

af Aflydsforskelle mellem Dat. og Lok. I Lok. synes vi at have Endelsen *-ē* (for opr. *-ei*),

heraf har vi meget sandsynlig en Levning i *πόλλι* (hos Homer og i ældre Attisk, i Indskrifter til 335), hvorudfra *πόλει* kan forklares ved Paavirkning fra andre Kasus, hvor Stammen fremtræder med *ε*. – Lokativ har ogsaa tit blot været Stammen alene; heraf maaske Levning i Infin. paa *-εν* ell *-μεν*. (sml. Sanskrit *nāman*, Lokativ; *nāma*, Nominativ). Alm. har man antaget at Inf. paa *-αι* ell skulde være Dativformen af *-μεν*-Formerne, men dette er meget tvivlsomt.

§ 30 Nominativ Pluralis.

I Hankøn og Hunkøn har vi dels *-ι*, dels *-εσ*, for Neutrum: *-α*. – *ι* forekommer i *-ο*- og *-α*-Stammer. Denne Dannelsesmaade genfindes i andre Sprog (f.Eks. Latin, til Dels i slaviske Sprog). Alligevel er dette *ι* ikke opr., det hører opr kun hjemme i Nom Masc af Pronominale Stammer (paa Græsk saaledes *τοί=οί*, gotisk *þai*, Oldn. *þeir*). herfra er denne Endelse ført videre og trængt ind i Masc. og har fortrængt den opr. Endelse, som ved *ο* er *-ōs* og ved *α*-Stammerne *-ās*. Denne gamle Endelse findes i Umbrisk og Oskisk, i Gotisk (*vulfōz, *gibōz*), hvor Adj. har overtaget Pronominalbøjningen (*ms*). Dernæst har denne Endelse ogsaa trængt ind i Femininum, hvor maaske den gamle Dualis-Endelse *-αι* har virket

[p. 90]

med. – Ellers har vi *-εσ*, svarende til opr. *-es* (Sanskrit *as*, men Germ. Sprog vise hen til *e*); dette føjes til den Stærke eller (naar der er 3 Former) til den mellemste (*φέρουτες*, *νικτες*, *πατέρες*, *άνέρες* (homerisk), *έυγενεες*, o.a.); ved diphtong. Stammer: *ναφες*; herodoteisk *νέες* maa skyldes Indflydelse fra andre Kasus; *βασιληφες*. Formen *-ηες* findes ikke, derimod *-εης*; oftere *-εες* (indtil sidste Halvdel af 4dje Aarh.); endv. *-ης*, der er alm. i ældre Tid; endv. *-εῖς* (første Indskriftexempel fra 378, eneraadende fra 324.). Hvad *-ης* angaar kan den ikke være opstaaet af 2 korte *e*, men af en Form som *-εης*. Formen *-εες* er ikke udviklet strængt efter Lydlovene, *ε* er kommet ind ved Analogi fra andre Kasus (f. Eks. fra akk.); *-εῖς* er sammentrukket af *-εες*, hvor dog Analogi fra *i* og *n*-Stammer har virket med. Endelig *-ηε*, hvor vi kan gætte paa, at vi har omrækning af -

ης; men sandsynlig beror disse Fomer blot paa Vaklen i Skrivemaaden.

I *ι* og *υ* Stammer med kort *ι* og *υ* dannes deres Flertal saaledes -ει-es og -ευ-es. Udenfor Attisk blive *υ*-St. usammentrukne, da *ρ* er faldet ud senere end *ς*; ved *ι*-Stamme har man i andre Dial. Tilbøjelighed til at beholde *ι* (πόλις), der ikke kan være opr.; sml. paa Attisk οἶεῖ af ὄρις, hvor *ι* ligesaa er fulgt med.

[p. 91]

§ 31 Akkusativ Pluralis.

Her har vi opr. Endelsen -ns. (maaske opr. -ms). Denne findes opr. ved *ο*-Stammer, som den fællesgræske Endelse (τόνς, λόγόνς, maaske m. bortkastet *υ*; naar følgende Ord begynd. m. Konsonant). Denne har i alm. kun holdt sig paa faa Steder (Kreta, Argivisk hvor det hedder τός foran Konsonant). I Dorisk har vi nu τώς eller τούς, τός paa de sydl. Øer, -ως ogsaa i Bøotisk, i Attisk har vi τούς, i Æolisk τοῖς (ogsaa i Eleisk: τοίρ).

I *α*-Stammerne synes vi egl. at have haft, ikke -νς, men -ās, ligesom i Nomin.; men i græsk er -νς ogsaa blevet overført til *α*-Stammer, vi faa altsaa den fællesgræske Endelse -ᾶνς: vi finde den f. Eks. paa Kreta (Gortynindskriften: τάνς o lign. I de andre Dialekter faa vi forskellige Former: Dorisk, Attisk Jonisk, Jonisk har vi τάς; Æolisk: ταις, men ikke gennemgaaende. – Hvorvidt vi har haft Former med kort *α* (Theog 60: κοῦρᾶς), ligesaa hos Theokrit, saaat der altsaa har været en opr. saadan Form.

I *ι*- og *υ* Stammerne er de opr. Former -ι-ns, -υ-ns, altsaa paa Græsk -ινς og -υνς (sml. Gotisk: gastins). Fra Kreta finde vi: τρίινς (Akk. af Talordet 3), ηυινς (af ὕνς - Søn). I de andre Dial. faa vi da -ῖς, -ῦς (πολις, hos Herodot og Homer f Eks ὄῖς; Ili. 11,245, τρῖς: Heracleaindskriften; νέκῦς hos Homer.). Ved siden heraf er -ας

[p. 92]

tidlig trængt ind fra Stammer paa en Konsonant ell. Diphtong (eller muligvis fra Stammer paa langt *ι*); og vi da vokalisation af Stamm. som i Nominativ: πολίας, νεκυας hos Homer og Herodot, γλυκεας, πηχεας; ganske ejendommelige er de attiske

Former. – *εις*, der ikke kan forklares fonetisk, det maa være Nom. benyttet som Akk. (sml. Eleisk: *χάριτερ* som Akk). I de øvrige Stammer har vi *-as*, *a* maa her forklares udfra *-ης* (sonantisk *n*), saaat *η* er blevet stavelsesdannende; *φέροντας, πατέρας, βασιλῆ[ς]ας*; hvor paa Attisk Kvantiteten er sprunget om. Ved Enstavelsesstammer synes der at have været Uoverenstemmelse til Stede: *ναϝ-as*, men Attisk *ναὺς* dannet af den vokaliske Stamme: *ναυ-*; St. *βου-* har vist derimod opr. dannet Akk Plur lidt anderl. (paa Sanskrit *gās*, *gous), paa Græsk synes den opr. Form at være *βως*, hvoraf *βους, βόας* have udviklet sig (den sidste ved Analogi). Naar vi have *εὐγενεῖς, μείζους* paa Attisk, maa det være Nom., der er anvendt som Akk. Dette finder vi fra o. 300 overført paa andre Omraader: *τούς βασιλείς* (Nom. anvendt som Akk). I Kretisk har vi for *-as*, Endelsen *-avs*: *στατηραυς*, hvilket ser ud som gammelt, men beror paa en Analogi efter *a*-Stammerne (*τίμαυς*).

Angaaende Nom. og Akk. Neutrum har vi jo fælles Form; vi genfinder her den ejendommelige Endelse

[p. 93]

a, der jo er kendt fra andre Sprog: *ὀνόματα, ρετα; ἀστε(ς)α*; af *as*-Stammen har vi hos Homer: *τεραας*, samtidig med *δέπᾱ*; egl. har man *δεπᾶ*, men maaske mindre sikkert; hos Herodot finder vi Former som *τέραα*, der maa være Analogidannelse efter Stammer paa *-ει* (*γένη*). I *ου*-Stammer har vi egl. langt *a*, hvilket ses ved Sammenligning m. andre Sprog, dette maa bero paa Sammentrækning af Stammens *o*, altsaa $o+a=\bar{a}$, men dette er før Fællesgræsk. Hos Homer finder vi undertiden $\bar{a}$, hypp. i andre Stammer: *πολλ' ἐτέᾱ* (Ilias 20,255 – Odys. 10,353); vi har da mulig en Levning af det ældre Kvantitetsforhold, men mulig ogsaa en metrisk Forlængelse. Angaaende Oprindelsen til dette *a* maa man se Johs. Schmidt; han mener, de maa opfattes som egl. kollektive Femininer (om det staar i Forb. med, at Verbet staar i Singul. ved Neutrum, kan ikke afgøres). Reminiscens af langt *a* har vi måske i *τριᾱκοντα* (Jon. *τριηκοντα*), der egl er Plur Neutrum.

§ 32 Genitiv Pluralis

Genitivmærket er paa Græsk *-ων* for opr. *-ōm* (Sanskrit: *-ām*); opr. har den vel været *-ōm*, saaat *-ōm* egl skyldes Sammentrækning, men meget tidlig er *-ōm* gennemført, som jo forudsættes overalt paa Græsk. Dette Genitivmærke føjes altid til den svageste Form af Stammen: *πατρῶν*, senere: *πατέρων*

[p. 94]

endv. *γένεων*, hvor vi ogsaa paa Akk. kan have usammentrukne Former; *ναῶν*, *ναων* (Homer *νηων*), Attisk: *νέων*. I *ι*-Stam er vel *πόλιων* den egl Form, der findes i Æol., Dor., Homer, Herodot; paa Attisk har vi *πόλεων*, dannet efter Analogi med de Former, hvor vi har *ε*; Accenten *πόλεων* tyder hen paa, at Formen heller ikke er normalt udviklet. I Stammer paa *-v-* har *ἰχθυων*, *πήχεων*, der maa være en Analogidannelse. I *ο*-Stammerne: *τῶν λόγων*, svarende til Sanskrit *açvām*; i Pronom. har vi en ejendommelig Form paa Sanskrit med *σ*: *tēṣām* (=toisōm); denne findes i forskell. Sprog overført paa andre Stammer; paa Græsk har vi det kun i enkelte Pronominalformer paa Dorisk: *τουτῶν*. Angaaende *a*-Stammer, har vi jo her faaet den pronominal Form gennemført: *αων* = for opr. *ασων* (sml. Oskisk: *azum*, lat. *earum*): Denne Form stammer altsaa fra Pronominalformen. Den fuldstændige Form *-αων* findes bevarede i visse Dialekter f.Eks Bøotisk (undt. Artiklen: *τᾶν*); hos Homer er *θεαων* Spor heraf. Paa Attisk har vi jo sammentrukne Former med *a* som herskende. I Adjektiverne i Attisk har Genit. Femin. = Gen Masc: *φίλων* (ikke: *φιλῶν*), men dette er ikke Tilfældet i andre Dialekter.

[p. 95]

§ 33 Dativ og Lokativ Pluralis.

Dativ er egl. efter sin Opr. Lokativ; Dativ har egl haft en anden Endelse (som Sansk *-bhyas*, Lat. *-bus*). *-σι* er egl Lokativ og staar i Forb. m. Sanskrit Lokativs endelse *-siv*. Heller ikke kan vi forklare *ν* i *-σιν* (*ν* ephelkystikon), hvilket neppe er opr., men må skyldes Analogi. – Hvor Stammen har optraadt i forskellige Trin, skal vi foran *-σι* vente det svageste; vi har Spor heraf i *πατράσι* (hvor *-ρα-* repræsenterer *ῥ*). Sml.

Dialektformen: *φρασί* (for *φρεσί*); ligel. *τρισί* (af *τρεῖς*), *πόλισι* der er opr. end *πόλεσι*, der skyldes Analogi og en temmelig sen Analogidannelse. I *βασιλεῦσι* har vi altid kort *ε*, selv hvor vi ellers har langt *η*. I Attisk har vi *ναῦσί*, derimod Jonisk *νηυσί*, der forudsætter *ναῦσί*. Efter konsonantiske Stammer indtræde kun de sædv. Forandringer som Følge af Sammentrækning: i *ποσί* er vel *ποσσί* (Homer) oprindeligere; endv. *φέρουσι* (for **φεροντσι*, hvor *τ* først er faldet bort, *φερονσι* forekomme da f. Eks. paa Kretisk, (*νικησανσι*); *ποιμεσι* (med bortkastet *ν*), ligel.: *φρεσί*; visse Former er ikke rigtig dannede, vi skulde vente: *α* : *ποιίμασι* (*α* for *η*); det samme i Stammer som *χαρεσσι* (hvor vi ogsaa opr. maa have haft *α*. I Stammer paa *σ* faar vi *σσ*: *ἔπες*: *ἔπεσσι*, hvoraf senere *ἔπεσι* (saal. hos Homer: *δέπασσι*)).

[p. 96]

Herhen høre vel nogle Tilfælde, hvor vi faa: *-εσσι*, dannede i Analogi med *-εσ*. Stammens Dativ; dette findes bl.a. hos Homer, i Bøotisk, Thessalisk, Nordgræsk; man har villet undgaa stærke Konsonantforandringer: saaledes fremkommer: *πόδεσσι*, *αἰγέσσι*, *πολι* ogsaa ved *εσ*-Stammer: *ἔπεσσι* *νέπεσσι*. Enkeltvis finde vi hos Homer Former med enkelt *σ*: (Il 10,486. Od. 15,557); den homer. Form: *πόδεσσι* er ogsaa en Analogidannelse. – I Herakleadialekten finde vi Dativformen *-ασσι*, men kun ved Participier (*ἐντασσι* af "at være"); disse Former kan kun forklares af, at vi her har et Minde om den gamle Aflydsvekslen; ved Siden af *-ασσι*- skulde vi vente *-ατ-*, med tilf *-σι* til *-ασσι*-. Endv. maa nævnes Overførelsen af *-οις* til andre Stammer; dette findes i Nordgræsk, i Messenisk (*ἄνδροις*, *μείνοις* *πάντοις* o.lign.).–

I o-Stammer er der lidt Vanskeligheder til Stede; vi har her dels *-οισι*, dels *-οις*; den første Form er den egentlige Lokativ, med indskudt *ι*; den anden Form kan ikke godt opfattes som en Bortkastning af *ι* af den første; vi har sandsynlig her en Levning af Instrumentalis (paa Sanskrit har den Endelse *-ις*, ligesaa paa Litauisk). – M.H.t. Fordelingen findes begge Former hos Homer (*-οισι*- hyppigst); den yngre

[p. 97]

§ 7. I (ι)	15.	§ 25 Stammerne og	
§ 8. Y (υ)	16.	Nominativ Singularis	72.
§ 9. Diphtonger	17.	§ 26 Vokativ –	80
§ 10. Uoprindelig Vokalforlængelse	23.	§ 27. Akkusativ –	81
§ 11. Vokalsammenstød	26.	§ 28 Genitiv –	82
§ 12. Tilføjede Vokaler	33.	§ 29 Dativ og Lokativ –	86
		§ 30 Nominativ Pluralis	89
§ 13. π τ κ	36.	§ 31 Akkusativ –	91.
§ 14. β δ γ	38.	§ 32. Genitiv –	93
§ 15. φ θ χ	40.	§ 33. Dativ og Lokativ –	95
§ 16. σ S	45.		
§ 17. h (spiritus asper)	48.		
§ 18. ζ	51.	Indholdsfortegnelse	99
§ 19. ς	53.		

En historisk-sammenlignende Fremstilling

af

Det græske Sprogs Bygning

Forelæsninger

af.

Professor Dr. V. Thomsen

i

Foraarssemestret 1899
og Efteraarssemestret 1899.

III Bind.

Aksel Svendsen

[p. 1]

("Det græske Sprogs Historie" : fortsat).

§ 34. Kasus i Dualis.

Denne Kasus bruges jo ikke meget; den betegner, hvad der hører parvis sammen, men denne Dannelse har ogsaa paa Græsk kunnet betegne et Begreb i Forb. med et andet Begreb, der staar i nær Forb. m. hinanden. Saal. *Αἴαντε* (homerisk) om Aias og Seukros. Hos Homer kun bruges Dualis i større Omfang. I Attisk og Bøotisk findes D. stadig i Brug; i de andre Dialekter sjældent. Fra det 4dje Aarh. synes D. at være gaaet af Brug.

D's Kasusformer er i det højeste 3, paa Græsk kun 2 Former. Endelsen i Nom. og Akk. er *-ε* for Stammer paa en Konsonant (*Αἴαντε, ὄσσε*; i Attisk) *πόλει* af *πόλεε*; *ἔχθνε*, disse 2 Former kan ikke være opr., man synes her opr. at have haft $\bar{i}$ og $\bar{v}$ (Paa Sanskrit hedder en $a\bar{c}va$ i D. $a\bar{c}v\bar{a}$ eller $a\bar{c}v\bar{a}$). I $\delta\acute{u}\omega$ har vi en Dualisform ($\delta\acute{u}\omega$ er vist opr. end $\delta\acute{u}o$); ligesaa synes $\acute{o}\kappa\tau\omega$ at være en Dualisform. I a -Stammer har vi det lange a : $\gamma\nu\acute{\omega}\mu\bar{a}$; en ren Analogidannelse m.o-Stammerne; en forholdsvis ung Dannelse, fordi a er bevaret i jonisk Attisk. Den opr. Endelse i vor Sprogæt er utvivlsom $-ai$ (maaske findes denne i latinsk $duae$). – Naar vi paa Græsk har faaet $-ai$ og paa Latin $-ae$ skyldes dette dels Indvirkning fra $-o$ Stammerne, dels Indvirkning fra Dualis. I Artiklen bruger man i Reglen

[p. 2]

Hankøn for Hunkøn, hvad der ogsaa tyder paa dens yngre Dannelse.

Desuden have vi en anden Kasusform for Genit. og Dativ: oi alle steder undtagen i a -Stammerne, hvor vi har ai (Homers $oi\ \iota\nu$ er vist ældre). I Elisk finder vi den ejendommelige Form $\delta\nu\acute{o}\iota\sigma\iota\varsigma$.

§ 35. Spor af andre Kasus.

Spørgsmaalet er, om vi af de forsvundne Kasusformer skulde have noget tilbage. Her kommer først i Betragtning Homers $-\phi\iota$ ($-\phi\iota\nu$). Disse fungerer som Instrumentalis, Lokativ og Ablativ. Ellers har Dativ og Genitiv overtaget disse Kasus' Funktioner. De bruges uden Talforskel ($\beta\iota\acute{\eta}\phi\iota\nu$, $\acute{\iota}\phi\iota$, $\nu\acute{\alpha}\upsilon\phi\iota$). Disse $-\phi\iota$ -Former indtage en ganske ejendommelig Stilling. De græske Endelser forklares ved henvisning til Sanskrit $\phi\iota$ og

φω har sikkert været 2 forskellige Endelser. Paa Homers Tid har denne Endelse sikkert været ude af regelm. Brug. Den har, naar den senere bruges, Karakteren af en Agglutination.

Andre Kasusformer er usikre. I vor Sprogstamme har man opr. haft en Ablativ paa -tōd (Sanskrit -āt). Enkelte Spor heraf har vi sikkert paa Græsk. I Gortynindskriften har vi Former : ὀπῶ = hvoraf, da jo det udlydende δ paa Græsk falder bort. Man plejer at henføre οὔτω, οὔτως hertil, idet man mente δ var blevet til σ, men dette er umuligt. Vi maatte have οὔτω

[p. 3]

og s maatte forklares ad anden Vej (sml. μέχρι, μέχρῃς). Maaske kunde det ogsaa være Instrumentalis, der opr. synes at have Endelsen ο. -ως hører kun hjemme i ο Stammer, andre som διαγερόντως ved Analogi.

Andre Levninger hvor vi mulig ogsaa [...] ἄμα er mulig een ell. anden Kasusendelse; πω er mulig en Instrumentalisform. Dorisk ταυτᾶ = paa denne Maade (=homerisk τῆ) hvor vi vist egl. har Instrumentalis af α-stammer. Ligesaa πᾶσι og πολλακῆ, der vist ogsaa er opr. Kasusformer. Endelsen -θεν og -ζε er ikke opr. Kasusendelse. Men adverbiale Dannelser (sml. Sanskrit -dhas, latinsk -tus (divinitus)).

Pronominerne

§ 36. Kasusløse Pronomina (personl. og reflektive).

Disse Pron. frembyde ejendommelige Forhold.

1 og 2 Persons personl. Pronomina.

I Nom. har vi ἐγώ og ἐγών (hos Homer kun foran Vokal); Paa Dorisk og Æolisk synes der ingen Forskel at være. Paa Bøotisk har vi ἰών, hvor γ er forsvundet og ε blevet til ι (sml. det senere ego til italiensk: io). Paa Attisk og yngre Jonisk har vi kun ἐγώ. Dette stemmer med andre Sprog; paa Sanskrit: aham * (eghom); paa Latin ego, Oldn. ek. Alle europæiske Sprog synes at forudsætte egō; naar vi paa Græsk har faaet langt o, skyldes

[p. 4]

dette sikkert Indvirkning fra Endelsen: Verbernes 1 person. I *ἐγών* er *ν* saa en efterhængt (fremhævende?) Partikel. I Nom. 2 person har vi alm. *σύ* paa græsk. Men den opr. Form er *tu*. (paa Sanskrit *tuam*, i Veda *tuam*, altsaa m. efterhængt *-am*). I dorisk *τύ* har vi *t*; I visse Dialekter har vi den gamle Udtale af *v* (saal. i Bøotisk: *του*, undertiden *τουυ*); yderligere Udvidelse har vi i *τύνη* (6 gange hos Homer). Hos Hesychios finder vi, at Lakonerne sagde *τούνη*. – Den alm. Form er imidlertid *σύ*; hvorl. *σ* er traadt ind her, kan forklares paa flere Maader; *τ* bliver alm. ikke til *σ* foran *v*, snarere i de andre Kasusformer, hvorfra da Indvirkning paa Nom.; men vistnok er det Indvirkning fra Verbets 2 Person.

Med Hensyn til de øvrige Kasus har vi i lste Pers. to Sideformer *με-*, *μο-* og *-έμε*, *έμο*. Forholdet er ikke let at afgøre, *ε* er sandsynligvis tilføjet under Indflydelse af Nominativen *ε*. I I anden Person har vi fra først af 2 Former: **t̥e-*, **t̥o-* og **t̥ne-*, **t̥no-*; den første er herskende paa Græsk; *̥* er paa et enkelt Spor nær forsvundet, enten saaledes, at det er kastet bort, dor: *τε-*, *το-*, ligesom Latin, dels har vi faaet *σ* i Stedet, og dette *σ* kan være opstaaet for *t̥*, saaledes at man kunde sammenligne *τέσσαρες*, *πέσσυρες* og dor. *τέτορες* dermed. I Akk. har vi Stammen: *μέ*, *έμί* og *σέ* af **t̥e*, dor. *τέ*; *̥* er bevaret i *τρέ σε Κρήτες* (Hesychios); kun dog

[p. 5]

Formen *τρέ* er usandsynlig, der skal vist læses *t̥e*. Af andre særlige Former for Akk. kan nævnes *τίν* = dig, som er en bøotisk Form, der forekommer hos Theokrit II Idyl; det er rimeligvis opr. en Dativ, der er brugt som Akk. under Indflydelse af *μιν*. – I Dativ har vi *μο + ι*; i 2 Pers. dor. *τοί* og i andre Dial. *σοί* for *τ̥οι*; imidlertid har man ogsaa haft en enklitisk Dativ uden *̥* **toi*, dermed stemmer *τοι* hos Homer og Partiklen *τοι* er opr. en saadan enklitisk Dativ; af særlige Dativer har vi *έμίν* og *τίν*; lign. Dannelsesform hos Homer: *τεῖν* (5 gange hos Homer), *̥* maa antages at være faldet bort inde i Ordet. – For Genitiv Singularis har man fra først af ingen særlig Form haft; senere har

man dannet den, almindeligt ved Suffixen $-\sigma\iota\omicron$, deraf $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\iota\omicron$, ved Siden $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\omicron$ (Il. 10,124), hvilken Form ligger ved att. $\acute{\epsilon}\mu\omicron\upsilon$ og ion. $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\upsilon$ For anden Person $\sigma\epsilon\iota\omicron$, $\sigma\acute{\epsilon}\omicron$, $\sigma\epsilon\upsilon$, $\sigma\omicron\upsilon$ - Ved Siden heraf har vi hos Homer Endelsen $-\theta\epsilon\nu$: $\acute{\epsilon}\mu\iota\theta\epsilon\nu$ og $\sigma\acute{\epsilon}\theta\epsilon\nu$; det er de opr. Æoliske Former. Det er opr. ablativiske Dannelser. En tredje Dannelsesmaade findes paa Dorisk ved Siden af $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\omicron$ og $\sigma\acute{\epsilon}\omicron$, men de opr. Former er $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\omicron\varsigma$, $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\upsilon\varsigma$, $\acute{\epsilon}\mu\iota\omicron\varsigma$ og $\tau\acute{\epsilon}\omicron\varsigma$, $\tau\epsilon\upsilon\varsigma$, $\tau\iota\omicron\varsigma$, $\tau\omicron\upsilon\varsigma$, $\tau\acute{\epsilon}\omicron\upsilon\varsigma$, hvilke Former er dannede ved Tillæget $-\omicron\varsigma$. Denne Vaklen i Dannelsesmaade viser, at man fra først af ingen Genitivdannelse har haft.

Pluralis dannes ved helt andre Stammer, som fra først af snarest synes at være bøjede med Singularisendelse. 1 Pers. har opr. heddet $*\mu\epsilon\iota$, 2 Pers. $*\ddot{\iota}\ddot{u}\varsigma$. Udenfor Nominativ har man be=

[p. 6]

nyttet en anden Stamme, for 1 Pers. $no-$, $ne-$, $\eta-$ ^s, for 2 Pers. $vo-$, $ve-$, $v-$ ^s; denne har desuden fra først af været udvidede ved $-sme-$; de græske Former for 1 Pers udgaa derfra : $*\eta(s)sme-$, for 2 Pers. s : $iu-sme$; for 1 og 2 Pers.

faa vi da æol. $\acute{\alpha}\mu\mu\epsilon$ og $\acute{\upsilon}\mu\mu\epsilon$, dor. og bøot. $\acute{\alpha}\mu\acute{\epsilon}$ og $\acute{\upsilon}\mu\acute{\epsilon}$, bøot. $o\upsilon\mu\acute{\epsilon}$; paa Attisk har vi Udvidelse i Akk. med $-as$: $\acute{\eta}\mu\epsilon\acute{\alpha}s$ og $\acute{\upsilon}\mu\epsilon\acute{\alpha}s$. Af denne Akk. har man dannet en ny Nom., æolisk : $\acute{\alpha}\mu\mu\epsilon\varsigma$, dor. $\acute{\alpha}\mu\epsilon\varsigma$, att-ionisk : $\acute{\eta}\mu\epsilon\epsilon\varsigma = \acute{\eta}\mu\epsilon\iota\varsigma$ og $\acute{\upsilon}\mu\epsilon\epsilon\varsigma = \acute{\upsilon}\mu\epsilon\iota\varsigma$. Dativ ender paa $-i$: æol. $\acute{\alpha}\mu\mu\iota$ og $\acute{\upsilon}\mu\mu\iota$, dor. $\acute{\alpha}\mu\iota\nu$ og $\acute{\upsilon}\mu\iota\nu$ og att-ionisk. $\acute{\eta}\mu\iota\nu$ og $\acute{\upsilon}\mu\iota\nu$; disse Former synes dannede som $\tau\iota\nu$ i Singularis. For Genitiv har man opr. ikke haft nogen Form; man har lavet en ablativisk, som man har ment at finde i $\acute{\eta}\mu\epsilon\delta-\alpha\pi\omicron\varsigma$. I Genit. har vi att-ionisk $\acute{\eta}\mu\epsilon\iota\omega\nu$ og $\acute{\upsilon}\mu\epsilon\omega\nu$, det er Akk. = Stamme + Gen.-endelsen; i $\acute{\eta}\mu\epsilon\iota\omega\nu$ har vi Paavirkning fra $\acute{\epsilon}\mu\epsilon\iota\omicron$.

Dualis har ingen andre St. : 1 Pers. $\nu\omega$; 2 Pers. $\sigma\phi\omega$, som er en uforklarlig Form, man skulde vente $*\rho\omega$; den maa være paavirket af det reflex. $\sigma\phi\epsilon$. Hos Homer har vi $\nu\acute{\omega}\iota$ og $\sigma\phi\acute{\omega}\iota$, hvor ι er en efterhængt Partikel. – Genitiv og Dativ hedder $\nu\acute{\omega}\iota\nu$ og $\sigma\phi\acute{\omega}\iota\nu$, smtrk. $\nu\hat{\omega}\nu$ og $\sigma\phi\hat{\omega}\nu$; $-i\nu$ stemmer med Dativ- og Lokativ-Endelsen.

Det refleksive Pronomen.

Dets Former i Singul. er parallelle m. Former for anden Pers.; nemlig opr. s̄ue-, s̄uo- og sēue- og sēoe. Paa Græsk finder

[p. 7]

vi dels Former begyndende med ζ og dels m. σ^c ; ζ findes jo hyppige Spor af hos Homer. I Attisk begynder det m. σ^c . Vi maa gaa ud fra en opr. Form $>h\zeta e-$. (I Zend, hva). Ved siden af $\acute{\epsilon}$ og $\zeta\acute{\epsilon}$ have vi hos Homer $\acute{\epsilon}\epsilon$ (Il. 20,151. 24,134). Denne Form kan enten være udgaaet fra sēue eller s-h ζe . I Dativ har vi $o\acute{\iota}$ og $\zeta o\iota$. Hos Homer $\acute{\epsilon}o\iota$ (Il. 13,171. Odys. 4,38). Af andre Dativdannelser maa mærkes $\zeta\acute{\iota}\nu$, $\acute{\epsilon}\acute{\iota}\nu$ (hypp.), $\epsilon\acute{u}$ (7 gange); viser hen til *s̄ue-s̄jo. Hos Herodot $\acute{\epsilon}o$, $\epsilon\acute{u}$; i Attisk $o\acute{u}$. Ved Siden heraf $\acute{\iota}\theta e\nu$ (m. opr. abl. Betydning). –

I Pluralis er Stammen $\sigma\phi e-$, der findes brugt som Akk Plur hos Homer (4 g.); paa Æolisk, hos Tragg. Ellers kun Homer og Jonisk udvidet til $\sigma\phi e-as$ (ligesaa Attisk $\sigma\phi\acute{\alpha}s$). Hertil er dannet en ny Nom. $\sigma\phi\epsilon\acute{\iota}s$ ($\sigma\phi e-\epsilon s$). I Dativ hos Homer $\sigma\phi\iota$ (altid enklitisk), $\sigma\phi\acute{\iota}\sigma\iota$, $\sigma\phi\acute{\iota}\nu$ (dorisk). Endelig Genit. $\sigma\phi\acute{\epsilon}\omega\nu$ (Att. $\sigma\phi\acute{\omega}\nu$). Beslægtet hermed er Dualis-Stammen $\sigma\phi\omega\acute{\epsilon}$ (Nom. Akk.), $\sigma\phi\omega\acute{\iota}\nu$ (Gen. Dat.). – Denne Stamme er meget besynderlig; det kan ikke være udviklet af $\sigma\zeta$. Man maa gaa ud fra Dativformen. $\sigma\phi\iota(\nu)$, hvor vi σ har en Levning af Pronominalstammen, i $\phi\iota$ et Suffiks (= latinsk -bi), altsaa $\sigma\phi\iota = bo$ lat. sibi (*s̄ue bhi(m)). Hertil har man saa Dannet Akk. $\sigma\phi e$, der maa være Analogi=

[p. 8]

dannelse og dette $\sigma\phi\acute{\epsilon}$ er saa anvendt som Grundlag for nye Dannelser. Opr. havde det reflex. Pron. ingen særlig Plur. form. – Om betydning maa siges: den opr. Betydning synes at være "selv" og har kunnet bruges reflektivt og ville saa tilb. til alle Personer. Dette træder frem i Sanskrit (svayam), de slaviske Sprog, til dels den verbale Passivdannelse i de nordiske Sprog. En saadan Betydning har vi opr. ogsaa haft hos

Homer (f.Eks. Odyss. 9, 27): ἧς γαίης = sit eget Land. Saadanne Former forekomme som Brugmann har vist hypp. i den opr. Odyssee og Iliade. De Form. det bruges til er saal. det refleks. Pron. i 3. Pers. Endel. i afhæng. Konstruktioner visende tilb. til Hovedsætning (Il. 9, 306. 690.). Endelig som Pron: for 3 Pers., visende tilb. til noget der er omtalt i det foregaaende (anaphorisk (=relativum)). Længere nede i Tiden gaar den første af disse Maader af Brug, men de 2 andre bruges stadig.

§ 37. De Kønsadskillende Pronomina

(Demonstr., relative, ubestemte Pronom.).

Disse Pron.'s Bøjning frembyde ikke saa mange Ejendommeligheder paa Græsk som i andre Sprog. M.H.t. Kasus er der næppe mere end een Form, der fremtræder afvigende af Nom. og Akk. Singul. De forudsatte Former, der opr. har endt paa ᾶ d. Nom. Neutr. τό for opr. τοῦ (=Sanskrit tad, Latin illud o.s.v.). Af andre Ejendommeligheder er

[p. 9]

der Spor tilbage i dorisk τουτωῶν. (opr. τουτο-ων) Sanskrit tēṣāṃ viser hen til *τοισων – Ganske det samme ved Nom. Maskul, opr. dannet ved Endelsen ι: τοι, τοι, hvor denne Dannelsesmaade er overført til Nominerne. Opr. har ved Bøjningen af Pronom-stammer anvendt forskellige Udvidelser (ligesom paa Sanskrit: tasmāi (Hankøn)), tasyāi (Hunkøn). Dette er vist opr., sml. gotisk samma, þizai (Oldn. þeisi). Disse Udv. er forsvindende paa Græsk paa et Par Spor nær. – Den demonstrative Stamme. Her har vi opr. Stam en Hovedstamme το, der paa Græsk er bleven afsleben til at bruges som Artikel og i de fleste Dialekter som Relativum. I Mask. og Femin. bruger vi ὁ, ἡ (Sanskrit sa, sā), altsaa ældgammelt. – Nom. Plur. τοι (ται), har vi opr. t (Sanskrit te, tas, Oldn. þeir þær,). Paa græsk har særlig i Æolisk og Jonisk-Attisk faaet oi og ai v Indflydelse fra Singul. (Det samme har vist fundet Sted i πῶς, hvor man egl. venter τῶς; ὦς = ligesom⁴ der vist egl. hører sammen m. den reflex. Pron-St., det burde vel egl. hedde *ῥσῶς).

Hertil slutter sig Pron. ὄδε, hvor der til ὁ er hængt δέ, der er en ubøjelig Partikel; en Form som τοῖςδεσσιν (homer) er en uopr. Form. Ligesaa finder vi -νι hængt efter i

Arkadisk. I Thessalisk (το)-νε. Fremdeles οὔτος, hvis Forklaring er noget usikker ; dog staar det i Forb. m. ὁ, ἄ, τό og maa være saaledes : man har opr. haft Pron. so-u (sml. navn. paa iranske Sprog) ; hertil er føjet Stammen

[p. 10]

engang til, der tillige har overtaget Bøjningerne. τοσοῦτος etc. Analogiformer. – αὐτός' Oprindelse er ganske dunkel; det betyder selv; fordobles i adskillige Dialekter, i Dorisk og i mellemgræske Dial. som αὐτὸσαυτόν, αὐτὸσαυτοῦ, μετ' αὐτὸς αὐτῶν. Vi faa saa afslebne Former: αὐσαυτόν (nogle Dial. αὐταυτόν). Betydningen ὁ αὐτός = den samme kan først være opstaaet, efter at ὁ har faaet Betydning af Artikel. Herodot εἰωυτοῦ maa da være Analogidannelse. – Vi har nu κένος efter ἐκένος ; opr. skrevet KENOS , hvormed dorisk κηνος stemmer, sandsynlig opstaaet i Smtrkning af *κεενος af opr. *κεειενος; er beslægtet med ἐκεῖ hænger sammen m. ci(tra), cis, got. hi (tysk: heute). Man har da vel opr. haft en Stamme kei- og en St. ki- ; den første har man paa Græsk. Lign. er τήνος (paa dorisk) nærmere = iste (men κήνος nærmest er = ille). – Endnu er demonstr. Stammen har vi haft i vor Sprogæt, nemlig ι (sml. Lat. is); paa Græsk har vi kun Levninger i ἴν og homer. μίν, νίν. – ὄς, ἄ, ἦ, ὄ. H-lyden er opstaaet af opr. ḡ (sml. Sanskrit: ya-s) ; opr. er det brugt som anaphorisk, men er tidl. gaet over til at bruges som Relativ. –

Den alm. Form for det spørgende og relative Pron. er τι – (enkelte Dual. σι, κι) ; den opr. Form *-qi, hvor q er bleven palatiniseret (sml. Zend ci) ; vi har opr. i Neutr. haft -τιδ

[p. 11]

(sml. quid). Ellers har vi St. τιν-, sml. Zend : cinem. Et Par ejendommelige Former: i Gortynindskr : ὄτιμι, hvor vi har en enestaaende Levning af Tillæget -σμ- som man opr. har haft i Dativ og Lokativ (altsaa *qismi). Fremdeles ἄττα (hos Homer ἄσσα Odys 19,218 f.Eks.); denne Form er en Dannelse af τι - med α altsaa τια, der kun brugt enklitisk til Ord, endende på -α; denne Form bruges jo kun ubestemt.

Ved siden heraf har vi Formen πο- (jon. κο-) *q̥uθ qu - (sml. sanskrit ka-s). Denne Form bruges jo ikke som selvstænd. Pron. , men kun i Afledninger: *πότερος, πόσος, *ποτλιος* (sanskrit kati). – Den tredje St. har Formen : τε (*qe); denne findes paa Zend ca-; heraf dannes jo Genit paa Græsk; *τέο* hos Homer, *τεῦ* hos Herod., *τοῦ* paa Attisk (*τέο* = qe-sjo ; sml. Zend. ca-bya). Endv. har vi faaet *τέω* og *τέων* og *τέοισι* (all. hos Homer), der er senere Nydannelser, da de ikke blot forudsætte τε- men ogsaa Udvidelse ved -o-. Paa Kretisk finder vi *ὄτεία* (vel af *ὄτις*), hvor vi velhar en Levning af -σμj- si σ_ι ved Dannelsen af Fem. Her Dativ (sml. Zend cahyai *qe-sjāi)

Deraf dannes jo det ubestemte relat. Pron. og andre parall. Dannelser; naar vi har i ældre Sprog *ὄππως*, hvad der lyder paa paa opr. *ὄδ-πως* (*ὄδ*, sml. *quid*). *ὄστις* er en yngre Form; den ældre hedder *ὄτις* (neutr.

[p. 12]

ὄτι (*ὄτι*); Genitiv ender paa -εο i ældre Att. Indskrifter findes stadig *ὄτου*, i Plur *ἄττα* ; I Femin. har i attisk *ἡστινος* o.s.v. Væsentligt er dette Pron. opstaaet af det relative og det ubestemte Pron. Gustav Meyer mener at *ὄ* ikke er relativ, men staar i Forb. m. det reflektive suo (græsk *su*), da vi finder en form *φότι* i en Indskrift og Spor af *φ* hos Homer.

Verbet.

Her maa nævnes et stort Værk af Curtius, der dog er ganske forældet. Ved enhver Verbalform kan der skelnes mellem

Personendelser (*λεγομεν*), Tempusstammen (*λεγομεν*),

Modusstammen (*λεγοι*).

Personendelserne. Vi har Former for 3 Personer i 3 Tal. Personend. indeholder tillige Skelnemærker mellem Aktiv og Medium

§ 38. Personendelserne i Aktiv.

Paa græsk adskilte man to Grupper af Endelser: ¹⁾ de primære (*τιθημι*), der forekomme

i Præs, Fut. Ind. og Konj. ²⁾ de sekundære (kortere): ἐτίθην : Imp. Aorist. Plusq. – En tredje Gruppe findes i Perf. Aktiv, den græske ejendommelige Gruppe, der nærmest slutter sig til de primære. – I Udtrykkene primære og sekundære maa vi ikke se en historisk Dom om Forholdet i Alder mellem de to, det er ganske Uvist. Forholdet mellem personendelser og Pronominalstammer maa

[p. 13]

vi lade staa hen. Sandsynligst er Pronominerne brugt som Endd.

I 1 Person Singularis findes den primære Endelse -μι, der hænger sammen med Pron for 1 Pers. (Stammen uden for Nom.); denne End. findes jo i visse Rækker Verber, men genfindes i visse Rækker af Sprog. (τίθημι = sansk dadhāmi, εἶμι = sanskr asmi); paa Sanskrit har man -μι gennemført : F.eks. bharami = φέρω. Sanskrit har her ført Brugen meget videre; dette kan ikke være opr. græsk φέροιμι kan ikke være opr., da Optativ opr. har de sekundære Former; det opr. har været φέροι, φέροια e.lign. I Æolisk o. lign. Dial findes -μι i alle sammentrukne Verber : κάλλημι, στεφανωμι; ligesaa paa Bøotisk : φίλειμι. I de tyske Sprog har faaet μ m tilsvarende til de græske Verber med -μι . – Den samme Endelse μι genfindes hos Homer; Konj. : ἐθέλωμι, hvor man vel har tilføjet -μι, mulig for at skaffe Forskel mellem Ind. og Konj. – I de thematiske Verber finder man Endelsen ω (i Verber paa α, ε, ο); denne Form gælder som Ind. og Konj. Det maa være den opr. Form i disse Verber; findes ikke blot i europæiske Sprog, men ogsaa i Zend. – Af sekundære Endelser for 1 Person maa mærkes: -ν af ældre m (paa Sanskrit, og Latin): ἔφερον (sansk. abharam, sml. Lat. eram). Naar hertil slutter sig Endelsen -α, der maa forklares paa samme Maade som Akk. α, udgaaet fra ῃ, saaledes ῆα fra ēsῃ.

[p. 14]

Ligeledes i Aorist. I Perf. har vi -α. I Sanskrit har -α i οἶδα > vēda; i germ. Sprog = veid, der viser hen til, at de opr. har endt paa kort Vokal. Vi har da vel opr. haft α, der er fortsat paa græsk. Dette α som Mærke paa 1 Pers. står ganske isoleret.

2 Person Singularis. Her har vi fra først af haft den primære : $-\sigma$, den sekundære : $-\sigma$ (sanskrit : bharasi, abheras). Det sekundære $-\sigma$ har vi alm. ἔφερες, φέροις o.s.v. Det primære $-\sigma$ har vi kun i Levninger : ἔσσι (ἔσ-σῖ), der maaske ikke er det opr. (sml. skr. asi), saaat vi har haft *esi, der bliver til $\epsilon\hat{i}$, som vi jo har paa græsk. Ellers har vi det blotte σ for anden Pers : τίθησ etc., i Analogi m. den sekundære Form. I de thematiske Verber faa det en mærkelig Form: φέρεῖς *bheresi, der egl skulde blive til φέρει, hvortil man saa har føjet det sekundære $-\sigma$; anden Forklaring er ikke mulig. Herfra udgaa alle Dialektformer (Theokrit συρίσδες kan ikke være opr.). – Vi har fremdeles Endelsen $-\theta\alpha$ (οἰσ- $\theta\alpha$, vetha, veizt oldn). Det er egl Endelsen for 1 Pers. Perf. ἦσθα stemmende med sanskrit asitha. Ved Siden heraf anvendes $-\theta\alpha$ paa Gr. i mange Tilfælde, hvor det er aldeles uopr. ; hos Homer ἐθέλησ- $\theta\alpha$, sjældent i optativformer; undertiden i Præs. Ind. og Imperf. (φησθα, ἔφησθα). Dette $-\theta\alpha$ frekommer kun ved σ foran, det skyldes Analogi fra $\acute{o}\tilde{\iota}\sigma\theta\alpha$ idet

[p. 15]

$\theta\alpha$ er ført videre, hvor σ saa er bleven hængende fast (Sml. egl. mærke for 2 Pers.). Sml. Dansk: du est, hvor blot t er mærke for anden Pers.). I Imperativ har vi som Udtryk for 2 Pers. alm. kun Stammen, men der fremkommer ogsaa $-\theta\iota$ (=Sansk. -dhi), der er ganske uklar: κλύθι, (=skr. ζ ru-dhi); δός, σχές, θές maa forklares paa anden Maade (ikke opstaaet af δόθι o.s.v.).

3. Person Singularis. Her har vi den primære $-ti$ og den sekundære $-t$. Den sekundære Endelse $-t$: vi har opr. i Imp. haft *ebheret (Sansk. abharat), gr. ἔφερε; vi har t i lat. erat. I Opt. faar vi φέροι (*bheroit). Endelsen $-ti$ findes kun uforandret i $\acute{\epsilon}\sigma\text{-}\tau\iota$ (Sansk. asti); paa Dorisk findes $-\tau\iota$ i Stammærker: τίθητι, hvor anden Dial. har $-\sigma\iota$ (sansk. dadhāti); i Æolisk findes i 3 Pers. τιθη. $-\sigma\iota$ findes endv hos Homer anvendt i Konj: $\acute{\epsilon}\iota\pi\eta\sigma\iota$ etc; endv. er det Spørgsmaal om man skal skrive ι eller ikke, saal. f.Eks. ἔχρησιν maa være det rette: saal. bliver det en Nydannelse, hvor man har føjet $-\sigma\iota$ til det færdige Verbum. Uden for Stammærker har man i Præs og Fut Former som φέρει (i alle Dial.); man venter φερετι. Det maa være en Nydannelse, i Analogi m. anden Pers:

φέρεις, altsaa først efter at denne Form er dannet. Dette er så overført til Konjunktiv, men m. lange Vokaler. – En særlig Form findes i Perf. οἶδ_ε (sanskrit: veda), δέδορκε (dadarça)

[p. 16]

Her har ωι ingen Spor af -τ; heller ikke i de germanske Sprog. Der har sandsynlig ikke været anden Forskel end Vokalformen mellem 1 og 3 Person (en Form som ἔδειξ_ε skifter Analogi m. Perf. I Imperativ har vi Endelsen -τω, der maa svare til sanskrit. -tāt, der svarer et til latinsk -tōd (estod, facitod), ligesom paa Oskisk -tud; vi maa opr have haft -tod; men dette er vist snarere en Partikel føjet til 3 Pers for at betegne Imper) p. gr. af Ligheden med tredje Persons t.

I 1 Pers. Pluralis har vi ingen Forskel i Urendelserne. (Men Endelsen er ikke den samme i alle Dial. I Dorisk har vi -μες (φέρομες), der minder om lat. -mus (ferimus); den anden Endelse -μεν er den alm. i alle de øvrige Diat. Paa Sanskrit har vi nu dels den primære: -mas; som den sekundære Endelse har vi -ma; det ligger da nær at antage at -μες har været den primære, -μεν har sandsynligvis opr. sluttet sig til den sekundære, der maa hedde -με, men ν volder da Vanskeligheder (muligvis er m blevet fordoblet με-μ)

I 2 Pers. Plur har vi kun en Form gennemført: -τε her har vi opr. haft Forskel (paa Sanskrit: primær: -tha, sekundær: -ta < -te); den sidste har paa Græsk fortrængt den anden.

[p. 17]

3 Pers. Plur. adskiller sig fra 3 Per. Singularis ved et ν: -ντι og -ντ. Den første er bevaret fuldstændig i Dorisk: φέροντι, φάντι, δίδουντι etc. ; i Bøotisk er τ forandret til θ: καλέονθι, ἔχωνθι; i Arkadisk er τ forandret til σ: πρίωνσι ; og endelig de alm. , hvor ν er faldet bort: Æolisk: φέροισι, δίδοισι; de att. jonisk: φέρουσι, φᾶσι. I disse Tilfælde ender Stammen paa Vokal; ender den paa Konsonant maa der en Stavelse til: ved es-ήτε,

indtræder en Vokalforandring: σ - $\epsilon\nu\tau\iota$ (hertil svarer Skr. santi og dorisk: $\acute{\epsilon}\nu\tau\iota$); ved $\acute{\eta}\tau\iota$ er der paa græsk altid foregaaet en Forandring saal. at vi faar $-\alpha\nu\tau\iota$ (for $-\alpha\tau\iota$, som vi skulde vente), udviklende sig til att-jon. : $-\alpha\sigma\iota$; saal. $\delta\epsilon\iota\kappa\nu\acute{\nu}\alpha\sigma\iota$; Oprindelsen er ikke rigtig klar: sanskr. semuánti skulde egl hedde * sunuenti , ligesom $\acute{\iota}\alpha\sigma\iota$, skr. $\gamma\alpha\tau\iota$ (* ienti); $\acute{\epsilon}\alpha\sigma\iota$ (hos Homer.) skulde udspringe af esanti , men denne Form kan ikke bringes i Overensstemmelse m. de andre; saal. har vi faaet $\tau\iota\theta\acute{\epsilon}\alpha\sigma\iota$ (og $\tau\iota\theta\epsilon\iota\sigma\iota$), der maa være en Kontamination m. de andre nydannede Former for 3 Pers.; saal. har vi hos Herodot : $\acute{\iota}\sigma\tau\acute{\epsilon}\alpha\sigma\iota$, hvor vi opr. maa have haft: $\acute{\iota}\sigma\tau\alpha\nu\tau\iota$. I 3 Pers Perf. har vi faaet samme Endelse: dor. $\tau\epsilon\theta\nu\acute{\epsilon}\kappa\alpha\nu\tau\iota$ (bøot: $\delta\epsilon\delta\omega\kappa\alpha\nu\theta\iota$), der alle er Nydannelser; den opr. Endelse maa have indeholdt r: sanskr. – ur (sml. maaske lat. $-\bar{e}re$). – I den sekundære Endelse maatte τ forsvinde, saal. faas: $\acute{\epsilon}\phi\epsilon\rho\omicron\nu$ (* $\acute{\epsilon}bheront$);

[p. 18]

her skal det paa Dorisk hedde $\acute{\epsilon}\phi\acute{\epsilon}\rho\omicron\iota$ (ikke $\acute{\epsilon}\phi\epsilon\rho\omicron\nu$), en Reminiscens m den oprindelige dobbelte Udlyd (Saaledes: $\acute{\epsilon}\phi\alpha\nu$, $\acute{\epsilon}\beta\alpha\nu$, $\acute{\epsilon}\delta\omicron\nu$ (= $\acute{\epsilon}\delta\omicron\sigma\alpha\nu$); i nogle Dial. finder vi her Nydannelse, saal. dorisk $\acute{\alpha}\nu\acute{\epsilon}\theta\epsilon\alpha\nu$, udviklet af $-\text{nt}$ til $-\text{at}$, hvor t er faldet bort og ν er føjet til : Analogi med 3 Pers. Former som $\acute{\epsilon}\beta\eta\sigma\alpha\nu$, $\acute{\epsilon}\delta\omicron\sigma\alpha\nu$ maa bero paa Analogidannelse, dels fra $\acute{\eta}\sigma\alpha\nu$, hvor σ skyldes Indflydelse fra 2 Pers. σ ($\acute{\eta}\sigma\tau\epsilon$), dels fra 1 Aorist: $\acute{\epsilon}\lambda\nu\sigma\alpha$; $\acute{\epsilon}\beta\eta\sigma\alpha\nu$ føles efterhaanden som Flertal til $\acute{\epsilon}\beta\eta\nu$, hvorved $-\sigma\alpha\nu$ efterhaanden bliver den Endelse for Aorist i 3 Pers. Plur, der vinder Overhaand.

1 Pers Dualis har vi opr. haft en Endelse med $-\nu$ (sml. sanskrit $-\text{vas}$). Men den har græsk opgivet

2 og 3 Pers. Dualis har vi i sanskrit den primære 2 $-\text{thas}$ og 3 ta og den sekundære $-\text{tam}$, $-\text{tam}$; de sekundære Former er altsaa anvendt paa græsk, $-\tau\omicron\nu$ og $-\tau\acute{\alpha}\nu$ (att. $\tau\eta\nu$). Her er foregaaet en Udjævning paa græsk, idet de sekund. har fortrængt de primære, men tillige er Personerne forandrede. Hos Homer finder man hypp. $-\tau\omicron\nu$ brugt som 3 Pers. i de historiske Tider (Il. 13,345. 18,583. 10,363). Hos attiske Forf. finde m hypp. $-\tau\eta\nu$ brugt som 2 Pers. i de historiske Tider (saal. Plat. Euthyd 273 E. 294

E. *ἐυρέτην, ἔστην* = i *Zvare*). Elmsley mente at *-του* var opr. Præsensendelse, *-την* opr. historisk Tidsendelse (tiltraadt af Cobet); Curtius

[p. 19]

har protesteret og vist med Rette. Men Vaklen har der været.

§ 39. Personendelserne i Medium

Medium er en meget gammel Form, findes i Sanskrit og de iranske Sprog; men Rester har vi i Gotisk og de germanske Sprog. Det opr. Betydningsforhold mellem Aktiv og Medium, se Dines Andersen: Verbets Genera. – De opr. Endelser er *-μαι, -σαι, -ται* (paralleller med *-μι, -σι, -τι*); hermed stemmer Sanskrit: 2 Pers. *-sē*, 3 Pers. *-tē* (men i 1 Pers. *e ē*). Man har opr. haft 2 Former af Medium, en Form paa *μ* parallelt i Verberne paa *-μι*, en uden *μ* til andre Verber. Græsk har gennemført den første, Sanskrit den sidste. *-μαι* er saa ogsaa paa græsk blevet overført til Perf.

I 2 Person maa *σ* alm. regem. falder bort efter Vokal, saaledes *φέραι* (*φέρη, φέρει*; homer *δίξηαι, μέμνηαι*); men derimod *ἔγραψαι*, men i Analogi hermed faas f.Eks. : *μειμνησαι* (Il. 23,648 og altid i Attisk). Ligel. faas *-σαι* i Præs. af de athematiske Verber (*ἵστασαι, τίθησαι* v. Siden af *τίθαι*). – Angaaende Vokaler maa mærkes, at der er Forskel i Dialekterne; for *a* faar man selvfølgelig *η* i jonisk ; i æolisk faar man *ο*, der maaske kan skyldes Indflydelse fra den sekundære Endelse (*τέτακτοι*).

De sekundære Endelser er *-μᾶν* (att. *-μην*), *-σο*, *-το*.

[p. 20]

Hermed stemmer for 3 Person Sanskrit *-ta*; 2 Pers *-σο* synes at være i god Overensstemmelse m. 3 Pers. men vi kan ikke paavise den uden for græsk; paa Sanskrit har vi *-thās* (opr. **thēs*); maaske har vi opr. haft 2 Slags Endelser. Til 1 Pers. *-μᾶν* har vi heller ikke noget tilsvarende i andre Sprog. I 2 Pers. *-σο* behandles *σ* ligesom i *-σαι*: saaledes faar vi: *-ἔφερο* (*ἐφίρου*) af *ἔφεροσο* ; ligesaa *φεροιο* (for *φέροισο*) og *ἔφερ* o.s.v.; *ἔθου* = *ἔθεο* (af *τίθημι*). Efter en Konsonant bevares jo *σ* og dette overføres til andre Former: *ἔλέλυσσο, ἵστασο* o.s.v.– Imp. Med. har man tilsyneladende samme Endelser : -

σο; det er tvivlsomt, om man har den samme Endelse her som i den sekundære Endelse.

Hertil skiller sig nærmest 3 Pers. Pluralis: den prim. *-νται*; den sekund. *-ντο* (Sanskr. *-ntē*, *-nta*). Har der gaaet en Konsonant foran, er *ν* bleven vokaliseret, hvor vi maa gaa ud fra *-ηται*, hvorfra græsk *-αται* og *-ατο* (saml. Sanskr. *-atē* og *-ata*); saaledes hos Homer *ῆαται*, *ῆατο* (*εῖαται* er vist ikke rigtig); Roden er egl *ēs*, hvorved vi faar *ēs-ηται*; Formen *ῆνται* er en Nydannelse i Analogi m. *ῆμαι*. I ældre attiske Indskrifter findes Exempler herpaa: *γεγράφαται*. *-αται*, *-ατο* forekommer ogsaa efter *ι* og Diphthongen endende paa *-i*: *κεκλίαται* (Il. 16,68 og Odys 1,25 andet Expl.). I Optativ har vi

[p. 21]

det samme i det ældre Sprog: *γενοίατο* (*γενοίντο*) er en yngre Dannelse); her skulde *ι* egl. falde bort; men Analogien m. de andre Former har holdt den; bortkastet er det i *κέαται*. Saal. ogsaa efter *υ*: *είρναται*, men ogsaa *είρυνται*. Efter *η* og *ω* forekommer Exempler, der dog maa betragtes som Nydannelse: *βεβλήαται* (Il. 11,657, Odys 14,282); men ogsaa *μέμνηντο* (Il. 17,364). Maaske staar det i Forb. med, at en Vokal afkortes foran *ντ*, naar man vil bevare *η*, byder *-αι* sig af sig selv. Ellers finder vi hos Herodot en del mærkelige Former: *δυνέαται*, *ἀπικεατο* (Aorist), ganske besynderlige Former.

1 og 2 Person Pluralis. Her har vi for 1 Pers. Endelsen *-μεθα* (æolisk *-μεθεν* vel ikke opr. Form), der genfindes i de Sprog, der har bevaret Mediumendelserne. Paa Sanskr har man *make* (prim) og *maki* (sekund), paa Zend: *-maidē* (*-medhai). Hos Homer findes jo ogsaa *-μεσθα*, der kun kan skyldes Indflydelse fra andre Former, hvor vi har *σθ*, saal. fra 2 Pers. Her har vi jo *-σθε* (paa Sanskrit: prim. *-dhuē* og *dhuam*), egl skulde vi have ventet *-θε* paa græsk; *σ* som vi har paa græsk maa skyldes en Indflydelse fra enkelte Tilfælde, hvor *σ* har hjemme, som i *ῆσθε*, hvor *σ* hører til Stammen, og fra *πέπυσθε*.

I Dualis har vi sikre Former for 2 og 3 Person: *-σθον*

[p. 22]

σθην med lign. Forhold som i Aktiv. Forholdet maa opr. været et andet. – For 1 Pers Dual. er *-μεθον* en Nydannelse, som endda er tvivlsom. – Forbindelsen *-σθ-* er vist overalt opstaaet saal., at det er udgaaet fra et vist begrænset Antal Tilfælde, hvor det opr. har hjemme, men er saa ført videre; saal. i Infin.; svarende til Sanskrit *-dhyai* skulde man vente *-θαι*, men *σ* er saa slæbt med; men *-σθ-* maa opfattes som Fællesgræsk; paa Kretisk findes herfor *-θθ-*, paa Lokrisk *-στ-* (sml. 2 Person paa *-σθα*, sml. kansk, vilst paa Dansk, udgaaet fra *vedst*)

§ 40. Augment

Herved forstaas den ejendommelige Forøgelse af Stammen fortil i de hist. Tider. Samme Fænomen findes i Sanskrit, i de iranske Sprog, Armenisk. Det maa altsaa være et ældgammelt Fænomen. Det syllabiske A's *ε* svarer til Sanskrit *a-*, Armenisk *e-* (*e* maa være opr.). Dette *e* er vel levning af et opr. selvstændigt Ord, der betød "dengang" e.lign.; senere er det saa smeltet sammen (*é bhéran* til *ébheran*); dette maa være foregaaet meget tidligt). Undertiden finder vi jo *η* som A. (i *δύναμαι, βούλομαι, μέλλω*), dette betragtes af Gramm som Attisk, det findes ikke hos Homer; *ἡμελλε* findes i Hesiod Theog. 888. Theog. 906. Ellers kun i Attisk, i Indskrift først efter 288; hos Attiske Digtere sjældent.

[p. 23]

Nogle har ment, at det er parallelt med Sanskrit *ā*, men herimod strider dets sene Fremkomst paa græsk. Det må sikkert skyldes Analogidannelse med et Verbum, der har begyndt med *ε* og derfor har faaet *η*, der maa da her tænkes paa *ἔθελω* og *ἦθελου* ved siden af *θείλω*, viser da de 3 Verber Betydning kommer *ἐθέλω* nær. Andre Former med *η* er vanskeligere at forklare; det er tildels i Verbalstammer begyndende med *ϝ*, men Forklaringen maa være en lignende som den nys omtalte. I en Form som *ἦειδη* er *η* meget mærkeligt: vi har opr. *ἔϝειδη*; men *ἦειδη* ligger jo ogsaa bag den attiske. Den er vel dannet af en Verbalstamme med et prothetisk *ε* : *εϝειδ-* (ligesom i homer.

ἔεισάμενος). Ligesaa er ἑώρων vanskelig at forklare; nogle har ment, at vi her har noget lign. med en Form m. prothetisk ε (af ἠορων); men denne Omsætning af ἠο til εω er kun attisk, men ἑώρων findes ogsaa i en Indskrift fra Epidauros. Denne Form er vel dannet af en anden Stamme end i Præsens, nl: ρωρ-. Naar Stammen begynder med ρ, fordobles ρ og vi faa c. Overalt hvor vi på gr. har ρ i Forlyd, har der opr. været Vokal Sammenstød: saal. ῥεω, opr. -σρ-, altsaa *esreṷom. Hos Homer har man lign. Tendens ved λ, ν, μ: Forklaringen er her den samme: ἔννεον af νεύω (af opr. *sneṷ-); i ἔλλαβε er denne Forklaring

[p. 24]

ikke saa god, man kan ikke paavise at den opr. har begyndt med ν, saad der maaske her er Analogi til Stede. ἔδδαισε er opstaaet af ἔδραισε. I en Række Tilfælde faa vi syllabisk Augment til Trods for at Stammer begynder med Vokal; men der har der altid opr. begyndt m. Konsonant: ἔαξα, men ἄγνυμι har Stammen *φαγ-; Formen ἔαγην er mærkelig < *ἡἄγην, ligesaa ἔαλων < *ἡἄλων; begge Former maa repræsentere Formen begynd m. ερ; saal. εὔαδον hos Homer af *sṷad; er ligefrem galt; saal. ogsaa ῥέανασσε, ῥέειπον, ἔεσσατο (Odys 14,295), ἑωθουν (ρωδ-), ἑώνουμην; ἔηκα beror ogsaa paa at ἰημα opr. begynder med s. Undertiden smtrks en Kons. m. Vokal, saal. fremkommer ει (ε+ε, ε+ι); saal. faas εἰθίζον (af ἐθίζω opr. opr. ρεθίζω, sml. sanskrit svadhā), εἰλκον til ἑλκω, hvor vi har Spor baade af s og ρ, maaske opr. sρ, εἰργαζόμεν, εἶρπον (for ἐέρπον), εἶπομην (, εἶχον (-σεχ-), εἰστηκει (ἐσεστη-); εἶδον for ἐριδον.

Temporalt Augm. viser sig i at kort Vokal forlænges (ᾶ, ε, ο til ā (att-jon : η), η, ω); opr. har det vel bestaaet af e, der er smeltet sammen med den følgende Vokal. Men Forlængelsen er gammel : ἡᾶ (for ἡᾶσα) svare til skr. āsam (*esṷ); ligesaa ἡᾶ = gik; ligesaa (af St. ει). Naar et Ord begynder med en Diphtong med ε eller ν, skulde der ventes at indtræde Afkortning (ai - aw); hos

[p. 25]

Homer har man alm. Former uden Augment (*αἴτεε*); men i Attisk altid *ῆτουν* etc., der er dannede i Analogi, og gaar videre til f.Eks. *ῥέκουν*, der maa af meget sen Oprindelse, da det opr. begynder med *ρ*. – Naar det begynder med *ι* eller *υ*, skulde vi heller ikke vente Forlængelse. Hos Homer forekommer 4-5 Explr paa Forlængelse (Ody 10,359 – Ilias 1,431. 2,17 – Il. 1,362 *ἱκανει* dels med lang, dels med kort *ι*). Verbet *ἰάλλω* og *ἰκάνω* har vist ogsaa opr. begyndt med *ρ*, saal Former med langt *ι* maa være nye. Hos Homer findes intet Explr paa Forlængelse af *υ* som Augment. –

Tilføjelse og Udeladelse af Augment. Hos Homer udelades hypp. Augm.; ligesaa i Sanskrit i Vedaerne; her benytter man i Hoveds. Augmentet med Accenten, i Bisætninger kastes Accenten hen paa Stammen og da bortkastes Augmentet hypp. (*ábhūt-abhūt*). Det opr. Forhold paa græsk kan vi ikke forklare. Uklarheden er bleven greben af Digtersproget, hvorimod det talte Sprog ikke har taalt denne Frihed. –

Det syllabiske Augm. findes her kun udeladt hos Digterne; rent tilsyneladende udelades det i *χρήν*, da *χρή* opr. er Substantiv (= *χρή ἦν*). Plusq kan Augm. jævnlig udelades. I de iterative Former paa *-σκου* benyttes ikke Augment. – Det temporale Augm er i det hele friere. Her mangler det ogsaa hos Herodot, særl. ved sammenstødende

[p. 26]

Konsonanter: *ἀπαλλάσσετο*. Hos Attikerne kan man finde Explr herpaa. I Plusq findes hos Attik. *ἠκηκόειν*, og altid *ἐλήλυθα*; ved *ο* anvendes Augm sjældent. : *ὀπολώειν* (Thuk. 4,133,1); *διωρωρυκτω* findes i alle Hss til Xen Anab 7,8,14.–

Augmentets Stilling. Det har altid sin Plads foran Verbalstammen, efter Præpositioner (skr. *pany-agat* = *περι-έβη*). Imidlertid findes der jo Undtagelser, idet Augm. findes anbragte saal., naar Verbet er afledt: *ἦναντι* = *ούμην* er det alm., men man finder ogsaa en Form som *ὑπώπτειν*, *ἀπεδήμησα*, der ikke er sammensatte, men afl. (*ἐξέκκλησίαζον*); man finder dem ogsaa i Verber, der synes dannede af Præpos., men ikke er det: af *δαιτάω* (af *διαίτα*), saal.: *διήτησα* (ja endog *ἐδιήτησα*); ligesaa *διακόνεω*:

διηκόνου (men alm. ἐδιακόνου). Men ogsaa omvendt finder man Explr; i Verber, der fuldstændig er blevne eet enkelt Verbum, da det enkelte Ord ikke mer bruges: καθέυδω : ἐκάθευδον ; ligesaa ἀμφιέννυμι : ἡμφίεσα

Stammerne. I Verberne har man en Række Forskellige Bøjningsstammer (τυπτο, τυπτε, τυψ, mens τυπ er Verbalstammen). – I Præsensstammerne forekommer 2 forskellige Slags Stammer, endende paa o eller ε (thematisk Præsensdannelse); i den anden

[p. 27]

Gruppe føjes Endelsen umiddelbart til Stammen (i -μι Verber : Athematiske Præsensstammer).

§ 41. Athematiske Præsensstammer.

Denne har opr. optraadt i en stærkere Form (Singul. Aktiv : Præs. og Imperf., saml. : Konjunktiv) og i en svagere Stamme (andre Former).

Præsensstammen = Verbalstammen.

Stammen endende paa Vokal: εἶμι, hvor εἰ- er den stærkere Form, mens vi i ἴμεν har den svagere (sml. skr. ēmi plur. imas). Dette beror jo paa Accentforhold. Hvoraf dannes jo Imperf. ἦα, hvor der ogsaa opr. er Veksel, men η-Formen er paa græsk trængt igennem i Flertal. En Form som ἴοιμι er dannet som de thematisk Verber. – φημι (φᾶμι) i Fler. φᾶμεν; ligesaa St. -στα i ἔστην (parall. m. ἔφην) hvor; ἐπίσταμαι (samme Rod som i ἔστημι) blot svagere Form; κείμαι, hvor εἰ er gennemført (ingen Spor af -ι-), κείται stemmer m. skr. çētē.

Stammen endende paa Konsonant: εσ- (at være), m. 1 Person: ἐσ-μι. 2 Pers. ἐσ-σι og εἶ (fra ἐσι, sml. skr. āsi). 3 Pers.: ἐσ-τι. – εσ er den stærke Form; i Plural. er der indtraadt. Svækkelse idet Accenten falder paa Endelsen og ε falder bort: skr. smas (lat. sumus); paa græsk er ε indsat: hos Homer: εἶμεν, dor. εἰμέν,

[p. 28]

att. $\acute{\epsilon}\sigma\mu\epsilon\nu$; de beror paa, at ϵ er bleven genindsat $\acute{\epsilon}\sigma\mu\epsilon\nu$ er da en ren Analogidannelse for $\acute{\epsilon}\sigma\mu\epsilon\nu$ (for $\acute{\epsilon}sm-$); 2 Pers. $\acute{\epsilon}\sigma\text{-}\tau\epsilon$; 3 Pers. skr. santi, opr. * $s\acute{e}nti$, der vel nærmest findes i dorisk: $\acute{\epsilon}\nu\tau\iota$ (skulde egl. være bleven til $\acute{\epsilon}\nu\tau\iota$); hvorfra $\acute{\epsilon}\iota\sigma\acute{\iota}$ kan udgaa, $\acute{\epsilon}\iota\sigma\iota$ er en Analogidannelse. – Sml. at Participiet paa Dorisk dannes analogt hermed: $\acute{\epsilon}\nu\tau\text{-}$, egl. skulde man vente $\epsilon\nu\tau$, altsaa at $a\tau$, her af finder vi en Levning i Gortynindskriften $\acute{\iota}\alpha\tau\tau\alpha\iota$ (= $\acute{\epsilon}\alpha\sigma\sigma\alpha$). Formen $\acute{\epsilon}\omega\nu$ og $\acute{\omega}\nu$ er Nydannelser, dannet i Analogi m. Former af de tematiske Stammer. – Det samme gælder Konjunktiv $\acute{\epsilon}\omega$ og $\acute{\omega}$ af opr. * $es\acute{o}$ (svarer til latinsk: *ero*). – Optativ: $\acute{\epsilon}\acute{\iota}\eta\nu$, hvor der atter er kommet ϵ foran, repræsenterende * $es\acute{i}em$ (lat. *siem*, skr. *syām* – Imper.: $\acute{\iota}\sigma\theta\iota$, dannet af det rent konsonantiske s (sml. Zend *zdi*, * $s\text{-}dhi$) – Imperf. 1 Person: $\acute{\eta}\alpha$ er den opr., hvor $\acute{\eta}$ og $\acute{\epsilon}\alpha$ opstaar, af opr. * $\acute{\epsilon}sm\acute{o}$ (sml. skr. *āsam*), men kunde ogsaa være Perf. $\acute{\epsilon}\alpha$ (sml. skr. *āsa*); $\acute{\eta}\nu$ er en yngre Form, hvor ν er det sædv. Personmærke, da man har faaet η som Stamme. 2 Pers: $\acute{\eta}\sigma\theta\alpha$ maa opr. være Perf. (skr. *asitha*); Herodots $\acute{\epsilon}\alpha\sigma$ er en Nydannelse. 3 Pers.: $\acute{\eta}\varsigma$ (dorisk) er opr. for * $\acute{\epsilon}s\text{-}t$; $\acute{\eta}\nu$ er en vanskelig Form at forklare, maa vel staa for $\acute{\eta}\epsilon\nu$, hvor den sidste Del er vokset fast, hvorfor er vanskeligt at sige; $\acute{\eta}\epsilon$ vilde være en opr. Perf., men ν mærkværdig: $\acute{\eta}\mu\epsilon\nu$ (uden s) regelmæssig. Vi træffe en Form som $\acute{\eta}\sigma\tau\epsilon$

[p. 29]

og $\acute{\eta}\tau\epsilon$ jævnedes, hvor $\acute{\eta}\sigma\tau\epsilon$ er det opr. ($\acute{\eta}\sigma\tau\omicron\nu$, sml. skr. *astam*) $\acute{\eta}\tau\epsilon$, $\acute{\eta}\tau\omicron\nu$ maa være Analogidannelser m. 1 Pers. 3 Pers.: $\acute{\eta}\nu$ (dorisk) staar for * $\acute{\eta}\alpha\nu$ for * $es\text{-}\acute{n}\acute{o}$, hvor t falder bort og $\acute{n}$ i Udlyd bliver til $\alpha\nu$ (sml. skr. *asam*). $\acute{\eta}\sigma\alpha\nu$ skyldes Indflydelse fra 2 Person ($\acute{\eta}\sigma\tau\epsilon$). – Hos Homer har vi adskillige vanskelige Former: $\acute{\epsilon}\eta\nu$, $\acute{\epsilon}\eta\sigma\theta\alpha$, som vi maa lade staa her. – I Sent-græsk faa vi mediae Former: $\acute{\eta}\mu\eta\nu$, paa Nygræsk $\acute{\epsilon}\acute{\iota}\mu\alpha\iota$ (udt. *imae*). – En anden Stamme har vi $\acute{\eta}\mu\alpha\iota$, 3 Pers. $\acute{\eta}\sigma\tau\alpha\iota$ (skr. *āstē*), med Roden es ; i 3 Pers Flertal $\acute{\eta}\alpha\tau\alpha\iota$ (* $es\text{-}\acute{n}\acute{t}\alpha\iota$), $\acute{\eta}\nu\tau\alpha\iota$ er dannet af $\acute{\eta}\mu\alpha\iota$, idet $\acute{\eta}$ føles som Stamme. Der synes ikke at være Grund til h , men i $\acute{\eta}\alpha\tau\alpha\iota$ det kan forklares af $es\ \acute{\alpha}\tau\alpha\iota$ * $eh\acute{\alpha}\tau\alpha\iota$ * $\acute{\eta}\alpha\tau\alpha\iota$. Men gennemført. – Af andre maa mærkes $\acute{\eta}\mu\acute{\iota}$ (dorisk 3 Pers. $\acute{\eta}\tau\acute{\iota}$, ellers $\acute{\eta}\sigma\acute{\iota}$), med Rodformen η ; men i andre Sprog finder vi kun lat. *aio* og skr. *aha*, der viser opr.

aspireret g (*agh-), saa at det måske har endt opr. paa Konsonant. – Hertil slutter flere Verber sig med flerstavellesstamme: ἄγαμαι, den thematiske Tillæg (yngre er ἀγαομαι); Roden her er vanskelig at finde. – ἔραμαι (attisk ἐράω), m. St. ἐρα- (maaske hænger sammen m. skr. ari - Ven). – κρέμα - μαίligesaa; δῖε-μαι, sml. skr. diyami; ἴεμαι = higer efter, hos Homer (ἴημι har kort ι) opr. ϕιε-μαι, i Forb. med skr. vī-, at ile, stræbe efter. ἀημι for ἀϕημι, hvor

[p. 30]

det maa forklares at der er sat a foran (opr. ϕη-, sml. ventus, vind, skr. vā-); ὄνομαι, i Aorist ὄνοσομαι tyde hen paa Rod, der opr. har endt paa Konsonant (o har maaske været Forslag)

Præsensstammen dannet ved Reduplikation.

Reduplikation har vel opr. været Fordobling af Roden., men efterhaanden afslebet. Her har vi alm. ι i Redupl.= Af Stavelsen, men er maaske neppe opr. βα- har vi βιβάζω, der forudsætter βίβαμι, hertil svarer paa skr. ga- (Præs. gi-ga-ti); Et andet Expl ἵσταμι (att.jonisk: η), opr. sistami (skr. ti-ṣtha-mi, sml. latinsk si-sto). δύννημι, hvor vi maa gaa ud fra ονᾶ-, hvor Redupl- er sat efter o; denne Rod er ellers uklar. ε i Rodlyden har τίθημι, hvor lang Vokal er det opr. mens τιθεμεν er svækket (skr. da-dhā-mi); visse Former er Nydannelser. τίθει (af τιθεσ, dannet efter thematiske Former), ligesaa ἐτίθεσ, hvilket fører videre til 1 Pers.: ἐτίθειν. Parallelt hermed er ἴημι, hvor en Konsonant er forsvundet, for *sisēmi (sml. lat. sero for *si-so, ogsaa St. sē- og sã- græsk ἦ og ἐ). Betydningen af jo lidt anderledes. Med o har vi δίδωμι (skr. dadāmi); her ogsaa δίδου ἐδίδου etc. dannet thematisk. Undertiden er lang Vokal gennemført; δίζημαι synes at være redupl. af ζῆτιώ; κίχημι, hvor η er gennemført (kun κιχείην), hvad Roden staar i Forb. m. en usikkert (man kan smlgn. det med gauga).

[p. 31]

Andre Former er πιπίπρημι og πίμπλημι, hvor μ vist maa skyldes Indflydelse fra andre Dannelsesformer (som πιμ = πλάνω, parallelt med λαμβάνω). Roden maa opr. have

endt paa Konsonant pel, men paa græsk behandlet som endende paa Vokal.

Dannelse med Tillæg af Næselyd (-να, -νυ). Dette genfinder vi tildels paa Sanskrit. -να forekomme dels med langt a (att-jon. η), dels m. kort; lang Vokal finder vi i Singul. Aktiv, kort i de øvrige (sml. Skr.-nā, -nī). I Enkelthederne er der ikke saa stor Overensstemmelse, og de afveksle da ogsaa hyppigt med thematiske Endelser. Hos Homer har vi δαμνυμι, i Pass εδα i Aorist ἐδαμασσα, endv. finder vi δαμάω og δαμάζω; endv. κίρνημι, Aor. ἐκέρασσα, ligesaa σκίδνημι (=σκεδαννυμι); δύνυμαι, μάρναμαι. I de fleste Stammer paa -να forekommer de til Tostavelserstammer paa a uden ν (δαμνᾶ-, δαμα-), vi har da vel opr. L-stavelserstammer og ν maa da betragte som Indskud foran ν (opr. * dāma hvor n saa indskydes foran a). Se Holg. Pedersen Indog. II. – Hyppigere er -νυ (sml. skr. -no og -nu, opr. neu og (svag Form) nu). Paa Vokal er u gennemført, vi har kun langt og kort u (ū, ü). Sandsynlig har vi ogsaa her 2 stavelserstammer paa u, hvor u er indskudt foran. Men Forholdet er her meget indviklet. Homerisk τάνυται

[p. 32]

Il. 17,393) stemmer m. skr. tanutē identisk med tanu- (-hjud, sml. lat. tenuis); u hører med til Stammen. Vi har endv. τινύ-μαι (beslægtet med τίνω = *τινῶ), sml. 3 Pers. i skr. cinutē. ἄρνυμαι (besl. m. ἄρος = Vinding) m. Aorist. ἠρόμην (Inf. ἀρέσθαι) hængende sammen med ἀρετή (men har intet med ἀείρω *ἀφείρω at gøre). ὄρνυμι (sml skr. ṛnomi). Efter l indtræder Assimilation: ὄλλυμι (for ὄλλυμι), ὄμνυμι, ἄγνυμι, μίγνυμι ell. rettere μείγνυμι, ζεύγνυμι, δείκνυμι, hvor vi i Roden finder Grundtrinnet; Dette Suffiks er ført videre, saaat ν fordobles undertiden; i ἔννυμι (Herod. εἴνυμι og Il. 23,135), Roden er φες og Præs. φες-νυ, der kunde udvikles til εἴνυμι, men νυ er ejendommelig; ligesaa σπέννυμι (St. σπες -< sges); ligesaa ζώννυμι (stamme m σ), sml ζωστήρ (lith. jūsta). Her har altsaa νυ sin opr. af opr. σ, men alligevel mærkværdig lydudvikling, vi venter saal. εἴνυμι men ikke ἔννυμι. Bruggmann mener, at σ har trængt sig ind igen fra de andre Former, saaat man fik ἔσνυμι og heraf vilde νυ kunne forklares; en yngre Forb. σν bliver nemlig altid til νυ (πελοποννησος for -πος-νησος); dette kunde

ogsaa blive mulig ved Betragtning af ἠμφίεσμαι o.lign. – Men efterhaanden har man faaet andre Former ved Analogi: ῥώννυμι (ῥώμη), χώννυμι (sen Form), στρώννυμι

[p. 33]

og yngre Form στορέννυμι, men aller oprindeligeste er στόρνυμι (deraf στρω og στρώννυμι). Saaledes πετάννυμι, σπελάννυμι o.s.v. alle nye Former, der skyldes Analogien.

§ 42. Thematiske Præsensdannelser (Verb. paa -o).

Verbet optræder endende paa o og e vekslende efter bestemte Regler; o mest foran Næselyd og i Optativ, samt 1 Pers. Sing. Ind og Konj ellers ε. Dette stemmer vist med Opr. Veksel, men Aarsagen kan vi intet sige om. Disse Stammer bruges jo i Præs, Imperf og 2 Aorist. Hertil hører den største Del af Verberne. Men vi har flere Tilfælde. Vi har ¹⁾ Præs. stamme = Verbalst. + o, eller ²⁾ Præs. dann ved Redupl., ³⁾ ι ⁴⁾ ved ῑ ⁵⁾ ved Næselyd ⁶⁾ ved σκ.

¹⁾ Præsensstammen = Verbalstammen + {ε^o}

Vi har her alm. Rodvokalen ε (λέγω etc., χέω), endv. ει (λείπω, πείθω), ἀμείβω) og ευ (φένγω, πεύθομαι, γεύω (egl. geuso sml. gūsto)) – Men vi finder ogsaa andre Rodvokaler, ā. For Eksempel: Saal. ἦδομαι, suād (sml. skr. svadatē = ἦ*ται); saal. λήθω (egl. lāθω) Oprindeliger end λανθάνω (Aorist ἔλαθον); σήπω, aorist: ἀσᾶπην; i ἄγω har vi altid kort a, ligesaa αυ, αι: αἴθω, αῦω (og αῦω = tørrer), antænder, til αῦω Stammen saus-. Endv. har ἄρῆγω, ὄρομαι, τρώγω; det sidste er maaske opr. Perf. -dannelse. – ι og υ er sjælden men forekommer dog: τίω (baade kort og langt ι) opr.

[p. 34]

τείω (f.eks. i Arkadisk), udenfor Præsens er τει den opr. Stamme: ἔτεισα, vi maa maaske gaa ud fra *τιω. Veksel mell. lang og kort Vokal finder vi τρίβω; Endelig har vi γλυφω; kan maaske være en Levning af en Præsensstamme i sin svageste Form m. Accent paa Endelsen; derimod τῦφω langt υ, der staar i Forb. m. skr. dhāpayāmi; men vi har ogsaa

paa græsk: ἐτύφην, der maa skyldes Analogi;

– ²⁾ Præsens dannet ved Reduplikation.

Ikke hyppigt. Roden optræder altid i sin svageste Form: μι|μυ|ω; γι|γυ|ομα, πι|πτ|ω, ἴ|σχι|ω (i Reduplikationstavelse egl hi-σχ-ω (for si-σχ-ω), men h falder bort foran χ); saaledes vist ogsaa: ἰάχω (for ἴ|ἴα|χω); endv. redupl. er τικτω (Roden τεκ-, altsaa egl τι|τκ|ω) men her er foregaaet Omsætning)

³⁾ Præsens dannet ved ι

Meget udbredt i vor Sprogæt (facio, capio skr. τῶζα, παζ-α (= *specio), svid-α; oldn. hefja, vitja). Paa græsk har vi særlig mange, hvoraf dog mange Nydannelse og sekundær Dannelsesmaade; men denne Dannelsesmaade er tit fordunklet ved Lydovergange.

Ved Formen -ι ο ε - er Roden optraadt alm. i sin svageste

Form og Accenten er gerne bleven kastet over paa Udlyden; paa græsk er dette stærkt udvisket. – Undertiden optræder Reduplikationen i Forbindelse hermed.

Det er ikke sikkert, om dette ι kan optræde som ι

[p. 35]

ἰδίω synes at svare til ι, men endv. skulde vi have ventet ζ; ἐσθίω er en Nydannelse hos Homer: ἔσθω vel egl ἔδω). Der indtræder i Reglen forskell. Forandringer: har vi haft -λι- faa vi -λλ; saml. ἄλλομαι = salio (*salio, opr. lj, saa mouilleret l og derefter λλ.); βάλλω (ved opr. balio, *galio), paa Arkadisk δέλλω; i στέλλω finder vi Roden i sit Grundtrin; i ἀγγέλλω har vi Afledning af ἄγγελος; ligesaa δαιδάλλω (forarbejder m. Kunst) af Δαίδαλος; hvorvidt ὀφείλω hører herhen, er tvivlsomt, æol. ὀφέλλω kunde passe, bøot: ὀφείλω svarer til opr. ὀφηλω, saaat det maaske opr. er opstaaet ved Assimilation. – Derimod -ρ ι- naar a gaar foran, faar vi for -αιρ- tit: αιν; ν saal. βαίνω (* gm-jo), ligesaa φαίνω, χαίρω, σαίρω, τιταίνω (* ti- tjo); ποιμαίνω o.s.v. er Afledninger (af ποιμαν-) af Stammer i svag Form; μαρμαίρω (af μαρμαρ-βος). – Efter andre Vokaler faa vi νν og ρρ: φθέρρω (æol.) af

φθερ-ι, hvor jon-att. φθείρω, men arkad. φθήρω, med *v*: κτείνω. Med *ι* faa vi κρίνω (æol. κρίνω), ligesaa σίνομαι, (æol. σίννομαι); men κρίνω og κλίνω maa være Præsensdannelse med *v* (sml. κέκλιμαι, og ældre ἐκλίζην); vi har altsaa opr. faa -n- til, men hertil endv. -ι-; σικτίρω synes at være rigtigere end σικτείρω. Med *v* indtræder den sædv. Behandling: κύρω (hos Homer) – Efter opr. δ og γ + ι indtræder Assimilation,
[p. 36]

saa at vi faa ζ (δδ): ἔζομαι (for ἐδ-ομαι), sml. sitja); ἵζω maa vel svare til sid-ι (men maaske ogsaa reduplikation); ὄζω for ὀδ-ι; φράζω for φραδ-ι (sml. ἔφραδον); ἐλπίζω. Med γ faa vi κράζω (ἐκραγον i Aorist, altsaa Præs egl κραγ-ι); ῥέζω (med Roden ῥerg, hvor vi i Præsens skulde have den svageste Form ῥrg-ι, hvor man skulde vente ῥάζω, i ἔρδω staar for φερδω; νίζω (i Forb. m̄ for νιγιο; men her optræder γ som β ell τ, hvor det ikke optræder ... ..); σαλπίζω; ἀρπάζω (ἀρπαγ-); hertil har sluttet sig en Mængde Afledninger; denne Afledning hører opr. hjemme i Stammer paa δ og γ; man faar da δικάζω, νομίζω. – κ, χ + ι, τ, θ + ι bliver Resultatet σσ (vekslende m. ττ.): ἐλεύσσα (besl. m. λεύκ-ος), πέσσω, fut. πέψω (Roden findes i Skr. παῖ, altsaa *peq (i Præs. *peq-ι), ὄσσομαι (besl. m. ὀπ-; men Verb. udgaaet fra den opr. Form oq), κερύσσω (κερυκ-ι), λίσσομαι i Aorist. λιτέσθαι (Rod λιτ-). Undertiden sammenblandet m. σο ζ: σφάττω og σφάζω saal. paa Att. jævnsides. – Efter Vokal bortfalder præsensdannende ι regelmæssig; dog Spor, hvor der i Virkeligheden er bortfaldet en Konsonant (σ, ρ): ναίω, ἔνασσα (Rodf. νασ- , altsaa νασ-ι, hvor s falder bort), λιλαίομαι (redupliceret Dannelse og D. v. ι), sml. skr. las-yami
[p. 37]

(sml. dansk: Lyst); τελέω (hos Homer ogsaa τελείω) m. Stammen τελεσ- (τελεσ-ι, hvor σ forsvinder); δαίω for *δάφιω, beslægt m skr.: dava; καίω opr. κᾶφιω (i Fut. καύσω), ligesaa κλαίω; κλήιω (att. κλείω), dannet af Stammen i κᾶφι-ι. – Efter Vokaler plejer ι at falde bort, saal. i φύω, æol. φύιω; ligesaa er vist τιω opr. *τιιω; δράω ligesaa; ἐμέω egl

φεμεω.

Herhen hører den store Masse afledte Verber: τιμάω, ποιέω, μισθύω: se Johanneson: de derivatis verbis contractis 1886 Upsala. Det er for største-Delen Nominativer med μ : τιμά- μ -ιω. Udenfor Præsens har vi regelm. lang Vokal, men i Præs. sandsynligvis kort, men ogsaa Eksplr paa lang Vokal: μενοινηησι, ὑπνώοντες; men disse er vist neppe opr, men skyldes Indflydelse fra andre Tempusstammer.

I flere Dialekter er der indtraadt Ejendommeligheder, idet alle disse Verber blive bøjede i Analogi med Verber paa - μ : φίλημι. Dette kan vist neppe være gammel (til trods for Paralleller i andre Sprog); ved φιλετε til φιλητες falde flere Former sammen med μ -Verber og derved Udjævning. I flere Dialekter finder man Melleformer:

ἀδικήμενος

⁴⁾ Præsens dannet ved τ

Dette er sjældent udenfor Græsk (lat. plecto, mulig pecto). Paa Græsk forekommer τ sj. udenfor Forb. $\pi\tau$, baade

[p. 38]

ar Roden ender paa β , og paa ϕ , β : βάπτω (Rod: βαφ-), κρύπτω (ligesaa κρυφ-), βλάπτω (Rod: βλαβ-). Disse t-Dannelser forekommer kun efter Læbelyd, hvorefter vi tillige ikke finder μ ; man maa da vist antage at τ repræsenterer opr. μ : altsaa τύπτω for τυπ-ιω (ligesaa πτύω kan staa for sp μ w); fremsat af Grassmann og efterhaanden antaget af de fleste. Ret sandsynligt er det i hvert Tilfælde. At man har faa overalt, kan kun forklares ved, at der er foregaaet en Udjævning: Man har følt τ som Mærke for Præsens.

(Om Overgangen maa den være foregaaet $\mu^v > \mu >$, sml. fransk sapiat, sap-ch-, sache).

Dette hænger sig saa videre ved Analogi: (homer.):

ἐνίπτω for ἐνίσσω, Etymologien er usikker: ἐνίπτω maa dog være en senere Form fremgaaet af ἐνένιπε; ligesaa πέπτω for πέσσω (under Indflydelse af πέψω o.lign.);

νίπτω for νίζω (m. opr. g)

⁵⁾ Præsens dannet ved Nasal.

Denne Dannelse er ikke overord. hypp., men forekommer dog i adskillige Former paa Græsk (sml. scindo, rumpo, hvortil man ikke har lign paa Gr.). Derimod har man paa Gr. faaet Nydannelse uden tilsvarende i andre Sprog. I det hele er der her foregaaet mange Udjævninger, saaat Undersøgelsen bliver vanskelig.

[p. 39]

Almindeligt i Præs er -νω- (sml. lat. lino, sino sterno, oldn. fregna), saal. δάκνω, κάμνω, τέμνω (og τάμνω i jon. og dor.) πίπνω (sekundær Dannelse for πίπνημι hos Homer); sandsynlig ogsaa i βούλομαι (βόλλομαι ??dor??, og thess.: δέλλω); πίνω, en besynderlig Form, uden tilsvarende i andre Sprog; "i" i Roden byder her paa redupl. Form (sml. skr. pibami, lat. bibo), man venter πίπω (πίβω), men finder πίνω, der maa skyldes Analogidannelser.

Alm. er ogsaa -ανω, hvor det forb. m. Nasal ogsaa i Rodtilstanden, og denne Nasal har ud vel opr. været til Stede; men denne Dannelse blevet til til forskellige: Tider. άνω repræs. vel -νω, men Opr. usikker: λιμπαάνω (v. Siden af λείπω, sml. lat. linquō); άνδάνω (Rod. sjad), λαμβάνω (eller Rod λαβ-), λανθάνω og den sikkert ældre λήθω; λαγγίνω m Perf λίλυγα; μανθάνω, τυγχάνω, πυνθάνομαι. Denne Dannelse byder sig, men de forskell. Former kan ikke forklares. I αυξάνω og άμαρτάνω, άπεχθάνομαι, kunde man ikke have Nasal i Roden; hos Homer ¹ ισχάνω, ² έρυκάνω, ³ πιμπλάνω (¹ og ³ -άνω til redupl. Form).

Opr. -νρω bliver til -νω med lang Vokal foran, men paa Attisk kort Vokal (sml. ξείνος og ξένος af ξενρος). Saaledes φθάνω (att. φθάνω), udgaaet af φθα-νρω; ligesaa άνω, φθίνω (Sided. άνω og φθίνουμαι). - ικάνω

[p. 40]

κίχανω o.a. høre vist ogsaa herhen.

Af andre Former kan vi mærke : δαμνάω = δάμνημι

⁶⁾ Præsens dannet ved -σκω

Inchoativbetydning findes ikke paa Gr. (som den gør paa Latin), lige saal. paa skr. -scha; Roden optræder da gerne i den svageste Form: βά|σκω (skr. gacchanu), ἀρέ|σκω; μεθύ|σκω, ἠβά|σκω. Af særl. Former mærkes μίσγω, der maa høre herhen; opr. maa det have heddet μιγσκω, hvor vi saa har faaet γ med fra μίγνυμι. Saal. πάσχω af παθ-σκω; θνήσκω (opr. θνα-σκω; θνα svageste Form af stærkere θανα). Ogsaa redupl. Former: διδάσκω (γιγνώσκω, διδράσκω, μιμνήσκω, εἶσκω (for φεφικσκω, sml. εἰκα). – εὐρίσκω, στερίσκω er sekundære Dannelser, men hvorfra Analogien er udgaaet, vides ikke. – Disse Former med -σκ- have jo faaet særl. iterativ Betydning i jonisk: φάσκει, βάσκει, der opr. er Imperf. til Præs φάσκω, βάσκω, men Imperf. form. har holdt sig og udløst sig fra Præs. formerne og have afgivet Grundlaget for senere Dannelselse: ἕσκει (var), hvor ἕσκω aldrig har eksisteret; ja endog til Aorist. αὐδήσασκε, ἴδესκε (hvor Augm. aldrig bruges).

§43. Det stærke (andet) Aorist Aktiv og Medium.

Imellem en Aor. St. og en Præs. St. er der ingen tydelig Forskel (ἐβη - ἐφη); kun i stærk Aorist dannes der ikke

[p. 41]

noget [...]; de betegner en indtrædende Handling (ikke en fortløbende). Udviklingen er dunkel, opr. vel kun et begrænset Antal Dannelser m. aoristisk Betydning. Om man har lign. Dannelselse paa andre Sprog, er ikke sikkert. – Her finder vi nu en tilsv. Dobbeltthed som i Præsensstammen dels thematiske, dels athematiske. – Vi faa saal. i ἐβην, ἐφθην, ἔστην; ἔπτατο (opr.). Med langt e: ἔθην (ἔθεν paa dor.); i Med. kort ε. Med lang Vokal: πλήθω, βλήθω. Med kort og lang o: ἔδον, ἔγων; med ι og υ: ἔχυτο. – I de thematiske Verber er Endevokaler opr. bleven accentueret, hvorfor Roden optræde i sin svageste Form: ἔλιτο (πελ-), σχεῖν (σεχ-), ἐφευγον (φευγ-), ἔδρακον, λαχεῖν, θανείν, ἔταμον. Som Regel bevares ε kun, naar den ikke kunde udelades. – Reduplicerede Aorister faa undet. ejend. kausativ Betydning (ligeran i Skr.): ἐπέφνον (Rod φν, sml φόνος), ἐσπόμην (Inf hos Homer: ἀοπεσθαι), ἐπέφραδω, λέλαχον (Il. 7,80), λέλαθον; ἀγαγεῖν, ὄρωρον; ligesaa

εἰπεῖν (m. St. *φειπ-*), *φειπ*, maa staa for *φεφειπ* og *φεφεπ* af St. *φειπ*.—

§44. Det sigmatiske Aorist (1 Aorist)

Dannes ved Tilføjelse af σ (ligesaa paa Sansk, sml. paa Latin: scripsi). Paa græsk er denne Brug meget udstrakt. Stammen ender Alm. paa σ , hvilket særlig ses i Konj.; saal. faar vi ἔδειξα (for $-\sigma\eta$). Herfra har a bredt sig videre, saaat Stammen ender paa $-\sigma a$: Hos Homer er saa=

[p. 42]

danne σ - Dannelser tit overført til tematiske Stammer: βήσεται, ἴξον, δύσεται etc., men dette er forsvundet i det senere Sprog. Paa den anden Side kan visse Former være bevarede, hvor St. fremtræde endende konsonantisk, særlig mediale Former: hos Homer: δεκτο kan være 2 Aorist, men staar muligvis for δεκ-σ-το (hvad der vilde svare til ὑποδέξομαι); ligesaa λέκτο (m Konj: λέξωμαι). — Selve σ er bevaret overalt, hvor det slutter sig til explosiv Konsonant eller Hvislelyd: ἔτυψα, ἐτέλεσσα, ἐδίκασσα (i att. enkelt σ). Naar en flydende Konsonant staar foran, indtræder jo de bekendte Forandringer. ἐσεεσσα \ \ ἐστεεσσα til ἔστειλα. Efter en Vokal skulde σ (mell. 2 Vokaler) falde bort; ἐφιλησα maa skyldes Systemtvang, Indflydelse fra Former, hvor σ er bevaret. Argivisk og Elisk: ἐποιηα beror paa at disse Dial. har foretaget en yngre Forandring af σ til h.

§45. Aorist Passiv

Herfor har vi to Dannelsesmaader, dels m η (i Elisk a) og dels $\theta\eta$ (i Elisk θa). Begge disse er ejendommelige for Græsk, altsaa Nydannelser; opr. maa søges udenfor Græsk i Analogidannelser. De have jo, hvad Form angaar, Form af et aktivt uthematisk Aorist m. intrans. Betydning, hvorfor Analogien dertil vel maa søges i intrans. Dannelse paa G. Udgangspunktet for Analogien er vanskelig at klargøre. Den opr. Form

[p. 43]

er 2 Aorist (η); Brugmann har opstillet en Forklaring, hvorefter Udgangspunktet maa tages i homer. ἔβλην (Od. 21,15), der skulde være intrans. aorist. dannelse, ligesaa fra

Ἐσβην, hvorfra man saa skulde have faaet ἐβάλην, ἐμίγην o.s.v. bredende sig mere og mere. Men dette er usikkert; men i denne Retning maa Forklaringen søges. Selve Roden optræder i Alm. i sin svageste Form, men dog m. mange Krysninger. – Aorist med -θη maa være en endnu yngre Dannelse, sluttende sig til -η=Dannelsen. Men Forklaringen af dette er endnu vanskeligere. Wackernagel (Kuhn I 30B, 302), gaar ud fra 2 Pers Med paa Sansk: -thas, hvortil vilde svare paa Græsk -θης; man kunde antage, at denne har hørt hjemme i -μι Verber, mens de endnu har haft -σο; man kunde saa antage: ἐδομην, ἐδοθης, ἐδοτο som Bøjning og ἐδοθης kunde saa ved Indvirkning have skabt ἐδόθην etc. Hele denne Forklaring er skarpsindig, men kun Hypotese.

§46. Futurum.

Mærket er jo $-\sigma_{\epsilon}^0$, der jo føjes til Verbalst.; i vor Sprogæt finder vi paa Skr. en lign. Dannelsesmaade: -sya; denne genfindes i Lithauisk (dû-siu), der stærkt ligne gr. δώσω. Men paa Gr. har vi ikke Spor af j. Mange mene derfor, at gr. Fut. maa skilles fra Skr. og Lith, og at Gr. Fut. kun er aoristisk Konjunktiv paa σ. Snarest beror den paa en Sammenblanding af flere Forhold.

[p. 44]

Efter Konsonant (undt. efter λ ρ μ ν) føjes σ ligefrem til: δείξω, τύψω o.s.v.; efter Vokal: δώσω, φιλήσω etc. Efter Stamme paa λ, ρ, μ, ν faa vi andre Former; her fremtræder en Udvidelse af Stammen med kort ε, hvorefter σ falder bort (sml. γέν-σις; μεμε-σις); saal. μενε-σο til μενεω, βαλώ o.s.v. Tilsvarende Former finder vi undertiden hvor der ikke er flydende Konsonanter: μαχομαι, εδεομαι. Ellers kan efter en kort Vokal σ kastes bort: καλεω, καλεω; τελέω, hvor Verbalst. egl er τελες-. I ældre Tid synes dette, kun naar der foran ε gaar λ μ ν ρ; saaledes ἐλάω. Dette føres saa videre og Formerne paa -αω bruges saa som Fut. til Verber paa -αζω. Ved Verber paa -ιζω faar vi Former paa -ιῶ (for -ιεω), der først fremtræder i en sen Tid som Analogidannelser; (κομιῶ forekommer all. i Ody. 15,546). – For Former paa -σω finder vi i Dorisk (og delvis i Med. i att-jon) Former paa -σέω, σέομαι (i att: πεσοῦμαι, πεσεονται all. i Il. 11,824). Disse Former har man ment -: I

var en Levning af j der findes paa Skr. og Lith., men det er umuligt. Det er specielle Former, der maa være Analogidannelser, Sammenblandinger af Former paa -σ og paa -εω. Ved siden af det alm. Fut (dannet af Verbalst.) finder vi spec. Fut., dannede af Tempusstammer: *μεμνήσομαι, κεκολλάσεται*, o.s.v.; dernæst

[p. 45]

dannes der jo Fut. af pass. Aoriststammer (men hos Homer kun *μιγήσεται* m. intrans. Betydning); derimod ingen Form paa -θησεται hos Homer, først senere: Endelig har vi andre Udtryk for Fut. end alm. Fut-dannelser; saal. *εἶμι*, o.s.v., der staar i Forb. m. noget ældgammelt i vor Sprogæt, hvor man bruger Præs som Fut (ogsaa i den germ. Sprogæt; jeg faar Fut til jeg har, det bliver Fut til det er.); saal. vist ogsaa *ἔδομαι* jeg vil spise; *πίομαι* der begge er Præs. former m. Fut-betydning; *χέω* o.a.

§ 47. Perfektstammer.

Den græske Dannelsesmaade genfindes i de indisk-iranske, i Latin, i de germ. Sprog (den stærke Fortidsform). Af Momenterne, der medvirke maa nævnes Redupl., der jo egl har bestaaet i en Gentagelse af Roden. Men all. inden Sprogene skilles, er der indtraadt Afslibninger. Naar Roden begynder m. Konson. gentages den m. kort ε (*δέδοκα*, skr. *dadarca*; sml. ogsaa skr. *tutōda* og lat. *tutudi* (for opr. *tetudi*)). Vi maa opr. ha haft ε overalt, o, u beror paa yngre Former. Ved Formen begyndende m. *ϕ* faa vi f.Eks: *ϕεφοργα* (til *ἔοργα*), *ϕεφεργασμαι* til *εὔργασμαι*. Ved Aspirationen gentages Aspiraten ikke, men tenuis gentages; *τέθηκα* (skr. *dadhaca*); i oskisk *fefakust* ser man, at man opr. maa have haft Aspirat. Naar Roden begynder m. en Konsonantfork., gælder jo særl. Regler. I det højeste den første gentages (nl. v. *muta cum liquida*), ellers kun ε:

[p. 46]

δέδρακα, πέπτωκα (sml. skr. *tatrē*; gotisk *gai grot*), *μέμνημαι; κέκτημαι*, dog ogsaa *έκτημαι* (Il. 9,402), i Gortynindskr: *ἔγραπται* (for sæd *γγ-*); derimod *ἔσπαρκα, ἔζεγγμαι*; kun *ἔστημαι* visende hen til opr. *se-sta*. (sml. de forskell. Maader. skr. *ta-sthaú*, lat *ste-ti*, got *skaiskaid*). Til *εἶμαρται* maa tænkes opr. *se-smeϑ-*. Ved ρ indtræder en Fordobling, da

man jo alm. har haft *φρ* eller *σρ*: *ἐργωμαι* for *σε-σρωμαι*; *ῥερυπωμένα* (Od. 6,59) er en mærkelig Form. Naar Roden begynder m Vokal, finder vi dels Forlængelse (det opr.), *ὤφληκα* o.s.v., dels Gentagelse af Begyndelsesvokalen i Forb. m. den efterfølgende Konsonant, saal. at den følgende Vokal i Alm. forlænges: saal. *ὄλωλα*, *ἀραρυῖα*; denne Dannelsesmaade synes ikke at være opr. Regelm. har vi *εὔρηκα* o.s.v.; undtagelsesvis har vi *φοῖδα* uden Augment. – Stammen fremtræder i den opr. Perf., dels i sin *ο*-Form (i Singularis Aktiv), derimod i den svageste Form (de andre Former); dette er ældgammelt. – Paa Aflydsforholdet har vi Ruiner i *οῖδα*, i Plur. *φίδμεν* (opr m Accent paa Endelsen); *ἴσμεν*, *ἴσασι* beror paa Analogi m *ἴστα*, hvor *σ* er paa sin Plads foran *τ* (dette er ført videre i æolisk). I *κοινη* gennemføres *οι* – ogsaa i Plur. *πέποιθα*, den svageste Form i hom. *ἐπεπιθμην*;

[p. 47]

ἔοικα i Plur. *εἴκτον*; *δεῖδω* sandsynlig en gammel Perf., 1 Pers skulde egl hedde *δέδφοικα*; Plur dertil *δείδιμεν* er opr: *δεδφιμεν*; *γέγωνα*, i Plur. *γέγαμεν* (hvor *a* svare til *υ*); *μέμονα*, Plur *μέμαμεν*, *τέτροφα* i Med *τέτρεμμαι*; til *-βα-*: *βέβηκα*, men *βέβαμεν*; *ἔστηκα*, *ἔσταμεν*. – Den opr. Perf. Dannelse er jo bleven fordoblet ved visse Nydannelser specielle for Græsk; først den aspirerede Perfektum, der ikke forekommer hos Homer; hos Herodot og Thukydid kun i St. enden paa en *-k-* eller *p-* Lyd, baade med og uden Omlyd (*τέτροφα* etc., men *τέταχα*, *βέβλαφα*). Forholdet er følgende: det udgaa opr. fra mediale Former: hvor vi foran Personmærket *θ* faa *φ* eller *χ*, : *τέταχθε*, dette er bleven overført til 3 Person: *τετάχεται*; herfra har man dannet Aktiv: *τέταχα*. dette forklarer, hvorfor det bliver ved *k* eller *p* Lyd, thi foran *θ* bliver en *t*-Lyd til *σ*. – En anden Nydannelse er den med *-κα*; hos Homer finder vi kun en Snes Explr, kun hvor St ender paa lang Vokal; senere blev v alle St paa Vokal, i jonisk-attisk ogsaa i St. paa liqūida eller *σ*-Lyd. Disse Former er yngre; *ka* kan opr. kun have hørt hjemme i et vist Antal Tilfælde, hvor man har haft en Rodform paa *κ* ved Siden af den opr., saa af *διδωμα* ogsaa Roden *δωκ-*, hvoraf *δε-δωκ-α* er i sin Orden. (ogsaa paa Skr. *da-* og *daç-*). Ligesaa

τίθηκα (sml. fac-io); ligesaa ὄλλυμι og ὀλέκω, hvoraf ὠλεκ-α. Fra saadanne St. maa Perf. dannelser være gaaet ud og har saa ført det videre og videre. -κα kan saa føjes til Roden i den o-Form: δέδοικα ἀφέωκα (Herakleainskr.) Perf til ἀφιημι; dog alm. til Verbalstammen ligefrem: βεβηκα, τέθηκα (τέθεικα først fra 1 Aarh f. Chr.). Dette breder sig jo videre: ἔσπαρκα, ἔστηλα. Saa faar vi κεκόμικα. Til Perf. slutter sig

Plusquamperfektum, dannet paa 2 Maader, dels som Augmenttempus til Perf. (m. samme Form af Stammen): ἐδείδισαν (for ἐδεδισαν), ἐπέπιτμεν, ἐκγεγάτην. Ellers faa vi mere gennemgaaende Plusq som en Afledning af Perf og frembydende Berørringer m. sigmatisk Aorist, og hvor Aflyd ikke mere fremtræder: ἐλελοιπεα (af *-εσα), senere til -η; dette -εσα frembyder Lighedspunkter m. den sigmat. Aorist. I anden Person faa vi -εις, i 3 Pers -ει, hvor vi ved Analogi hermed i Attisk faa den yngre Form -ειν. Dette svarer til lat. fecerim (r opstaaet af s); Forbilledet for denne Dannelser ligger langt tilbage i Tiden; men den videre gennemførelse af denne Dannelselse tilhører de enkelte Sprog. Saal. ἦδει for *ἦειδεσα, ἦστε for *ἦειστι; til Konj. εἶδέω maa svare *ἦειδεσω (=lat. videro), til opr. εἶδείην maa svare ἦειδοῖην (=lat. viderim); de har altsaa deres Rod langt tilbage i Sproget.

§ 48. Modi

I Indikativ er der jo intet særligt at mærke. {I det følgende foreslår jeg, at vi lader teksten stå, som den er.- Det er værre at forsøge at normalisere!}

Mærket for Konjunktiv er {ε̅}; dette træde frem særlig i ældre Tid, hvor St. ikke ender paa {ε̅}; naar St. ender paa {ε̅} bliver Konj. mærket {η̅} I 2 og 3 Pers. synes φέρης og φέρη at være de opr. uden iota subscriptum, φέρης og φέρη maa forklares i Analogi m. φέρεις etc. Hos Homer faar vi en Række Explr paa kort Vokal: ἵομεν (hvor man skulde have ventet ειο-μεν); til εἶμι har vi ἔω, *ἔσο (=ero); fremdeles ἐπιβηομεν

(hos Herod. ἐπιβεωμεν); στηομεν, θηομεν etc; disse Former kan i deres Dannelselse ikke være opr. Ligesaa τραπήομεν, εἶδομεν (som Perf Konj); πεποίθομεν (hos Homer); og navnlig i σ-Aorister, hvor det er det alm.: βήσομεν etc. – Forholdet med kort Vokal er ikke indskrænket til Homer; vi finder det ogsaa i joniske Indskrifter: Aor. Konj.: ποιήσει, πρήξοισιν, καταξεί. Ellers altid η. – Ellers trænger lang Vokal ind overalt; All. hos Homer: στήης, δαμνήης; δύνωμαι, der er dannet som af en thematisk St. δυνο- (ikke som kom det af δυνα-μαι) –

Optativ. Mærket for Optativ for de uthematiske St. er -ιη- < ῖ (vel opr. -ί-). Her er der ogsaa foregaaet forskell. Udjævninger. δοίην er i sin Orden; ved εἶην er der en lille Afvigelse, det svarer til Skr. syam og lat. siem; vi have altsaa opr. *sjem, men paa Gr er ε føjet til den fulde Rodform; εἶδείην for ρειδ-εσ-ιη-ν. – For Personendelserne maa

[p. 50]

nævnes 3 Pers. Plur: -εν (vel fra opr.- εντ). St. Former paa -ιη- trænger paa Jonisk og Attisk igennem, saaat vi træffer δοίημεν for δοίμεν (ikke hos Homer). – Af thematiske Stammer danner Konj ved til udlydende ο at føje ι: φερο-ι-μι (hvor μι jo er ejendommeligt, da Opt. ellers har de korte Endelser). Her kan Dannelser fra de uthematiske Former trænge ind: σχοίην for σχοίμι (σχοίην hos Hom. og i Att.) og i Attisk i φιλοίην, τιμώην. Den thematiske Dannelselse kan omvendt trænge ind i den uthem. (hos Hom): ἔοις (af εἰμί), προσθείτο (hos Herodot); saal. Perf. Opt: βέβηκοι (hos Homer alt); ἰοίην (til εἶμι) er ogsaa en mærkværdig (for ιην, som man vel ikke kunde bruge). Endv. i 1 Aorist: τύψαιμι, hvor τυψιενν ell. lign. ventes); dog i 3 Pers Plur forekommer τύψειαν (og senere i 2-3 Pers Sing), der all. forekommer hos Homer. Brugmann forklarer det som udgaaet fra τυψεσ-, men α er alligevel stødende

Imperativ. 2 Pers. har jo ingen særl. Endelse ved de thematiske Verber: φερέ (sml. Skr. bhara); ved ἰδέ (o.s.v.) har man en Reminiscens af den gamle Accentuation. I de uthematiske Verber har man -θι (svarende til skr. -dhi). Om dette -θι er Personmærke eller en Partikel, kan ikke afgøres. Denne Endelse trænges efterhaanden tilbage og den thematiske Endelse trænger ind: δαίκνῦ,(-νε) διδου (af διδο-ε). Ejendommelgi er -s

Former: δός, σχές,

[p. 51]

der vel ikke er Imperf. Former. Mulig en Slags Injunktivformer (der ser som Imperf. Former uden Augment, m. Betydning af Konj. eller. Asper.). I 2 Pers Med har vi -σο, hvor σ er bevaret (all. hos Homer μάρναο, θέο, altsaa Vaklen til Stede; ved de thematiske Verber mangler σ altid). – 3 Pers paa -τος stemmer m. skr - tāt og lat.-tōd (φέρέτω = bharatāt)- tāt og -tod; φερέτω bruges jo ogsaa som 2 Pers, de udtr. noget der har Hensyn til Fremtiden (som paa Latin og Skr.), -tāt og -tōd ser ud til at være Abl. af Pron. sk. tō. Det er ejendommeligt altsaa at φερέτω paa Græsk kun anvendes som 3 Pers. – I 3 Per. Plur faa vi i nogle Dial. φέροντω, mens andre blot føje ν til sig (Od 1,273 - ἔστων). Alm. er det at man til -οντω føjer ν (φερόντων). En yngre attisk Form kommer først fra 300 f. Chr.: -θωσαν.; Hertil har man dannet Medium med -οσθω, (-σθών). – Af 1 Aorist dannes jo τύψου (Med τύψαι) som vi ikke ved, hvad vi skal gøre med.

Infinitiv er opr. i vor Æt dannet paa forskell. Maader (navnlig v Nominaldannelse, særl. Dativ og Lokativ). Paa græsk har vi -μεναι (skr. da-mani), der ser ud som en Dativ af μεν; -μεν ser ud som en opr. Lokativ. -γεναι (sandsynl. i kyprisk: δο|γεναι, sml. skr. davanē), der ligger bag δοῦναι; ligesaa i ἰέναι, εἰδέναι. Endelig -ναι (εἶναι, στήναι). Disse suffixer hører navnlig hjemme i de uthe=

[p. 52]

matiske St., men er ogsaa blevet overført til de themat. (ἐλθέμεναι, hos Hom.). Men bliver jo -εν, hvor ε smeltet sammen m. St. udlydende ε: φερε εν til φέρειν (dor. φέρην); hvor der maa være en Kons. udfaldet, måske ς, eller ogsaa σ; men vi kan ikke afgøre det—, I 1 Aorist Inf: δείξαι har vi en Dannelse, der ikke har noget særligt aoristisk ved sig (=skr. sē og lat. re (dare)). Paa Gr. af Ligh. med første Aorist σ er denne Form bleven

overført til at bruges som 1 Aorist. – Bl. de mediale Former $-\sigma\theta\alpha\iota$ (sml. skr. dhyai, der intet medialt har ved sig).

Til Participiet (omtalt tidl.) benyttes $-\mu\epsilon\nu\omicron-$ som Medialendelse, det er en gammel Endelse (skr. $-m\check{a}na-$, paa Zend- $m\check{a}na-$; paa Latin = $-mini$ (2 Per. Plur.); til alo har vi paa Latin Part. *alumnus*.

Til verbal gerundivet $-\tau\epsilon\omicron\varsigma$ svarer skr. $-\tau\alpha\upsilon\alpha-$.

[p. 53]

Indholdsfortegnelse.

(Formlæren)	Pagina
§ 34. Kasus i Dualis	1.
§ 35. Spor af andre Kasus	2.
§ 36. Kønløse Pronomina	3.
§ 37. Kønsadskillende Pronomina	8.
§ 38 Personendelserne i Aktiv	12.
§ 39 Personendelserne i medium	19.
§ 40 Augment	22.
§ 41 Athematiske Præsensstammer	27.
§ 42. Thematiske Præsensstammer	33.
§ 43. Det stærke (2) Aorist Aktiv og Medium	40.
§ 44. Det sigmatiske (1) Aorist	41.
§ 45. Aorist Passiv	42.
§ 46. Futurum	43.

§ 47. Perfektstammer	45.
§ 48 Modi	49.
Indholdsfortegnelse.	53.